

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİ İLE ÇALIŞIRKEN
ALANDA YAŞADIĞI GÜÇLÜKLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET TUNÇ

**GAZİANTEP
MART 2023**

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİ İLE ÇALIŞIRKEN
ALANDA YAŞADIĞI GÜÇLÜKLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MEHMET TUNÇ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK
İkinci Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Emre LAÇİN

GAZİANTEP
MART 2023

TEZ ONAY SAYFASI**Öğrencinin Adı ve Soyadı :** Mehmet Tunç**Üniversite:** Gaziantep Üniversitesi**Enstitü:** Eğitim Bilimleri Enstitüsü**Ana Bilim Dalı ve Bilim Dalı :** Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı/Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı**Tezin Başlığı :** Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencileri İle Çalışırken Alanda Yaşadığı Güçlükler**Tezin Savunma Tarihi :** 23/02/2023

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. K. Kaan BÜYÜKİKİZ

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Emre LAÇİN
İkinci Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK

Prof. Dr. Cengiz ÖZMEN

Doç. Dr. Bülent ALAGÖZ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Onayı
Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde, bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu kabul ederim. Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edilmesi halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu onayladığımı beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Mehmet TUNÇ

Öğrenci Numarası: 192633111007

Tezin Savunma Tarihi: 23.02.2023

ÖN SÖZ

Son yıllarda özel gereksinimli bireylerin eğitiminde tüm dünyada ve ülkemizde kaynaştırma uygulamaları yaygınlık kazanmıştır. Özel gereksinimli bireylerin genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitim aldığı kaynaştırma uygulamasında başarıyı etkileyen en önemli faktörlerden biri öğretmenlerdir. Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşadığı güçlükler ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kaynaştırma eğitiminde yaşanan güçlükleri ortaya koyarak bu güçlüklerle çözüm konusunda katkı sağlamasını ve kaynaştırma eğitiminin daha etkin bir şekilde uygulanmasını diliyor; hem lisans hem yüksek lisans eğitimimde büyük katkıları olan, ayrıca bu çalışmanın her aşamasında bana rehberlik eden ve sabırla yol gösteren değerli danışmanlarım Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK'e ve Dr. Öğr. Üyesi Emre LAÇİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmanın birçok aşamasında ve analizin yapılması aşamasında bana yol gösteren, yardımları, ilgisi ve desteği için Ankara Üniversitesi Arş. Gör. Erhan ÇETİN'e,

Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans eğitimimde bilgi ve önerileriyle bana büyük katkı sağlayan ve yüksek lisans eğitimime başlamamda önemli payı olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Murat ÇAY'a,

Hayatımın her aşamasında ve eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteğini esirgemeyen değerli amcalarım Av. Mehmet Tunç ve Hasan Tunç'a,

Eğitim hayatımda ve çalışmam sırasında bana her daim destek olan ve yardımlarını esirgemeyen kardeşlerim Ahmet Tunç ve Yedigâr Tunç'a

Son olarak benim için her türlü fedakârlığı yapan ve yapmaya hazır olan, dualarını ve desteklerini her daim hissettiğim ve haklarını asla ödeyemeyeceğim anne ve babama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN KAYNAŞTIRMA ÖĞRENCİLERİ İLE ÇALIŞIRKEN ALANDA YAŞADIĞI GÜÇLÜKLER

TUNÇ, Mehmet

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK

İkinci Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emre LAÇİN

Mart-2023, 153 Sayfa

Bu araştırmanın temel amacı sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken alanda yaşadığı güçlükleri ortaya koymaktır. Eğitimde başarıyı etkileyen en önemli unsurlardan biri hiç şüphesiz öğretmenlerdir. Bu doğrultuda alınan öğretmen görüşleri ile güçlüklerin belirlenmesi ve bu güçlüklerle karşı önlem alınması noktasında paydaşların farkındalık kazanması sağlanacak böylece kaynaştırma eğitiminin daha nitelikli uygulanması için öneriler geliştirilebilecektir. Araştırmaya Gaziantep ilinin Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerinde görev yapmakta olan 25 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu ölçütler 2021-2022 eğitim öğretim yılında MEB'e bağlı okullarda sosyal bilgiler öğretmeni olarak çalışıyor olmak, meslek hayatında en az bir kaynaştırma öğrencisi ile çalışmış olmak veya hâlihazırda çalışıyor olmak ve yapılacak araştırmaya kendi rızası ile katılmak şeklindedir. Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler tümevarım tekniği ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin uygulamada güçlükler yaşadıkları, eğitim-öğretime ve değerlendirmeye ilişkin çeşitli görüşleri olduğu, ailelerle ilgili sorunlar yaşadıkları ve ailelerden beklentileri olduğu, yetersizlikten kaynaklanan durumlara yönelik görüşleri olduğu, süreçte yer alan paydaşlardan çeşitli talepleri olduğu, sosyal bilgiler öğretmenlerinin olumsuz bilgi ve tutumlarına yönelik görüşleri olduğu, kaynaştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolüne yönelik görüşleri olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Elde edilen veriler sonucunda ulaşılan temalar ve alt temalar alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Eğitim, Sosyal Bilgiler, Kaynaştırma

ABSTRACT

INCLUSION OF SOCIAL STUDIES TEACHERS DIFFICULTIES IN THE FIELD WHILE WORKING WITH STUDENTS

TUNC, Mehmet

Master Thesis

Department of Turkish and Social Sciences Education

Social Studies Education Discipline

Supervisor: Prof. Dr. Nihat Şimşek

Second Supervisor: Asst. Prof. Dr. Emre LACIN

March-2023, 153 Page

The main purpose of this research is to reveal the difficulties experienced by social studies teachers in the field while working with inclusive students. One of the most important factors affecting success in education is undoubtedly teachers. In this direction, the awareness of the stakeholders will be raised at the point of identifying the difficulties and taking precautions against these difficulties with the opinions of the teachers, so that suggestions can be developed for a more qualified implementation of inclusive education. 25 social studies teachers working in Şahinbey and Şehitkamil districts of Gaziantep province participated in the research. Participants were determined by the criterion sampling method, which is one of the purposive sampling methods. These criteria are to be working as a social studies teacher in schools affiliated to the Ministry of National Education in the 2021-2022 academic year, to have worked with at least one mainstreaming student in his professional life or to be currently working, and to participate in the research with his own consent. A semi-structured interview form developed by the researcher was used to collect data in the research. The obtained data were analyzed by inductive technique. As a result of the research, social studies teachers have difficulties in practice, they have various views on education and evaluation, they have problems with families and they have expectations from families, they have opinions about situations arising from inadequacy, they have various demands from stakeholders in the process, social studies teachers have negative knowledge and attitudes. It has been found that there are opinions about the role of social studies teachers in inclusion. The themes and sub-themes reached as a result of the data obtained were discussed within the framework of the literature.

Keywords: Education, Social Studies, Inclusion

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
EKLER	xii
KISALTMALAR	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.3. Araştırmanın Amacı	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sayıtlılar	7
1.6. Sınırlılıklar	7
1.7. Tanımlar	7

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler	9
2.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretimi	12
2.1.2. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler İlişkisi	13
2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları	15
2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler	16
2.1.4.1. Etkili vatandaşlık	16
2.1.4.2. Kültürleme	16
2.1.4.3. Yöntem	16
2.1.4.4. Zaman (geçmiş, bugün, gelecek)	17
2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar	17

2.1.5.1.	Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	17
2.1.5.2.	Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	17
2.1.5.3.	Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	18
2.1.6.	Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları.....	18
2.1.6.1.	Birey ve Toplum	18
2.1.6.2.	Kültür ve Miras	19
2.1.6.3.	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	19
2.1.6.4.	Bilim, Teknoloji ve Toplum.....	19
2.1.6.5.	Etkin Vatandaşlık.....	20
2.1.6.6.	Üretim, Dağıtım ve Tüketim.....	20
2.1.6.7.	Küresel Bağlantılar	21
2.1.7.	Öğrenim Alanlarının Karşılaştırılması.....	21
2.2.	Kaynaştırma	23
2.2.1.	Kaynaştırma Eğitiminin Tarihçesi	24
2.2.2.	Kaynaştırma Eğitiminin Amacı ve İlkeleri	27
2.2.3.	Kaynaştırma Eğitiminin Faydaları	30
2.2.3.1.	Özel Gereksinimli Öğrencilere Faydaları	30
2.2.3.2.	Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Faydaları.....	31
2.2.3.3.	Öğretmene Faydaları.....	31
2.2.3.4.	Aileye Faydaları.....	32
2.2.4.	Nitelikli Kaynaştırmayı Etkileyen Unsurlar.....	32
2.2.4.1.	Öğretmenler	33
2.2.4.2.	Özel Gereksinimli Öğrenciler	34
2.2.4.3.	Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler	35
2.2.4.4.	Okul Yönetimi.....	35
2.2.4.5.	Kaynaştırma Öğrencisinin Ailesi	36
2.2.4.6.	Normal Gelişim Gösteren Öğrencinin Ailesi	37
2.2.4.7.	Eğitim Ortamı	37
2.2.4.8.	Destek Eğitim Hizmetleri.....	38
2.2.4.9.	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP).....	39
2.3.	Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kaynaştırma.....	40
2.3.1.	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Özel Eğitim Dersi	40
2.3.2.	Sosyal Bilgilerin Kaynaştırma Öğrencileri İçin Önemi	43
2.4.	İlgili Araştırmalar.....	47
2.4.1.	Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar	47
2.4.2.	Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar	49

2.4.3.	Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalara İlişkin Genel Değerlendirme	51
--------	---	----

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.	Araştırmanın Modeli	53
3.2.	Çalışma Gurubu	55
3.3.	Veri Toplama Araç ve Teknikleri	57
3.3.1.	Kişisel bilgi formu	57
3.3.2.	Görüşme formu	58
3.4.	Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	58
3.5.	Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	61

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1.	Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Bulgular	63
4.1.1.	Uygulamada Yaşanan Güçlükler	65
4.1.2.	Eğitim-Öğretim	74
4.1.3.	Değerlendirme.....	86
4.1.4.	Aile.....	90
4.1.5.	Talepler	92
4.2.	Öğrenciye İlişkin Bulgular.....	98
4.2.1.	Yetersizlikten Kaynaklanan Durumlar.....	99
4.2.2.	Eğitim Yaşantıları	102
4.2.3.	Ebeveyn.....	104
4.3.	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine İlişkin Bulgular.....	107
4.3.1.	Olumsuz Öğretmen Bilgi ve Tutumları.....	107
4.3.2.	Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolü.....	112

BÖLÜM V

TARTIŞMA

5.1.	Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Bulguların Tartışılması	115
5.1.1.	Uygulamada Yaşanan Güçlüklerin Tartışılması	115
5.1.2.	Eğitim-Öğretime İlişkin Bulguların Tartışılması	116
5.1.3.	Değerlendirmeye İlişkin Bulguların Tartışılması.....	119

5.1.4.	Aileye İlişkin Bulguların Tartışılması.....	120
5.1.5.	Taleplere İlişkin Bulguların Tartışılması	121
5.2.	Öğrenciye İlişkin Bulguların Tartışılması.....	122
5.2.1.	Yetersizlikten Kaynaklanan Durumların Tartışılması	123
5.2.2.	Eğitim Yaşantılarının Tartışılması	123
5.2.3.	Ebeveynlere İlişkin Bulguların Tartışılması	124
5.3.	Sosyal Bilgiler Öğretmelerine İlişkin Bulguların Tartışılması	125
5.3.1.	Olumsuz Öğretmen Bilgi ve Tutumlarının Tartışılması	125
5.3.2.	Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolünün Tartışılması	126

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.	Sonuçlar	128
6.2.	Öneriler	130
6.2.1.	Araştırmaya Yönelik Öneriler.....	130
6.2.2.	Uygulamaya Yönelik Öneriler	131
KAYNAKLAR		133
EKLER		148
Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....		148
Ek 2. Demografik Bilgi Formu		149
Ek3. Araştırma İçin Etik Kurul İzni.....		150
Ek4. Araştırma ile İlgili İzin Yazısı		152
ÖZGEÇMİŞ.....		153
VITAE.....		153

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2. 1. Öğrenme alanları (MEB 2005, 2015, 2017).....	22
Tablo 2. 2. Sosyal bilgiler öğretmenliği özel eğitim özel alan yeterlikleri	41
Tablo 2. 3. 2018 yılı öncesi ve sonrasında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında kaynaştırma eğitimi	42
Tablo 3. 1. Araştırmaya katılan katılımcılara ait kişisel özellikler.....	55
Tablo 4. 1. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular	63
Tablo 4.2. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgularda uygulamada yaşanan güçlüklerle ilişkin ifadeler.....	65
Tablo 4.3. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgularda eğitim-öğretime ilişkin ifadeler	75
Tablo 4. 4. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgularda değerlendirmeye ilişkin ifadeler	86
Tablo 4. 5. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgularda aileye ilişkin ifadeler	90
Tablo 4. 6. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgularda taleplere ilişkin ifadeler	93
Tablo 4. 7. Öğrenciye ilişkin bulgular	99
Tablo 4. 8. Öğrenciye ilişkin bulgularda yetersizlikten kaynaklanan durumlara ilişkin ifadeler	99
Tablo 4. 9. Öğrenciye ilişkin bulgularda eğitim yaşantılarına ilişkin ifadeler	102
Tablo 4. 10. Öğrenciye ilişkin bulgularda ebeveyne ilişkin ifadeler.....	105
Tablo 4. 11. Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin bulgular	107
Tablo 4. 12. Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin bulgularda olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları	108
Tablo 4. 13. Kaynaştırma uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü...	113

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİL 2. 1. Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı	14
--	----

EKLER

Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	148
Ek 2. Demografik Bilgi Formu	149
Ek 3. Araştırma için Etik Kurul İzni	150
Ek 4. Araştırma ile İlgili İzin Yazısı	152

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

RAM: Rehberlik ve Araştırma Merkezi

ÖEHY: Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği

NCSS: National Council for the Social Studies

EARGED: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı

TOHUM: Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı

BÖLÜM I

GİRİŞ

Her insan birbirinden farklı özelliklere sahiptir. Bu farklılık bilişsel, sosyal, psikomotor, dil ve duygusal gelişim alanlarında olabilir. Normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli bireyler gelişimlerini benzer süreçleri izleyerek sürdürmektedir. Bireyler bu zorlu süreçleri izlerken çeşitli desteklere ihtiyaç duyarlar. Desteğe en fazla ihtiyaç duyan grup ise özel gereksinimli bireylerdir (Varış ve Hekim, 2017). Eğitim söz konusu olduğu zaman normal gelişim gösteren veya özel gereksinimli bireyler fark etmeksizin bu bütün bireyler için bir haktır ve bu hakkın kullanımı engellenemez. Kaynaştırma eğitimi; normal gelişim gösteren bireylerle özel gereksinimli bireylerin bir araya gelerek fırsat eşitliği kapsamında birlikte eğitim almalarını ve bu haktan yararlanmalarını sağlamaktadır.

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıtları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Özel gereksinimli bireyler fiziksel, sosyal, bilişsel, duygusal ve benzeri bakımlardan akranlarından belirgin derecede farklılıklar gösterirler. Tarihsel süreçte özel gereksinimli bireylerin eğitim yöntemleri ve ortamları özel eğitim alanındaki gelişmeler sonucunda farklılık göstermiştir. İlk başlarda bu bireyler ayrı sınıf ve okullarda eğitim alırken günümüzde ise en az kısıtlayıcı ortam ilkesi paralelinde, destek eğitim hizmetlerinin de sunulması koşuluyla kaynaştırma eğitimi uygulaması popülerlik kazanmıştır. Dünyada ve ülkemizde özel gereksinimli bireylerin sayısı

oldukça fazladır ve bu sayı her geçen gün daha da artmaktadır. Daha önceki eğitim-öğretim dönemlerinde ve günümüzde özel gereksinimli bireylerin her eğitim kademesinde yüzde 70'inden fazlasının kaynaştırma eğitimine tabi tutulduğu bilinmektedir. Ayrıca bu oranın yaklaşık yarısını ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin çalışma alanı olan ortaokul kademesindeki bireyler oluşturmaktadır.

Etkili bir kaynaştırma eğitimi için olmazsa olmazlardan biri destek eğitim hizmetlerinin (kaynak oda, özel eğitim danışmanlığı vb.) olması ve etkili bir şekilde sunulmasıdır. Yapılan araştırmalar ülkemizde destek eğitim hizmetlerinin yetersiz kaldığını ve kaynaştırma eğitiminin özel gereksinimli bireyin normal eğitim sınıfına yerleştirilmesinden ibaret kaldığını göstermektedir. Bu doğrultuda ülkemizde özel eğitim alanında nitelikli yetiştirilemeyen öğretmenler meslek hayatlarında özel gereksinimli öğrencilerle ve beraberinde birçok sorumlulukla baş başa kalmaktadır.

Etkili bir kaynaştırma eğitimi için öğretmenin nitelikli olması ve özel gereksinimli bireyleri tanınması, öğretimi planlaması, öğretimi değerlendirmesi gibi görevleri vardır. Fakat ülkemizde birçok öğretmen özel gereksinimli öğrencilerin özelliklerini bilmemekte ve destek eğitim hizmetleri alamadan bu öğrencilerle baş başa kalmaktadır. Öğretmenler gerekli düzenlemeleri yapamadıklarından kendilerini yetersiz görmekte ve özel gereksinimli öğrencinin sınıfına uygun olmadığını düşünmektedir. Bu nedenle özel gereksinimli öğrenciler de derste alması gereken önemli kazanımlardan yoksun kalmakta ve yeterli gelişimi gösterememektedir.

Kaynaştırma eğitiminin temel amacı özel gereksinimli bireyin var olan ilgi ve yeteneklerini en iyi şekilde kullanmasını sağlayarak toplum içinde bağımsız bir şekilde yaşamasını ve sosyalleşmesini sağlamaktır. Sosyalleşme bireyin içinde yaşadığı toplumun beklentilerini yerine getirmeye çalışmasıdır. Sosyalleşme bireyin aile, okul ve iş yeri ile etkileşime girmesi sonucu doğal olarak gerçekleşen ve ömür boyu devam eden bir süreçtir. Diğer yandan bir hayli karmaşık olan bu sürecin özel gereksinimli bireyler için olabildiğince sistematik hale getirilmesi gerekmektedir. Çünkü normal gelişim gösteren bireyler birçok şeyi doğal yollardan öğrenirken bu bireyler ise doğal yollardan öğrenmede akranlarına oranla güçlük yaşamaktadır.

Eğitim programları arasından toplumsallaşmaya özellikle sosyal derslerin programlarında yer verilir. Eğitim programları ile verilmesi amaçlanan yaşam becerileri ve vatandaşlık konuları bireyin sosyalleşmesini sağlamaktadır. Toplumsallaşmaya ilköğretim programları arasından en çok hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi önem vermektedir. Sosyal bilgiler dersi ile bireye kazandırılması

amaçlanan bilgi, beceri ve değerler bireyin bağımsız yaşamına ve sosyal kabulüne katkı sağlayacaktır. Kaynaştırmanın da temel amacı bağımsız yaşam becerisi geliştirerek bireyin sosyal kabulünü sağlamak olduğundan sosyal bilgiler ve kaynaştırmanın bu doğrultuda aynı amaca hizmet ettiği söylenebilir.

Açıklanan bilgiler ışığında sosyal bilgiler dersinin kaynaştırma eğitimindeki yeri ve öneminin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Nitelikli ve kalıcı bir eğitimin en önemli sacayaklarından biri öğretmenlerdir. Öğretmenlerin alanda çalışırken yaşadıkları güçlükler ve bilgi eksiklikleri gibi durumlar eğitimin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken yaşadığı güçlüklerin neler olduğunun bilinmesi bu güçlüklerle karşı önlem alınmasını ve çözüm üretilmesini sağlayacak böylelikle öğrencilere daha kaliteli bir eğitim verilecektir. Bu açıdan sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi ile ilgili görüşleri, deneyimleri ve uygulamaları oldukça önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken alanda yaşadıkları güçlüklerin öğretmen görüşlerine dayalı olarak belirlenmesi bu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın genel problem cümlesi “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken alanda yaşadığı güçlükler” şeklinde oluşturulmuştur.

Araştırma problemine cevap bulmak amacıyla aşağıda sıralanan alt problemler belirlenmiştir:

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminin tanımına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki performanslarına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerini değerlendirirken yaptıkları uygulamalar nelerdir?

4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları problemlerin çözümüne ilişkin yaptıkları uygulamalar nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerinin yaşadıkları problemlerin çözümüne ilişkin paydaşlardan beklentileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Eğitim toplumda hem normal gelişim gösteren ve hem özel gereksinimli bireyleri yani bütün bireyleri kapsayan bir süreçtir. Bütün bireylerin eğitimden yararlanma hakkı vardır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (1973) ile ülkemizde fırsat ve imkan eşitliği ilkesi çerçevesinde özel gereksinimli bireylerin eğitim alma hakkı “Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır” maddesi ile belirtilmiştir. Kaynaştırma eğitiminde çocukların sağlıklı gelişiminin sağlanması için en önemli faktörlerden biri öğrenci ve öğretmen ilişkisidir.

Kaynaştırma eğitimi, özel gereksinimli öğrencilerin destek eğitim hizmetleri sağlanması koşuluyla normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte genel eğitim sınıflarında eğitimlerine devam etmeleridir (Kargın, 2004). Günümüzde özel eğitim alanında bir çok gelişme yaşanmasıyla birlikte özel gereksinimli bireylerin sayısı da her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle birçok ülkede ve ülkemizde kaynaştırma uygulaması başlatılarak bu bireylerin genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitim alması amaçlanmıştır (Nal ve Tüzün, 2011). “Ülkemizde kaynaştırma uygulaması 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu” ile başlatılmış, 1997’de çıkarılan 573 sayılı “Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ve buna dayalı olarak 2000 yılında yürürlüğe giren “Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” ile yaygın olarak uygulanmaya başlanmıştır” (MEB, 2010).

Günümüze en yakın olarak MEB 2021 yılı bütçe raporundan aldığımız bilgilere göre ortaokul düzeyinde 142.670 öğrenciye tam zamanlı kaynaştırma yine ortaokul düzeyinde 24.549 öğrenciye de yarı zamanlı kaynaştırma uygulamaları kapsamında

eğitim verilmiştir (MEB, 2021). Bu bağlamda sayısı net olarak bilinmemekle beraber sosyal bilgiler öğretmenleri de birçok özel gereksinimli öğrenci ile çalışmış ve çalışmaya devam etmektedir. Kaynaştırma eğitiminin başarılı bir şekilde yürütülmesi için uygulayıcı olması nedeniyle en önemli paydaş öğretmenlerdir. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine karşı olumlu tutuma sahip olması bu uygulamanın gerekliliğine inanması kaynaştırma eğitiminin başarısını arttıracaktır.

Bu araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken yaşadıkları güçlüklerin neler olduğunun belirlenmesi ve süreçte yer alan ilgililerin farkındalık kazanmasını amacıyla önem taşıdığı düşünülmektedir. Araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri alınacak böylece yaşanan sorunlar ve dikkat edilmesi gereken hususlar belirlenecektir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi içerisinde yer alırken yaşadıkları güçlüklerin belirlenerek, müdahale ve destek programlarının hazırlanması hem öğrenci hem de öğretmen ihtiyaçlarının belirlenerek bunlara ilişkin farkındalık oluşturulması amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Eğitim, yaşama hakkı kadar önemli olup insanların en temel haklarından biridir. Günümüz dünyasında çağdaş eğitim yaklaşımlarına baktığımız zaman eğitim, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet vermek üzere bireysel farklılıkları dikkate alarak planlanmaktadır (Bilen, 2007). Özel gereksinimli bireylerin de toplumda kabullenilmelerini sağlamak onların toplumun bir ferdi olduklarını göstermek için her şeyden önce eğitim alacakları ortamlarda ayrıştırılmalarına izin verilmeden sosyal kabullerini sağlamak için kaynaştırma uygulamalarının çok önemli olduğu fikri kabul edilmektedir (Dolapçı ve Demirtaş, 2016). Kaynaştırma eğitimi zamanla yaygınlık kazanmış ve günümüzde birçok ülkenin özel gereksinimli bireylerin eğitiminde kullandığı politakanın temelini oluşturmuştur. Kaynaştırma, benimsendiği günden bu yana dünya ülkelerinde araştırılarak geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda elde edilen bulgulardan hareketle kaynaştırma eğitimine farklı boyutlar kazandırılmıştır (Uysal,1995). Kaynaştırma eğitimi ülkemizde de benimsenmiş olup uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu uygulama özel gereksinimli öğrencinin bir genel eğitim sınıfına yerleştirilmesi ile sunuulanmayıp çeşitli düzenlemeleri gerektiren

sistematik bir uygulamadır (Kırcaali-İftar ve Uysal, 1999). Kaynaştırma uygulaması ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmalar incelendiği zaman görülmektedir ki kaynaştırma uygulaması sürekli gelişim göstermektedir. Fakat yapılan uygulamalar yasal düzenlemelerin gerisinde kalmaktadır. Bununla beraber ilk kaynaştırma düzenlemesinin üzerinden 30 yıldan fazla zaman geçmesine rağmen bugün kaynaştırma eğitiminde ne durumdayız sorusu akla gelmektedir (Sucuoğlu, 2004). Kaynaştırma eğitiminin verildiği öğrencilerin sayısının gün geçtikçe arttığı ve kaynaştırma eğitiminin bu öğrencilerin yanında normal gelişim gösteren öğrencileri, ebeveynleri ve öğretmenleri de içine alan geniş bir kesimi ilgilendirdiği düşünülürse konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır (Alver, Bozgeyikli ve Işıklar, 2011). Kaynaştırmanın başarıya ulaşması için süreç içindeki tüm paydaşların konu hakkında bilgili olması, görev ve sorumluluklarını işbirliği içinde yerine getirmesi gerekmektedir. Bu süreçte başarıya ulaşmak için en önemli faktörlerden biri şüphesiz öğretmenlerdir.

Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken yaşadıkları güçlükleri ve ilgili konudaki görüşlerini ortaya koymaktadır. Öğretmen görüşleri doğrultusunda süreç içinde karşılaşılan güçlüklerin saptanması ve ilgili paydaşların farkındalıklarının artması sağlanarak güçlüklerle ilişkin çözüm önerileri geliştirilebilecektir. Böylece kaynaştırma eğitiminin daha etkili olacağı düşünülmektedir. Yine alanyazında sosyal bilgiler dersinin özel gereksinimli bireylerin eğitiminde yeri ve önemi, derse yönelik öğretmen ve öğrenci tutumları gibi çalışmalar olsa da sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşadığı zorlukları anlatan bir çalışmanın olmaması dolayısıyla alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sosyal bilgiler dersinin kazanımları ve kaynaştırma eğitiminin hedefleri birlikte düşünüldüğünde; özel gereksinimli öğrencinin edinmesi gereken sosyal ve uyum becerilerinin ortak hedefler olduğu görülmektedir. Kaynaştırma eğitimi alan bir özel gereksinimli öğrenci için sosyal bilgiler dersinin verimli geçmesi, ona kazandırmak istediğimiz sosyal ve uyum becerileri için önemli bir fırsat olabilmektedir. Tüm bu sürecin olumlu işleyebilmesi öğretmenin hem sosyal bilgiler hem de kaynaştırma eğitimi açısından bilgi düzeyinin yeterli olmasıyla mümkündür. Buna ek olarak öğretmenin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken yaşadığı güçlükler ve bunlara ilişkin aldığı destek hizmetler de önemlidir. Araştırmadan elde edilen sonuçların öğretmenlere ve uygulamadaki diğer paydaşlara faydalı olacağı;

kaynaştırma eğitiminin planlanma, uygulama ve uygulamadan beklenen başarının artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

- 1- Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenleri görüşlerini ifade ederken samimi ve gerçek düşüncelerini bildirmişlerdir.
- 2- Araştırmanın örnekleme evreni temsil etmesi amacıyla yeterlidir.
- 3- Veri toplama araçları sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşadıkları güçlükleri belirlemek amacıyla yeterlidir.

1.6. Sınırlılıklar

- 1- Yapılan araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında Gaziantep ilinin Şehitkâmil ve Şahinbey ilçelerinde görev yapmakta olan 25 sosyal bilgiler öğretmenin görüşleri ile sınırlıdır.
- 2- Bu araştırmada veri toplamak amacıyla geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Bu sebeple araştırma; kaynaştırma öğrencisi bulunan öğrencilerle çalışan sosyal bilgiler öğretmenlerine yöneltilen demografik bilgi ve görüşme sorularından üretilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilgiler, insanla ilgili bilimlerin ve sosyal bilimlerin yöntemlerinden faydalananarak, insanların sosyal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini geçmiş, bugün ve gelecek kapsamında, disiplinlerarası bir yöntemle ele alan bir ilköğretim dersidir. Aynı zamanda küreselleşen dünyada temel demokratik değerlerle donatılmış, çevresinde yaşanan olaylara duyarlı ve sorumluluk sahibi vatandaşlar yetiştirmeyi amaç edinen bir disiplindir (Doğanay, 2007, s. 17).

Kaynaştırma: Özel gereksinimli bireylerin eğitsel amaçlarını en etkili şekilde gerçekleştirmek için onlara ihtiyaç duydukları destek eğitim hizmetlerini de sağlamak koşuluyla akranlarıyla birlikte her tür ve kademedede tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Özel Eğitim: Eğitsel performansları ve gelişim özellikleri açısından yaşıtlarından anlamlı derecede farklılık gösteren bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla düzenlenmiş eğitim programları ve özel yetiştirilmiş uzmanlar ile uygun ortamlarda sürdürölen eğitim (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Özel Gereksinimli Birey: Bireysel özellikleri ve eğitim performansı açısından akranlarından belirgin derecede anlamlı farklılık gösteren, bundan dolayı eğitim ihtiyaçları karşılanarak toplumda bağımsız bir birey olarak yaşamını sürdürmesi için özel desteğe ve önlemlere gereksinim duyan birey (Eripek, 2007, s. 186).

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP): Özel gereksinimli bireylerin devam ettikleri program çerçevesinde eğitsel performansları, ihtiyaç ve gelişim özellikleri dikkate alınarak belirlenen amaçlara ulaşmak amacıyla hazırlanan ve bu bireylere sunulması gereken destek eğitim hizmetlerini de kapsayan eğitim programıdır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler

Ülkelerin veya toplumların belli bir seviyeye yükslebilmeleri için vatandaşların işbirliği yapma, etkili iletişim kurma, problem çözme, eleştirel düşünme, teknoloji kullanımı, empati kurma ve üretken olma gibi birtakım becerilere sahip olması gerekmektedir. Bununla beraber vatandaşların artan bilgi birikiminden ötürü bilgiyi etkin olarak kullanma becerisine de sahip olması son derece önemlidir. Bu doğrultuda (Erdem ve Akkoyunlu, 2002), bilgiyi etkin olarak kullanabilen vatandaşların özelliklerini; etkili okuma, yazma, konuşma, dinleme, karar verme, akıl yürütme sorumluluk alma şeklinde belirtmişlerdir. İlköğretim kademesindeki tüm derslerin beceri kazanımına katkıda bulunduğu bilinmektedir. Sosyal bilgiler dersi de ilköğretimde bu katkıyı yapmayı amaçlayan önemli derslerden biridir. Bununla beraber sosyal bilgiler dersi bireylerin toplumda yer edinmesini sağlamayı amaçlayan önemli bir derstir.

Sosyal bilgiler çocukların toplumsal ilişkilerini geliştirerek ve bilgili bireyler olmasını sağlayarak yaşadıkları toplumun bir parçası olmalarına odaklanan bir derstir. Bu ders bireylerin çevresini nasıl etkilediğini ve çevresinden nasıl etkilendiğini, kurumların geçmişte nasıl meydana geldiğini, bireylerin geçmişte ne tür zorluklar yaşadığını bu zorluklarla nasıl başa çıktıklarını ve bugün neler yaptıkları üzerinde durmaktadır (Shamsi, 2004). Sosyal bilgiler karar verme ve problem çözme becerilerini etkin şekilde kullanabilen vatandaşlar yetiştirmek için sosyal bilimlere ait bilgi ve yöntemleri kullanmayı amaçlayan bir ders olarak tanımlanmaktadır (Öztürk, 2009). Sosyal bilgiler alanında en büyük uluslararası kuruluşlardan biri olan ve bu

alandaki içerik üreten ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS, 1993) tarafından yapılan tanımda sosyal bilgiler; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasi bilimler, psikoloji, din, sosyoloji, sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden faydalanan sistematik ve eş güdümlü bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin tam olarak ne zaman ve nerede başladığı bilinmemekle beraber insanın var olması ile beraber sosyal bilimlerinde varlığının başladığı kabul edilmektedir. Tarihte Sümerler bilindiği kadarıyla yerleşik hayata geçen ilk ve en eski toplumdur. Sümerler’de okulların olduğu ve bu okullarda okuma-yazma, geometri, matematik ve astronomi dersleri verildiği ancak sosyal bilgiler dersi ile ilgili bir bulguya rastlanmadığı bilinmektedir (Kramer, 1995; Sönmez, 1999). Tarihte ilk defa İsrail Devleti’nde çocukların vatandaşlık ve ulusal tarih dersleri görmüş olduğu ve yine Antik Roma’da Trivial okullarda çocukların okuryazarlık, hukuk, mitoloji, tarih, coğrafya ve felsefe dersleri aldığı bilinmektedir. Rönesansta tarih ve coğrafya Antik Çağ’da ise okullarda öğretilen hukuk ve vatandaşlık derslerinin sosyal bilgilerle ilişkili olan dersler olduğu ifade edilebilir (Sönmez, 1999).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra tüm ilköğretim okullarında sosyal bilgiler programı faaliyete geçmiştir. 3 Mart 1924’te Tevhidi Tedrisat kanunuyla eğitim millileştirilmeye ve milli kimlikli bireyler yetiştirilmeye özen gösterilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti’nin ilkeleriyle bağdaşmayan dersler kaldırılarak İlkokullar Eğitim Programı yeni dersler eklenerek yeniden düzenlenmiştir (Koyuncu, 2015). Sosyal bilgiler dersi kapsamında ilk müfredat programında Tarih, Coğrafya, Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumatı Vataniye dersleri yer almıştır (Keskin ve Keskin, 2013). Söz konusu programın temel amacı cumhuriyet düşüncesi çerçevesinde vatandaşlar yetiştirmektir (Gökdemir, 2017). 1926 yılı ilkokul müfredat programının temel hedefi “*Genç kuşağın çevresine etkin bir şekilde uyumunu sağlamak üzere iyi vatandaşlar yetiştirmek*” tir (Sönmez, 1996, s. 29). Bu programa göre öğrenciler tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri için ikişer saat ders olarak toplamda altı saat sosyal bilgiler dersi alacaklardı. (Gelişli, 2005 akt. Çiçekliyurt, 2014). Yetersiz görülmesi sebebiyle 1926 programı tekrar gözden geçirilmiş ve 1936 yılında düzenlemeler yapılarak ezberden ziyade gözleme öncelik verilmiştir. “*1936 programı yeni nesillere Cumhuriyet ideolojisinin gerekliliklerini benimsetmesi amacıyla milli bir nitelik taşımaktadır. Aynı zamanda yeni ideolojinin görüşlerini tam olarak yansıttığı için ayrı bir öneme sahip olmuştur*” (Baysal, 2005).

1968 yılı MEB müfredat programına baktığımız zaman "Toplumsal, kişisel, insanlık ilişkileri ve ekonomik hayat" adlı dört başlıkta toplanmıştır. Bu programda yer alan dördüncü ve beşinci sınıf müfredatlarında değişiklikler yapılarak *“1. kademe ulusal maddi ve manevi değerleri vermek mecburiyetindedir, yetişen tüm yurttaşlara aynı ulusal maddi ve manevi ilkeleri, aynı hedefleri aşılama için gereken tüm bilgileri alışkanlıklarına göre arzusunu verimli bir biçimde kazandırmak”* maddesi ilave edilmiştir. Fakat derslerin adlarında ve sürelerinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (Yılmaz, 2011, akt. Taş, 2015).

ABD’de sosyal bilgiler alanında başlayan gelişmeler diğer ülkeleri olduğu gibi Türkiye’yi de etkilemiştir. Bu doğrultuda Türkiye’de ilkökul programında bulunan Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında 1962 ilkökul programı taslağında toplanmış, 1968 programında ise söz konusu ders sosyal bilgiler adıyla yer almıştır (Kuruoğlu, 2006). 1998 programında yer alan sosyal bilgiler dersinin amaçları *“Vatandaşlık görev ve sorumlulukları, bireylerin ilişkileri, çevresini ve dünyayı tanıma becerileri ve ekonomik olarak yaşama ve yeteneklerini geliştirme”* başlıkları olarak toplam dört başlık altında tartışılmıştır (MEB, 1998). 2005 sosyal bilgiler öğretim programının vizyonu *“21. yüzyılın çağdaş, Türk kültürünü ve tarihini öğrenmiş, Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı, demokrasinin temel ilkeleriyle donanmış, insan haklarına saygılı, çevresine duyarlı, edindiği bilgileri tecrübelerine göre yorumlayıp toplumsal ve kültürel yapı içinde oluşturan, kullanan, düzenleyen, toplumsal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimlerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandığı yöntemleri kavramış, toplumsal hayatta etkin, üretken, hak ve sorumluluklarının farkında olan, Türkiye Cumhuriyeti kimliğine sahip vatandaşlar yetiştirmektir”* şeklinde ifade edilmiştir (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler dersine Türkiye’de MEB (2004) “Bireylerin toplum içinde varlık göstermelerine yardımcı olmayı amaçlayan bir ilkökul dersi” şeklinde bakmaktadır. MEB (2014)’e göre sosyal bilgiler dersi; “Tarih, coğrafya, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi adalet ve vatandaşlık konularını içeren öğrenme alanlarının birleştirildiği veya bir tema haline getirildiği bireylerin toplumsal ve fiziksel çevreleriyle etkileşimlerinin bugün ve gelecek bağlamında incelendiği ve öğretimin bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı bir derstir. Sosyal bilgiler dersi sosyal bilimleri vurgulayarak ilgili içerikle etkin ve yetenekli vatandaşların yetiştirilmesini sağlar. Sosyal bilgiler dersinin temel amacı bireylerin sosyal kabulünü sağlayacak bir kişilik geliştirmelerine destek olmaktır. Bu kişiliğe sahip bir bireyin en önemli özelliklerinden

biri ise iyi bir vatandaş olmaktır. Topluma bakıldığında iyi bir vatandaşın özelliğine sahip kişiler ise çevresindeki olaylara karşı duyarlı ve sorumluluklarını bilen kişilerdir (Sözer, 2008). Bununla beraber iyi bir vatandaş, ait olduğu toplumun kültürünü benimseyen ve bu kültürü geliştirmek için çalışan bireyleri ifade etmektedir. Bir kültürün ya da ulusun devamlılığını sağlamanın yolu o ulusun vatandaşlarını iyi eğitmekle mümkün olabilir (Safran, 2008). Bu bağlamda iyi vatandaşlar yetiştirmeyi ve bireyleri bu doğrultuda eğitmeyi hedefleyen sosyal bilgiler dersinin uygulanması anahtar rol üstlenmektedir. İyi bir vatandaş yaşadığı kültürün özelliklerini benimseyen ve her daim kültürünü geliştirmeyi amaç edinen birey demektir.

Sosyal bilgiler dersi ile ilgili literatür incelendiğinde sosyal bilgilere ait derslerin farklı bakış açılarıyla incelendiği görülmektedir (Ersoy, 2007; Hoge, 2002; Karaduman ve Öztürk, 2014; Göz, 2010). Sosyal bilgileri, farklı beceriler geliştirmeyi amaçlayan (Gürdoğan ve Bayır, 2010; Çelikkaya, 2011; Yazıcı, 2006; Whitworth ve Berson, 2002), etkinlik farklılığının akademik başarıya etkisini araştıran (Çengelci, 2005; Karakuş, 2006; Box ve Little, 2003) ve eğitim değerlerine ilişkin uygulamaları inceleyen (Çengelci, 2010; Baydar, 2009; Rainey, 1999; Demirkaya ve Çal, 2018; Çal ve Demirkaya, 2018; Köç ve Duygu, 2018) bir bilim olarak tanımlanmaktadır.

2.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Hayat bilgisi dersi ilköğretimin ilk yıllarında sosyal bilgilere hazırlık dersi olarak verilmektedir. İlköğretim çağındaki çocuklara Sosyal bilgiler ve hayat bilgisi dersleri beceriye dayalı ve ifadeye edici yöntemlerle verilmektedir (Nas, 2000) Bunun nedeni ise bu çağındaki çocukların henüz sahip olunması gereken bir üst seviyedeki bilgi ve becerilere sahip olmayışdır.

Sosyal bilgiler sorumlu ve etkin vatandaşlık, insan ve toplum kavramları çerçevesinde pek çok farklı yönü ve disiplini içeren disiplinlerarası bir yaklaşıma sahiptir (Kartallıoğlu, 2021) İlköğretim kademesindeki çocukların hayatı tanıması, yaşadığı topluma adaptasyonu, toplumun değerlerini kavraması ve toplumla etkileşim içinde olması sosyal bilgiler dersinin temel konularıdır (Baysal, 2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler temel konulardan başlayıp konuları yakından uzağa ve somuttan soyuta doğru sıralayarak konular arasında mantıklı ilişkiler kurup yavaş yavaş ilerlemeyi amaçlar (Öner ve Kamçı, 2013). Günümüzde birçok disipline sahip olan sosyal bilgiler dersi bireylerin gelişimi için görevine devam etmektedir (Oruç ve

Ulusoy, 2008). Sosyal bilgiler dersinin öğretimi için farklı yöntemler ve yaklaşımlar kullanılmaktadır (Topçu, 2013). Etkili öğrenme gibi beceriler, toplumun beklentileri, kavram, beceri ve değerler ancak çok yönlü bir eğitim verilmesiyle öğrenilebilecektir (Aladağ, 2009).

Sosyal bilgiler dersiyle bireylerin “*İnsan haklarına saygı, hoşgörü, vatandaşlık, verimlilik, değişime ayak uydurma, kültürel değerler, öz ve kişilik gelişimi*” gibi davranışları kazanması beklenmektedir (MEB, 2005). Aynı zamanda teknolojiye yaşanan hızlı değişim sosyal bilgiler dersinde bireylerin bilgiyi üretme ve günlük hayatta kullanma, problem çözme, girişimci, kararlı, etkili iletişim kurma, eleştirel düşünme, empati, topluma katkı sağlama gibi becerilere sahip olmasını gerektirmektedir (MEB, 2018).

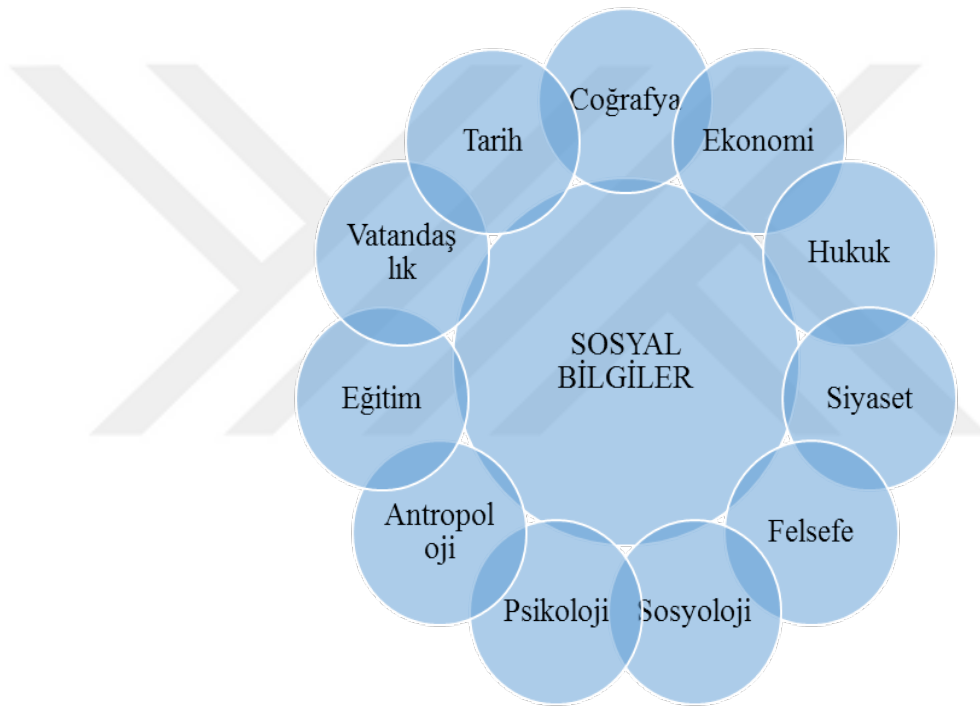
2.1.2. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler İlişkisi

Sosyal bilgiler dersinin yalnızca Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri konularından ibaret olduğu algısı yanlış bir algıdır. Sosyal bilgiler bu derslerin yanında sosyal bilimlerle ilgili disiplinlerin bir araya getirilmesi ile oluşan bir derstir. “*Sosyal bilimler, bireyin devlet ve diğer kurumlarla, diğer insanlarla ve toplumla olan etkileşimini inceleyen bilim dalıdır*” (Kabapınar, 2012).

Sosyal bilgiler ile sosyal bilimler kavramlarını birbirinden kesin çizgilerle ayırmak zordur. Ancak bu iki kavramın yöntem, amaç ve içerik bakımından ayrıldığını unutmamak gerekir. Sosyal bilimler insan davranışlarını nesnel bir bakış açısıyla ve farklı açılardan inceleyen bir içeriğe sahiptir. Sosyal bilgiler ise sosyal bilimlerden yararlanan bir ilköğretim dersidir. Sosyal bilgiler kısaca “*Bireyin sosyal hayatla bağlantılı olarak büyüyip olgunlaşmasını amaçlayan ve bu amaçla sosyal bilimlerde meydana gelen gelişmeleri disiplinlerarası bir yöntemle eğitim sürecinde ele alıp kullanmaktadır*” (Dönmez, 2003). Sosyal bilimlere ait olan yöntemler kullanılarak elde edilen içerikler bir araya getirilerek ilköğretim kademesinde bir ders olarak sunulur (Öztürk, 2011, akt: Özmen, 2015).

Sosyal bilgiler ile sosyal bilimler arasındaki ilişki Safran (2008) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “*Sosyal bilimlerin ilk-ortaokul öğrencilerine anlatılması için sosyal bilgiler dersi işe koyulurken, sosyal bilgilerin içerdiği konular ise sosyal bilimler aracılığıyla belirlenir.*”

Preston ve Herman (1974), Sosyal bilgilerin sosyal bilimlerden meydana geldiğini ve sosyal bilimlerin bireyin toplumsal kurumlarla ilişkilerini ve sosyal davranışlarını şekillendirirken işe koştuğu bilgilerini içerdiğini ayrıca sosyal bilgilerin beşeri bilimler, tarih, coğrafya ve ekonomi alanlarından istifade ettiğini ifade etmiştir. Tanrıöğen (2006) ise “Sosyal bilgileri bir bilim olarak değil bir çalışma alanı” olarak tanımlamıştır. Çünkü sosyal bilgilerin içerdiği bilgileri kendisinin üretmediğini bu bilgileri ve hedeflediği ilke, kuram ve genellemeleri sosyal bilimlerden aldığını söylemiştir (Akt. Ateş, 2018). Kısaca sosyal bilgiler; *“Bir bakıma bütün sosyal bilimlerin kesiştiği bir alan olarak görülmektedir”* (Sönmez, 1999:7-8).

Şekil 1. Sosyal Bilgiler dersinin kapsamı (Sönmez,1999:7)

Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler insanlığın ortaya çıkışı kadar eski olmasına rağmen kavramsal olarak meydana gelme tarihlerinde ufak farklılıklar vardır. Gulbenkian Komisyonu Raporu (2005) “Sosyal bilimler içindeki ayrılıkların 1850 ile 1945 yılları arasında başladığını 19. Yüzyılın ikinci yarısında bu ayrılıkların kesinleştiğini ve bu bölünme sonucunda Sosyal Bilimler alanlarının meydana geldiğini ifade etmektedir” (Akt. Tay, 2013).

2.1.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

İlköğretim okullarının genel amacı çocukları milli bilince sahip ve toplumda iyi bir birey olarak yetiştirmektir. Sosyal Bilgiler dersinin genel amacı da etkili vatandaş yetiştirmektir. Bu doğrultuda; öğrencilerin üreten, sorgulayan ve etkin vatandaş olması için onlara imkan tanımak gerekmektedir. Bu dersin öğretiminde kitap ya da öğretmenin söyledikleri yeterli değildir. (Barth ve Demirtaş, 1997). Sosyal bilgiler dersi dönemin koşullarının gerektirdiği insan gücünü yetiştirmeyi ve böylece hem kişinin hem de toplumun ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler. Böylece toplumlar kendisinden beklenen insan gücü yetiştirme vazifesini yerine getirmiş olurlar. (Deveci, 2002'den akt. Ateş, 2018: 43).

Sosyal Bilgiler, demokratik, etkin, üretken ve çağa uygun vatandaş yetiştirmek amacıyla oluşturulmuş ve insan hayatının toplumsal boyutunun gerektirdiği bilgileri, farklı bilim dallarından yararlanarak birleştiren bir derstir. Hayatın her alanının bir temel felsefesi olduğu gibi sosyal bilgiler eğitiminin de bir doğası ve felsefesi vardır (Doğanay'dan akt. Kaymakçı ve Ata, 2012).

Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi, Sosyal Bilgiler dersinin temel amacını vatandaşlık eğitimi olarak belirlemiştir. NCSS, küreselleşen ve her geçen gün yaklaşan dünyada meydana gelen problemleri belirlemek ve çözmek için insanların etkili sosyal bilgiler eğitimi almış olması gerektiğini söyler. Etkili vatandaşlık NCSS'ye göre *“Bireylerin demokratik bir ülkede vatandaş olmak için gerekli bilgi, beceri ve değerlere sahip olması”* olarak tanımlanır (NCSS, 1994).

Vatandaşlık eğitimi ve Sosyal Bilgiler arasında geçmişten günümüze gelen bir ilişki vardır. Bireylerin siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda aktif katılımlarıyla bir toplumun gelişim ve sürekliliği sağlanır. Sosyal bilgiler dersi öğrencilere toplumun tarihini, kültürünü ve beklentilerini öğretirken aynı zamanda onlara hak ve sorumluluklarını da öğretmekte ve böylece çocukları geleceğe hazırlamak şeklindeki tarihsel vazifesini devam ettirmektedir. (Martorella, 1998). İlköğretim programının amacı, bu doğrultuda öğrencilerin *“İyi birer toplum, bölge, ülke ve dünya vatandaşı olmalarını sağlamak ve aynı şekilde ülkenin çocuklarını hayata hazırlamaktır.”* Bu nedenden ötürü *“Sosyal Bilgiler programı nihai amacı etkin ve üretken vatandaşlar yetiştirmek olan ilköğretimin en önemli derslerinden biridir”* (Barth ve Demirtaş, 1997).

2.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Temel İlkeler

Sosyal bilgilerin hem bireyin yaşamış olduğu topluma adapte olmasını sağlamak hem de devletin ihtiyaç duyduğu karakterde vatandaş yetiştirmek gibi iki önemli işlevi vardır. Söz konusu olan bu işlevleri yerine getirmek için sosyal bilgilerin birtakım vazgeçilmez prensipleri vardır. Bunlar;

- a) Etkili vatandaşlık,
- b) Kültürleme,
- c) Yöntem,
- d) Zaman (geçmiş, bugün, gelecek), (Safran, 2014).

2.1.4.1. Etkili vatandaşlık

Sosyal bilgiler için yapılan tanımların neredeyse tamamında bu ilkenin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu ilke devletin iyi vatandaş yetiştirmesi için ayrıca bir öneme sahiptir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan herkes demokrasi bilincine sahip, bilinçli vatandaşlar olmalı ve ülkesinin değerini anlamış, kendisini ve ülkesini her türlü tehlikeden korumaya adanmış olmalıdır (Safran, 2014, s.5).

2.1.4.2. Kültürleme

Toplumun değerlerine bağlı kalınıp kültürel değerlerin aktarılması ve bununla beraber bu değerlerin özüne dokunulmadan gerektiğinde eleştirilmesi ve geliştirilmesi suretiyle kültürel değerlerin yaşatılmaya çalışılmasıdır. Eğitim programlarına bakıldığında kültürlemenin sosyal bilgiler aracılığıyla sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir (Safran, 2014, s. 6).

2.1.4.3. Yöntem

Sosyal bilgiler dersinde etkili vatandaş yetiştirmek amacıyla kullanılan bilgi ve yöntemlerin geçerliliği sağlanmış bilimsel yöntemler olması gerekmektedir. Sosyal bilgilerde sosyal bilimlere ait geleneksel ve alternatif bilgi ve yöntemlerin kullanılmasının yanı sıra fen bilimlerine ait yöntemlerin de kullanılması sosyal bilgilerin daha zengin olmasını sağlayacaktır (Safran, 2014, s.7).

2.1.4.4. Zaman (geçmiş, bugün, gelecek)

Birey tarihini öğrenirken tarihteki olay ve olgulardan dersler çıkarır. Aynı zamanda geçmişte insanların meydana getirdiği eserleri, beşeri davranışların dünya üzerine dağılışını ve çevresindeki birey ve grupların davranışlarıyla bunların sebeplerini öğrenir. Kültürün öğrenilmesi ve kültürel değerlerin hayata transferi bugün ile ilgili bir kazanımdır. Kültürünü benimseyen bireyler edindiği bu kültürel kazanımları ise gelecek nesillere aktarmakla sorumludur (Safran, 2014, s.7).

2.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Sosyal bilgiler dersinin tarih, coğrafya ve vatandaşlık konularından ibaret olduğuna yönelik yanlış bir algı vardır. Bu algıyı yıkmanın en önemli yollarından biride sosyal bilgilere ait yaklaşımları iyi öğrenmektir.

Sosyal bilgilere ait belli başlı üç önemli yaklaşım söz konusudur. Bunlar; (a) vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi, (b) sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi, (c) yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi şeklindedir (Barr, Barth ve Shermis, 1977’den aktaran, Naylor ve Diem, 2001, s. 35).

2.1.5.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşım sosyal bilgiler dersinde ele alınan en eski ve en yaygın yaklaşımdır. Bu yaklaşımla toplumun mevcut bilgi, değer ve inançları öğrencilere aktarılmaya çalışılır ve bu şekilde devletin mevcut kültürü devam ettirmesi sağlanır. Bu yaklaşım günümüzdeki olayları anlamak için geçmişe bakmak gerektiğini söyler. Bu doğrultuda bireyin geçmişini benimsemesi, geçmişiyile gurur duyması ve devletine bağlılık göstermesi hedeflenir (Naylor ve Diem, 2001, s. 3).

2.1.5.2. Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Bu yaklaşım etkili bir vatandaş olmak için sosyal bilimlere ait bilgi ve yöntemleri kullanmak gerektiğini söyler. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretim programlarında sosyal bilimlere ait problemler, veriler ve yöntemler yer alır. Böylece

öğrencilerin bu bilgileri öğrenerek karşılaştığı problemleri çözmesi beklenir (Barr, Barth ve Shermis'dan aktaran Naylor ve Diem, 2001, s. 35).

2.1.5.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Günümüze en yakın ve çağdaş olan bu yaklaşım John Dewey'in fikirleri çerçevesinde oluşmuştur. Öğrencilerin mantıklı düşünme, problemleri tanımlama ve çözme becerilerini kazanmaları için en etkili yöntemin sosyal bilgiler olduğunu savunur (Naylor ve Diem, 2001, s. 36).

En önemli becerilerden olan problem çözme ve karar verme becerisini bu yaklaşım öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda derslerden önce plan yapılmasına gerek duyulmaz. Öğretim, öğrencilerin hayatta karşılaşılabileceği problemlerle karşı karşıya kalması ve bunları tanımlayıp çözmesi şeklinde gerçekleştirilir (Öztürk, 2007).

2.1.6. Sosyal Bilgiler Öğrenme Alanları

Sosyal bilgiler dersi öğretim programı birbiri ile bağlantılı bilgi, beceri ve değerlerin toplandığı ve disiplinlerarası bir yaklaşımla bir araya getirildiği toplam yedi öğrenme alanından meydana gelmektedir. Programın içeriği bu öğrenme alanları çerçevesinde belirlenir (MEB, 2018).

2.1.6.1. Birey ve Toplum

İnsanın sosyal bir varlık olması dolayısıyla çevresi ile etkileşime girmesi ve bu doğrultuda ilgi ve yeteneklerini keşfedip problem çözme gibi becerileri kazanması önem arz etmektedir. Bu öğrenme alanı disiplinlerarası bir yaklaşımla sosyoloji ve psikolojiden beslenirken temel olarak “ben” ve “biz” olma ile ilgilenir. Bu amaçla öğrenciler ben ve biz olmayı etkileyen çevresel, tarihi ve kültürel değişkenleri fark edip aynı zamanda ulusal ve evrensel değerleri fark edeceklerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Bu öğrenme alanıyla öğrencilerin; insanın nasıl öğrendiği, insan davranışlarının kaynağının neler olduğu, insanın büyümesini, öğrenmesini ve algısını etkileyen faktörlerin neler olduğu ve insan gelişiminin nasıl olduğu şeklindeki soruları yanıtlaması beklenmektedir (Özsoy ve diğ., 1997).

2.1.6.2. Kültür ve Miras

Bu öğrenme alanı bireyin kültürü ve kültürel mirası tanımasına odaklanır. Temelde geçmişe odaklanan bu alanda bireyin geçmişle bugünü kıyaslaması beklenir. Birey bu sayede kültürel değişimin farkına varır. Birey bu öğrenme alanı ile kendi ulusal kültürünü öğrenmenin yanında devletin sürekliliğinde kültürün önemli olduğunun farkına varır (MEB, 2006).

Bireyler bu öğrenme alanı ile farklı kültürlerin ortak özelliklerinin neler olduğu, din ve siyaset gibi inançların kültür üzerindeki etkilerinin neler olduğu, kültürün farklı fikir ve inançları nasıl değiştirdiği ve dilin kültür için ne anlam ifade ettiği şeklindeki sorulara cevap bulmaya çalışırlar. Bu sorularla coğrafya, tarih, sosyoloji ve antropoloji gibi alanlara ait olan konular sosyal bilgiler müfredatında yer alır (NCSS, 2004).

2.1.6.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Temelde coğrafya ile ilgili olan bu öğrenme alanı çerçevesinde bireyin hayatını idame ettirirken kendisine lazım olacak çevresel bilgi, beceri ve değerleri kazanması beklenmektedir. Bireyin çevresi ile etkileşimi incelenerek dünyadaki yerinin ne olduğunun yanında bu etkileşimin sebep ve sonuçlarını anlamak için bu konudaki bilgi ve becerileri kullanması amaçlanmaktadır. İnsan yer ve çevre ilişkisi çok geniş çaplı bir yapı oluşturur. Teknolojik gelişmeler sonucunda küreselleşen dünyada tüm insanlar birbiri ile iletişim kurabilmekte ve bundan etkilenebilmektedir. Bu öğrenme alanı ile öğrencilere araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, çevre okuryazarlığı, harita okuryazarlığı, mekânı algılama ve gözlem becerilerinin kazandırılması amaçlanmaktadır (MEB, 2018)

2.1.6.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bu öğrenme alanında bilim ve teknolojinin ilerlemesinin temelinde insanların merak, keşfetme, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme gibi becerilerinin yattığını göstermek ve teknoloji ile bilimin toplumların gelişmesindeki etkisini ve önemini kavratmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda öğrencilerin teknolojiyi kullanarak bilgiye erişmesi beklenir. Diğer taraftan teknolojinin günlük hayattaki yerini öğrenirken çevreye verdiği zararların da farkına varması istenmektedir. İcat edilen

basit araçlarda zaman geçtikçe meydana gelen değişimi çevresindeki örnekleri gözlemleyerek fark edebilir. Yine teknolojinin gelişim hızını görerek ileride ne tür değişimler olacağı hakkında çıkarımlarda bulunabilir. Tekerleğin icadı atomun parçalanması gibi gelişmeler tüm insanlığı etkilemiştir ve bireyin bu etkiyi kavraması da bu öğrenme alanı sayesinde olacaktır (NCSS, 2004 & MEB 2018).

2.1.6.5. Etkin Vatandaşlık

Bu öğrenme alanı etkin vatandaşlık kavramına odaklanmakta ve bunun için “sosyoloji”, “siyaset bilimi” ve “hukuk” bilimlerinden yararlanmaktadır. Bu alanda öğrencilerin grup ve kurumların oluşum sürecini, bunların bireyi, toplumu ve kültürü nasıl etkilediğini ve varlıklarını nasıl devam ettirdiklerini öğrenmesi önemlidir.

Bireyin bu alanda edindiği bilgiler sonucunda aşağıdaki sorulara cevap vermesi beklenmektedir:

- *“Toplumumuzda ve diğer toplumlarda grupların, kurumların ve sosyal örgütlerin rolü nelerdir?”*
- *Grup, kurum ve sosyal örgütler beni nasıl etkileniyor?*
- *Grup, kurum ve sosyal örgütler nasıl değişmektedir?*
- *Bu değişikliklerde benim rolüm nedir?”*

Devletin sosyal hayatta meydana gelebilecek kargaşa gibi durumlara karşı örgütlü olmasının önemini anlarlar. Milletin egemen olduğu idarelere bakarak bireyin haklarının nasıl korunduğunu ve sosyal düzenin nasıl sağlandığını ve devam ettiğini kavrarlar. Bu doğrultuda hak ve sorumluluklarını bilen, çözüm odaklı, demokrasi bilincine sahip ve girişimci vatandaşlar yetiştirmek sosyal bilgilerin temel hedeflerinden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2016 & MEB, 2018)

2.1.6.6. Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Bu öğrenme alanı insanların mal ve hizmetleri üretme, dağıtma ve tüketme faaliyetlerini nasıl yaptıkları hakkında bir içeriğe sahiptir. Bu alanla beraber öğrencilerin mal ve hizmetlerin dağıtımını, dağıtılan bu mal ve hizmetlerin sınırsız olmadığını bu nedenle söz konusu kaynakları etkili şekilde kullanmayı öğrenmeleri ve bunu gerçekleştirmek için ise ne gibi değişiklikler yapılması gerektiğini kavramaları amaçlanmaktadır. Öğrenciler bu alanla istek ve ihtiyaç ayrımı yapabileceklerdir. Bu

alan genel olarak “ekonomi” kavramı çerçevesinde şekillenmekte ve son olarak mesleklerin neler olduğu tanıtılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016 & MEB, 2018).

2.1.6.7. Küresel Bağlantılar

Bireyler günlük hayatta meydana gelen olaylardan haberdar olmak için pek çok medya unsuruyla karşılaşır. Teknolojik gelişmeler sonucu insanlar dünyada meydana gelen olaylardan da haberdar olmaktadır. Öğrencilerin bunların farkında olup etkin ve sorumluluk sahibi Türk vatandaşları olarak eğitilmesi önem arz etmektedir. Bu öğrenme alanıyla öğrencilerin uluslararası bağlantıları fark edip teknoloji, bilgi ve kültürün küresel çapta yayılışını fark etmeleri amaçlanmaktadır. Günümüzde devletler hem birbiri ile işbirliği yapmakta hem de rekabet halindedirler. Bireyin bu uluslararası ilişkileri kavraması ve bunun bilincinde olması son derece önemlidir (NCSS, 2004 & MEB, 2018).

2.1.7. Öğrenim Alanlarının Karşılaştırılması

Sosyal bilgiler dersinin 1926, 1946 ve 1948 yılındaki ilköğretim programlarına bakıldığında bu programların tarih, coğrafya ve vatandaşlık derslerinden meydana geldiği görülmektedir. 1962 ilkokul programında bahsi geçen içerikler “*Toplum ve Ülke İncelemeleri*” adı verilen bir derste toplanmıştır. 1968’de ilkokul programında bu dersler “Sosyal Bilgiler” ismini alarak 1980'lere kadar bu adla verilmeye devam etmiştir. Bu dönemde meydana gelen siyasi olaylardan etkilenecek 1998’ e kadar ders “*Milli Tarih ve Milli Coğrafya*” adını almış bu tarihten sonra ise yine sosyal bilgiler adı altında verilmeye devam etmiştir (Öztürk, 2007).

Sosyal bilgiler programları 2005 ve 2017 yıllarında tekrar revize edilmiştir. Siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda 2005 yılında sosyal bilgiler programı yenilenmiştir. Bununla beraber toplumsal hayatta meydana gelen güncel gelişmeler ve değişim de programın yenilenmesini gerekli kılmıştır (MEB, 2006). 2017 ‘de tekrar program değiştirilmiş fakat bu defa diğerlerinden farklı olarak toplumsal yapıda meydana gelen ekonomik, bilimsel, sosyal gelişmelerden ziyade dersin bireysel ihtiyaçlara odaklanması düşüncesi program değişikliğinin nedeni olmuştur. Yine meydana gelen ulusal ve uluslararası gelişmeler, kurum ve kuruluşlar,

kalkınma planları ve dönem hükümetlerinin eylem planları da yeni programda yer almıştır (MEB, 2017).

Öğrenme alanı terimi 2005 sosyal bilgiler öğretim programında söz konusu becerilerin, kavramların ve değerlerin bir araya getirildiği öğrenmeyi düzenleyen bir bütün olarak ifade edilmektedir. 2005 programında 4. sınıflar için dokuz adet, 4 ve 5. sınıflar için ise sekiz adet öğrenme alanı belirlenmiştir. Bunlar; “*Birey ve toplum, kültür ve miras, insanların yerleri ve ortamları, üretim dağılımı ve tüketimi, zaman sürekliliği ve değişimi, bilim, teknoloji ve toplum, grup kurumları ve sosyal organizasyonlar, güç yönetimi ve küresel bağlantıları olan toplum*” şeklindedir. 2017’de hazırlanan program bu program örnek alınarak hazırlanmıştır. Söz konusu programlar 4 ve 5. sınıf düzeylerinde yapılan birkaç ekleme ve çıkarma dışında birbirinin aynısıdır (Kaplan, 2017).

Kavram öğretimi doğru çıkarımlarda bulunmayı, öğrenilenleri genellemeyi sağlar ve bu şekilde öğrencinin ezber yapmasına gerek kalmaz. 2005 programında 4 ve 5. Sınıf düzeyinde 121 kavram yer alırken, 6 ve 7. Sınıf düzeyinde ise 131 adet temel kavramın yer aldığı görülmektedir. Bundan sonra hazırlanan 2017 programında ise bu gibi temel kavramlara yer verilmediği görülmektedir (Tay, 2017).

2005 ve 2017 programları karşılaştırıldığı zaman 2005 programından çıkarılan iki öğrenme alanı yerine 2017 programına “Etkin vatandaşlık” alanının bunların yerine alındığı ve bunun dışında tema açısından benzer oldukları görülmüştür. Bununla beraber 2017 programında kazanım sayısının bir önceki programa göre azaltıldığı, temel becerilerin ise bir önceki programa göre sayısında artış olduğu fark edilmiştir. Yine 2005 programına kıyasla 2017 programında kavram öğretiminin önemine daha az yer verildiği görülmüştür (Çoban ve Akşit, 2018).

Tablo 1. *Öğrenme alanları (MEB 2005, 2015, 2017)*

2005 Programı	2015 Programı	2017-2018 Programı
-Birey ve Toplum	-Birey ve Toplum	-Birey ve Toplum
-Kültür ve Miras	-Etkin Vatandaşlık	-Kültürel Miras
-İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-İnsan ve Mekân	-İnsanlar, Yerler ve Çevreler
-Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-Ekonomi ve Sürdürülebilirlik	-Bilim, Teknoloji ve Toplum
-Bilim, Teknoloji ve Toplum	-Kültürel Miras	-Üretim, Dağıtım ve Tüketim
-Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	-Küresel Bağlantılar	-Etkin Vatandaşlık
-Güç, Yönetim ve Toplum	-Bilim, Teknoloji ve Toplum	-Küresel Bağlantılar
-Küresel Bağlantılar		
-Zaman, Süreklilik ve Değişim		

2015 ve 2017 programları incelendiği zaman iki programın yaklaşım açısından benzer olduğu görülmüştür. 2005'ten beri “*Öğrenci merkezli (etkinlik merkezli), toplu öğretim yaklaşımı, tematik yaklaşım*” şeklinde kalan öğretim programının öğrenme alanları 2005 ten günümüze kadar da “*Öğrenci merkezli, toplu öğretim ve tematik yaklaşım*” olarak değiştirilmeden süregelmiştir (Tay, 2017).

2.2. Kaynaştırma

Literatürde kaynaştırma hakkında birçok tanım yapılmıştır. Kırcaali- İftar (1992), “Özel gereksinimli bireyin normal gelişim gösteren akranlarıyla beraber destek eğitim hizmetlerinden faydalanması şartıyla aynı ortamda (normal anaokulu, normal ilköğretim okulu, vb.) eğitim alması” şeklinde kaynaştırma eğitimini tanımlamıştır. Kargın (2004)’ın yaptığı tanımda kaynaştırma; “Özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim sınıflarında destek eğitim hizmetleri olmadan yalnızca akranları ile aynı ortamda eğitim alması değil, özel gereksinimli öğrencinin normal eğitim sınıfında destek eğitim hizmetleri alarak eğitildiği öğrenciye eşit fırsatların sunulduğu belirli bir felsefesi ve sistematığı olan bir süreç” olarak tanımlanmıştır.

ÖEHY’de (2018) kaynaştırma eğitimi şöyle tanımlanmıştır:

“Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim”

Kaynaştırma eğitimine yönelik yapılan tanımlar incelendiğinde bu tanımların hepsinin ortak noktaları:

- Özel eğitime muhtaç öğrencilere yönelik
- Belirli bir sistematığı ve felsefesi olup süreci içeren
- Özel gereksinimli öğrencilere akranları ile eşit eğitim fırsatları sunan
- Sadece aynı eğitim ortamında bulunmak olmayıp bu ortamdan en iyi şekilde yararlanmak için özel gereksinimli bireye destek eğitim hizmetlerinin sunulduğu
- Özel gereksinimli öğrencilerin toplumda bağımsız şekilde hayatını idame ettirmesini sağlayan

➤ Okul öncesinde, ilköğretimde, orta öğretimde ve yaygın eğitimde yarı zamanlı ve tam zamanlı olarak sunulan eğitim şeklindedir.

Literatürde bahsi geçen iki tür kaynaştırma uygulaması vardır. Bunlardan tam zamanlı kaynaştırma; özel gereksinimli öğrencinin okuldaki zamanının tamamında normal eğitim sınıfında ve akranları ile beraber destek eğitim hizmetleri olarak eğitim aldığı uygulama. Yarı zamanlı kaynaştırma ise; özel gereksinimli öğrencinin bazı dersleri genel eğitim sınıfında normal gelişim gösteren akranlarıyla bazı dersleri ise özel eğitim sınıfında özel gereksinimli olan akranlarıyla beraber aldığı uygulamadır (Ataman, 2003; Cavkaytar, 2018; Çolak, 2019; Odluyurt, 2019).

2.2.1. Kaynaştırma Eğitiminin Tarihçesi

Özel gereksinimli bireyler için özel eğitim uygulamaları 20. Yüzyılın ortalarına kadar ayrıştırılmış eğitim şeklinde yapılmaktaydı. Zamanla yaşanan gelişmeler ve ayrıştırılmış eğitimin zararlarının olduğunun görülmesi sebebiyle bu uygulamadan vazgeçilip özel gereksinimli öğrencilerle normal gelişim gösteren yaşlıtlarının aynı ortamda eğitim gördüğü kaynaştırma yoluyla eğitime doğru bir geçiş olmuştur (İlk, 2014).

Özel gereksinimli bireylerin eğitimi için 1700'lü yılların sonundan itibaren düzenli olarak çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. İlerleyen süreçte eğitimde yaşanan gelişmeler sonucunda eğitim modelleri de yenilenmiştir. 1900-1970 yılları arasında özel eğitim ayrıştırılmış eğitim şeklinde özel eğitim okulları ve özel eğitim sınıflarında verilmiştir (Batu ve Uysal, 2010; Sucuoğlu, 2006). Daha önce değişik görüşlerle uygulandığı görülen kaynaştırma eğitiminde 20. Yüzyılın ikinci yarısı itibariyle sivil toplum kuruluşları ve ailelerin istekleri doğrultusunda ve yapılan araştırmalar neticesinde en az kısıtlayıcı ortam anlayışı hâkim olmuştur. Bu gelişmeleri özel eğitimde yasal dayanakların oluşturulması, eğitsel ve idari düzenlemeler takip etmiştir. Böylece özel gereksinimli bireyler için eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. En az sınırlayıcı ortam ilkesi beraberinde yeni kaynaştırma ve bütünleştirme modelleri getirmiştir (Batu ve Uysal, 2010; Sucuoğlu, 2006).

1928 yılında İngiltere'de yapılan bir yasal düzenleme ile genel eğitim okulları ile özel eğitim okullarının eşgüdüm içinde çalışması vurgulanmıştır. Bu düzenlemenin devamında 1944 yılında çıkan bir yasa ile de genel eğitim sınıfında eğitim alabilecek düzeyde olan öğrencilerin genel eğitim sınıflarına yerleştirilmesi kabul edilmiştir

(Kargın, 2004). Bu gelişmeleri takiben ABD’de 1950’li yıllarda aileler özel gereksinimli çocuklarının eğitiminde fırsat eşitliği için gönüllü kurumlar oluşturmuştur (Batu ve Kırcaali-İftar, 2016). Özel gereksinimli öğrencilerin ayrıştırılmış eğitim almaları konusuna yapılan eleştiriler ve ortaya çıkan davalar sonucunda 1960’lı yıllarda bu konu eğitim uzmanları tarafından da incelenmiş ve kaynaştırma 1970’lerden itibaren birçok ülkenin yasalarına girmiştir (İlk,2014).

Bu yasalardan en önemlisi 1975 yılında ABD de çıkan “Tüm Engelliler İçin Eğitim Yasası” dır. En az sınırlayıcı ortam ilkesi bu yasada da vurgulanmış ve 1990 yılında yasada yapılan yeniliklerle bu ilkenin nedenleri açıklanıp kaynaştırma eğitime öncelik verilmiştir. 1997’de bu yasadan kaynağını alan başka bir yasa çıkarılmış ve bunda BEP, aile eğitimi, problem davranışlarda öğrenciye destek konuları üzerinde durulmuştur (Özgür, 2015). ABD’de ortaya çıkan bu yasal düzenlemeler diğer ülkelere de ilham kaynağı olmuştur. Bu konuda yetersizlik türlerine yönelik eğitsel düzenlemeler ise İngiltere’de 1993’te çıkan Eğitim Yasası ve 1994’te çıkan Uygulama Kılavuzu ile yapılmıştır (Batu ve Kırcaali-İftar, 2011). Bunlar incelendiğinde özel eğitimde kaynaştırma eğitimi ve aile katılımının önemi üzerine dikkat çekildiği görülmektedir.

Salamanca Bildirgesi, 1994’te 92 ülke tarafından imzalanarak bütünleştirme kavramını öne çıkarmış ve eğitimde bireysel farklılıklara dikkat edilmesi gerektiğine işaret eden ilk uluslararası belge olmuştur. Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin 2006 yılında yürürlüğe girmesiyle kaynaştırma eğitimi uluslararası hukukta güvenceye alınmıştır (İlk, 2014).

Ülkemizde kaynaştırma konusunda yapılan temel düzenlemelerden biri 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’dur (Eripek, 1986). Bunu 1997’de çıkarılan 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname izlemiştir. 2000 ve 2006 yılları arasında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesiyle ülkemizde kaynaştırma eğitimi uygulaması giderek yaygınlaşmıştır. Kaynaştırma eğitimi ülkemizde 1983’te Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’yla ilk defa verilmeye başlanmıştır. Bu kanunda yer alan 4. maddede uygun görülen özel gereksinimli çocukların akranlarıyla birlikte genel eğitim sınıflarında eğitim alması için gerekenlerin yapılması hükmü ile kaynaştırma uygulamasına başlanmıştır (MEB, 1983). Kaynaştırma eğitimi 1980’li yıllarda başlamış fakat gerek yasal düzenlemelerin yeterince açık olmayışı gerek eğitimi verecek kurum ve öğretmenlerin hem nitelik hem nicelik bakımından yeterli olmaması

ve gerekli destek eğitim hizmetlerinin sağlanamaması gibi nedenlerle istenilen başarıya ulaşamamıştır (Diken ve Batu, 2013).

1997 yılında çıkarılan 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile özel gereksinimli bireylerin genel eğitim sınıflarına yerleştirilmesi açıklığa kavuşturulmuş ve yaygın hale gelmiştir. Bu konudaki söz konusu madde “*Kaynaştırma, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin eğitimleri bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür*” şeklinde güncellenmiştir (MEB, 1997, madde 12). Bu kararnamede ayrı kurumlarda verilen ayrıştırılmış eğitim ise ikinci tercih olarak görülmüştür. Kararnamede destek eğitim hizmetlerinden de bahsedilmiş fakat bunun uygulanmasında güçlükler yaşanmıştır. Sonraki süreçte 2000 ve 2006 yıllarında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesiyle kaynaştırmanın detayları ve ilkeleri açıklanmış bununla beraber bireyselleştirilmiş eğitim programı tabiri ve işbirliği kavramları ön plana çıkmıştır. Bu düzenlemelere ek olarak 2005’te çıkarılan 5378 sayılı Özel Eğitim Yasası ile kaynaştırmanın kapsamı ve çerçevesi belirlenmiştir. Bir diğer gelişme ise Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği baz alınarak çıkarılan 2008/60 sayılı genelgedir. Genelge ile kaynaştırma eğitiminde yaşanan problemlerin çözülmesi ve işbirliği sağlanması hedeflenmiştir (Gürkan, 2011).

Son olarak kaynaştırma eğitiminde yaşanan en önemli gelişmelerden biride 2006 yılında yayımlanmış olan Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin 2018 yılında güncellenmesi olmuştur. Söz konusu yönetmelik ile özel gereksinimli bireylerin daha kapsayıcı bir yaklaşımla eğitimden yararlanması kolaylaştırılmaya çalışılmış, öğretim programlarının daha verimli olması ve özel gereksinimli bireylerin mümkün olan en erken yaşta eğitime dâhil edilmesi için düzenlemeler yapılmıştır (MEB, 2018).

2018 Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde “Kaynaştırma” kavramı “Bütünleştirme” ile birlikte açıklanmış ve “Tam Zamanlı Kaynaştırma/Bütünleştirme” ifadesi kullanılmıştır. Henüz kaynaştırma tam anlamıyla uygulanamadan uluslararası sözleşmeler bütünleştirme eğitime geçmemizi zorunlu kılmıştır. Bütünleştirme ise özel gereksinimli bireylerin tamamının normal eğitim sınıflarında eğitim almasını ve ihtiyaçları olan destek eğitim hizmetlerini de arkadaşlarıyla birlikte sınıf içinde almasını savunan eğitim modelidir. Bütünleştirme modeli öğrencinin okula uyum sağlaması yerine okulun öğrencinin özelliklerine göre uyarlanmasını savunan, böylece bütün öğrencilere nitelikli eğitim ve fırsat eşitliğinin sağlanacağı öngörüsüyle son dönemde popüler hale gelmiştir (Önder, 2021).

2.2.2. Kaynaştırma Eğitiminin Amacı ve İlkeleri

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi gereği hem normal gelişim gösteren bireylerin hem özel gereksinimli bireylerin eğitim almaya hakkı vardır. Özel gereksinimli bireyler ancak eğitim yoluyla bağımsız yaşama becerilerini kazanır ve toplumda sosyal kabulü sağlanabilir. Özel gereksinimli bireylerin eğitimi birlikte eğitim ya da ayrı eğitim olarak iki şekilde yapılmaktadır. Birlikte eğitim özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla birlikte genel eğitim sınıfında eğitilmesi, ayrı eğitim ise özel gereksinimli bireylerin yetersizlik türü ve düzeyine göre normal gelişim gösteren bireylerden ayrıştırılmış şekilde eğitildiği eğitim türüdür (Batu ve Kırcaali, 2016). Bu noktada önemli olan ise “En az sınırlayıcı ortam” ilkesidir. Bu kavram ile özel gereksinimli öğrencilerin ailesi ve akranlarıyla en fazla vakit geçirebileceği ve eğitimden en kaliteli şekilde yararlanabileceği eğitim ortamı kastedilmektedir. En az sınırlayıcı eğitim ortamı bireysel farklılıklardan ötürü öğrencinin ihtiyaçlarına göre değişiklik gösterebilmektedir (Batu ve Kırcaali, 2016).

Ülkemizde özel gereksinimli bireylerin eğitimleri Anayasa ve kanunlarla güvence altına alınmış ve özel gereksinimli bireylerin eğitimlerinde kaynaştırma eğitimi ilkesine yer verilmiştir (Eripek, 2004). Kaynaştırma eğitiminin uygulanmasında ise belirli amaçlar söz konusudur. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2017’de yayımlanan Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulaması Genelgesi’nde “*Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademede diğer bireylerle karşılıklı iletişim içinde bulunmalarını ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamaktır*” şeklinde kaynaştırmanın amacı belirlenmiştir (MEB, 2017). Kaynaştırma eğitiminin amacı bireyi normal gelişim gösteren öğrenci seviyesine çıkarmak değildir. Amaç bireyin ilgi ve yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olarak bunları en verimli şekilde kullanmasını sağlamaktır. Bununla beraber bir diğer önemli amaç ise bireyin toplumda sosyal kabulünü sağlamaktır.

Uygun şekilde planlanan bir kaynaştırma eğitimi ile özel gereksinimli bireyler normal gelişim gösteren akranlarını gözlemleyerek birçok davranışı öğrenme fırsatı yakalayacaklardır. Böylece özel gereksinimli bireyler kendi davranışlarını şekillendirerek yaşadıkları toplumun beklentilerine uygun ve istedik yönde davranışlar edineceklerdir. Bunun aksine ayrıştırılmış eğitimde ise bu bireylerin istenen davranışları kazanmaları çok daha zor olacaktır. Bu nedenle özel eğitim okul ve sınıfları bu konuda eleştiri almaktadır. Diğer yandan kaynaştırma ve ayrıştırılmış

eğitimi kıyaslayan araştırmalara baktığımızda kaynaştırma eğitiminin özel gereksinimli bireyin sosyal ve akademik gelişiminde daha etkili olduğu görülmektedir (Ulutaşdemir, 2007).

Kaynaştırma eğitimiyle özel gereksinimli bireyler normal gelişim gösteren akranlarıyla ayrıştırılmış eğitime kıyasla daha fazla etkileşim içine girerler (Ateş, 2018). Normal gelişim gösteren bireyler özel gereksinimli bireylere örnek olduklarından özel gereksinimli bireyler istedik davranışlar sergilemeye daha meyilli olurlar (Sucuoğlu, 2006). Bu doğrultuda kaynaştırmanın temel hedefi olan “*Özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla aynı eğitim ortamını paylaşarak akademik ve sosyal açıdan kendilerini geliştirmeleri*” sağlanmış olur (Şekercioğlu, 2010).

Kaynaştırma eğitimi ile özel gereksinimli bireylerin bağımsız şekilde ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, ilgi ve yeteneklerini en etkili şekilde kullanarak toplum içinde hayatını devam ettirmesini kolaylaştırmak amaçlanmaktadır (Kartallıoğlu, 2021). Kaynaştırma eğitimi yoluyla özel gereksinimli bireylerin olumlu davranışları taklit ederek sosyal becerileri kazanması ve toplum içerisinde kabul görmesi beklenmektedir. Bu sayede bireyin bağımsız yaşam becerileri edinerek, çevresine adapte olması ve toplumda üretken bireyler olarak sosyalleşmesi amaçlanmaktadır (Özpolat, 2009)

Sosyalleşme terimi etkileşim ile gerçekleşen bir süreçtir. Bireyin aile, okul ve iş yeri gibi alanlarda çevresiyle etkileşime girmesi sosyalleşmesini sağlar. Sosyalleşme süreci hayat boyu süren karmaşık bir süreçtir. Bu sürecin özel gereksinimli bireyler için eğitim yoluyla yapılandırılması gerekmektedir. Çünkü bu bireyler birçok beceriyi normal akranları gibi doğal bir şekilde edinemezler ve onlar için bu sürecin sistemli bir şekilde planlanması gerekmektedir (İlk, 2014).

Bu doğrultuda kaynaştırmanın amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- *“İki gruptaki öğrencilerinde birbirleriyle etkileşimlerini arttırarak gelişimlerini sağlamak.*
- *Normal gelişim gösterenlerin özel gereksinimli öğrencileri kabullerini sağlamak ve onların eğitimlerine destek olmalarını sağlamak.*
- *Etkili iletişim ortamı sağlayarak akademik ve sosyal gelişime destek olmak.*
- *Özel gereksinimli bireylerin kişilik ve sosyal gelişimlerine yardımcı olarak toplumda üretken bireyler olmasını sağlamak böylece olumlu kişilik algısı oluşturmalarını sağlamaktır”* (Dönmez, Avcı ve Aslan’dan akt. Gök, 2009: 21).

Kaynaştırmanın amaçlarına baktığımız zaman söz konusu amaçların genel olarak bireyin yaşadığı topluma adaptasyonu ve sosyal kabulü üzerine yoğunluk kazandığı görülmektedir. Bu doğrultuda kaynaştırma ile öğrencinin aldığı dersler arasından sosyalleşmeyi temel alan ve amacı demokratik düşünme becerisine sahip, sorumluluk sahibi, bilgili, etkin ve üretken vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinin amaçlarının örtüştüğü görülmekte ve dersin bu noktada önemini gözler önüne sermektedir (Doğanay, 2002; Özpolat, 2009).

Nitelikli bir kaynaştırma eğitimi sadece öğrenciyi doğru eğitim kurumuna yerleştirmekle olmaz. Kaynaştırma eğitiminde hedeflenen amaçlara ulaşılabilmesi için bazı ölçütlerin sağlanması ve bununla beraber birtakım ilkeler doğrultusunda eğitimin uygulanması gerekmektedir (Sucuoğlu ve Kargın, 2010, s. 64).

Başarılı bir kaynaştırma eğitimi için şu ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır (Atkın, 2011; S. Batu ve Diken, 2013; Kargın, 2004; Kusuma ve Ramedevi, 2013; MEB, 2015b; Özgür, 2015; Watkins, 2012):

- Kaynaştırma uygulaması, genel ve özel eğitimin bir parçası haline gelmiştir.
- Özel gereksinimli öğrencileri akranlarıyla beraber aynı ortamda eğitim alma hakkı vardır.
- Eğitim doğal ortamlarda ve normal gelişim gösteren öğrencilerle verilmelidir.
- Kaynaştırmada erken eğitim ve bireysel farklılıklara saygı esastır.
- Eğitim hizmeti öğrencinin özelliklerine ilgi ve yeteneklerine göre bireysel olarak planlanır.
- Tüm öğrenciler yapılan sosyal etkinliklere katılma, beraber oynama ve öğrenme faaliyetlerine katılmalıdır.
- Genel eğitim sınıfları tüm öğrencilere yönelik olarak hazırlanmalı ve öğretimi kolaylaştıracak şekilde tasarlanmalıdır.
- Kaynaştırma eğitimi gönüllü katılımı, saygı, sevgi ve iradeli çalışmayı gerektirmektedir.
- Kaynaştırma eğitimi uyumlu çalışmayı ve işbirliğini gerektiren bir ekip işidir.

- Özel gereksinimli öğrencilere karşı öğretmenler ve tüm okul çalışanları kabullenici tutum sergilemeli, çalışmaya hevesli olmalı ve onları destekler nitelikte bir tavır sergilemelidir.
- Kaynaştırmanın başarısı için öğrencilere ve öğretmenlere destek eğitim hizmetleri sunulmalıdır.
- Verilen eğitim öğrencinin yaşadığı topluma adaptasyonunu sağlamalıdır.

2.2.3. Kaynaştırma Eğitiminin Faydaları

Etkili bir şekilde uygulanan kaynaştırma eğitimi en başta özel gereksinimli öğrenciye fayda sağlamakla beraber öğretmenlere, normal gelişim gösteren öğrencilere ve özel gereksinimli öğrencinin ailesine de faydaları vardır (Sucuoğlu ve Kargın, 2010).

2.2.3.1. Özel Gereksinimli Öğrencilere Faydaları

Kaynaştırma eğitimi ile özel gereksinimli ve normal gelişim gösteren öğrenciler birbirleriyle özel eğitime kıyasla daha çok etkileşim kurarlar. Bu etkileşimin olması özel gereksinimli bireyin sosyal çevresi ile de etkileşiminin artmasına katkı sağlar. Çünkü normal gelişim gösteren bireyler, özel gereksinimli bireylere uygun davranışlar göstermeleri için rol model olurlar. Bu doğrultuda özel gereksinimli bireyin ait olma duygusu ve benlik algısı gelişir (Sucuoğlu, 2006). Dolayısıyla kaynaştırmanın temel amacı olan “*Özel gereksinimli bireylerin akranlarıyla aynı eğitim ortamında yer alarak akademik ve sosyal açıdan gelişimlerini sürdürmeleri*” hedefine ulaşılmış olunur (Şekercioğlu, 2010).

Kaynaştırma uygulaması ile öğrencilerin toplumun kültürüne katkıda bulunması için hazır hale gelmesi sağlanır. Öğrencilerin akranlarıyla sosyal ilişkilerini geliştirmesi ve buna paralel olarak da öğrencinin akademik performansının da artmasına katkı sağlar (Ateş, 2018). Kaynaştırma öğrencisi normal gelişim gösteren öğrencilerle beraber eğitim aldığı anda kendini geliştirme imkânı bulur, işbirliği yapmayı öğrenir, iletişim kurar ve farklılıkları kabullenmeyi öğrenir. Özel gereksinimli öğrencinin model alma ve özdeşim kurması yoluyla istenmeyen davranışları azalmaktadır. Eğitimde uyarlamalar yapılması ile başarıları artmakta ve

kendilerine güvenleri gelmektedir (Gürkan, 2011). Ayrıca başarılarının takdir edilmesi, sorumluluk alma, bir işi başarma ve toplumda bir işe yarama gibi sosyal deneyimleri tecrübe etmiş olurlar. Aslında temel olarak özel gereksinimli öğrencinin bu kazanımları edinerek toplumsal kabulü sağlanmış olur (Kırcaali-İftar, 1998).

2.2.3.2. Normal Gelişim Gösteren Öğrencilere Faydaları

Kaynaştırma uygulaması temelde özel gereksinimli öğrenciler için tasarlanırsa da normal gelişim gösteren öğrencilere de birçok faydası bulunmaktadır. Normal gelişim gösteren öğrenciler günlük hayatta karşılarına çıkması muhtemel olan özel gereksinimli bireyleri önceden görüp tanıma fırsatı yakalamaktadır. Böylece bireysel farklılıkları fark edip kabullenmeleri sağlanmış olacaktır (Ulutaşdemir, 2007).

Amacına uygun şekilde gerçekleştirilen bir kaynaştırma uygulaması düşünüldüğü gibi normal gelişim gösteren öğrencilerin öğrenme ve gelişimine zarar değil fayda sağlayacaktır (Sucuoğlu, 2006). Normal gelişim gösteren öğrencilerin onlarla etkileşim kurmasına, farklılıkları kabul edip saygılı davranmasına, hoşgörülü davranmasına, yardımlaşmasına, kendilerini daha iyi tanımalarına, model olma ve liderlik becerilerinin gelişimine katkı sağlayacaktır (Darıca, 1992; Gürkan, 2011). Kaynaştırma eğitimi normal gelişim gösteren öğrencinin yeterli olduğu ve eksik olduğu yanlarını görmesine imkân tanır (Metin, 2018). Ayriyeten derslerde kaynaştırma öğrencisi için sık tekrar yapılması, farklı materyaller, araç-gereçler kullanılması, farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılması gibi uygulamalar akademik başarının artmasına katkı sağlayabilir (Sucuoğlu, 2006).

2.2.3.3. Öğretmene Faydaları

Öğretmenler kaynaştırma eğitimi ile farklılıkları olan öğrencileri kabullenmeyi ve onlara karşı hoşgörülü olmayı öğrenirler. Özel gereksinimli bireylere yönelik eğitim ve öğretim programı hazırlamada ve bireysel farklılıkları dikkate alarak eğitim vermede ve ortam düzenlemesi yapma konusunda mesleki deneyim edinirler. Özel gereksinimli bireylerin de toplumun bir parçası olduğunun bilincine varıp ona göre davranmayı öğrenirler (Dolapçı, 2013 & Metin, 2011, s.25).

2.2.3.4. Aileye Faydaları

Özel gereksinimli öğrencinin normal gelişim gösteren çocuklarla beraber ve aynı sınıfta eğitim alması ailelerin moral ve motivasyon bulmasını sağlayacaktır. Bu doğrultuda aileler çocuklarının gelişimi için daha fazla çaba sarf etme isteği duyabilirler. Ayrıca aileler çocuklarının ihtiyaçlarını ve ilgilerini daha net görüp bu konuda gerekli adımları atabilirler (Kırcaali-İftar, 1998).

Aile ile işbirliğinin sağlandığı bir kaynaştırma uygulaması sonucunda aile çocuğunun potansiyelini daha net görüp buna göre ideal bir beklenti içinde olacaktır. Bunun da ailenin okula yönelik olumlu tutum geliştirmesini ve işbirliğini arttırmayı sağlaması beklenmektedir (Gürkan, 2011).

Kaynaştırma eğitimi anne babaların endişelerini azaltır, doğru anne baba davranışları göstermelerine yardımcı olur, kendilerine olan güvenlerini artırır ve çocuklarının geleceği için duydukları endişeleri en aza indirerek umutlu olmalarını sağlar (Metin, 2011, s.25).

2.2.4. Nitelikli Kaynaştırmayı Etkileyen Unsurlar

Kaynaştırma, “Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencinin normal gelişim gösteren akranlarının eğitim aldığı sınıfa yerleştirilmesinden ibaret değildir. Kaynaştırma eğitimi uygulamasının doğru ve amacına uygun bir şekilde sürdürülebilmesi için bazı ön hazırlıklar, uyarlamalar, düzenlemeler yapılması, genel ilkelerin yerine getirilmesi ve temel ölçütlerin karşılanması” gerekmektedir (EARGED, 2010: 27).

Nitelikli bir kaynaştırma uygulaması yapılması birden çok faktöre bağlıdır. Bu faktörler; idareciler, öğretmenler, kaynaştırma öğrencilerinin anne ve babaları, normal gelişim gösteren bireylerin aileleri, özel gereksinimli öğrenciler, normal gelişim gösteren öğrenciler, fiziksel ortam ve bireysel eğitim programından oluşmaktadır. Kaynaştırma, birden çok faktörün bir arada işbirliği yaparak çalışmasını gerektiren bir ekip işidir ve ancak işbirliği ile kaynaştırma eğitiminde başarıya ulaşılabilir (Allan & Sproul, 1985; Diler, 1998; Kırcaali-İftar, 1998).

Yasal düzenlemelerin uygulanması, gerekli materyallerin temin edilmesi, ihtiyacı olan öğrencilere destek eğitim hizmetlerinin sağlanması ve nitelikli bir işbirliği yapılması kaynaştırmanın başarısında etkili olan diğer unsurlardır (Ysseldyke, vd., 2000).

Bunlara ek olarak özel gereksinimli öğrenci ile normal gelişim gösteren öğrencilerin sınıfta ve okulda işbirliği yapması da oldukça önemlidir. Kaynaştırmanın başarılı olması sadece kaynaştırma öğrencisinin desteklenmesi ile sağlanamaz bunun yanında normal gelişim gösteren öğrencilerinde sınıf içerisinde desteklenmesi ve onlara da fırsatlar sunulması gerekmektedir (Özgür, 2015).

2.2.4.1. Öğretmenler

Kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşmasındaki temel faktörlerden belki de en önemlisi öğretmenlerdir. Öğretmenin öncelikle hevesli olması, devamında özel gereksinimli bireylere yönelik olumlu tutum sergilemesi ve kaynaştırma eğitimi için hazır olması kaynaştırmanın başarısında önemli bir yere sahiptir (Özgür, 2015).

Kaynaştırmanın niteliğinin artmasında öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerini kabullenmesi ve faaliyetlerinde kararlı olması gerekmektedir (Kırcaali-İftar, 1992). Öğretmen sınıftaki hal ve hareketleriyle öğrencilerin davranışlarını etkilemektedir. Bu doğrultuda sınıftaki normal gelişim gösteren öğrencilerin özel gereksinimli akranlarına yönelik tutumlarında öğretmen örnek davranışlar sergileyerek rol model olursa onlarda daha olumlu tutum sergileyeceklerdir (Batu, 2013).

Kaynaştırmanın başarıyla uygulanmasında ve öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik olumlu tutum sergilemesinde öğretmenlerin henüz öğretmen adayı iken bilinçlendirilmeleri oldukça önemlidir. Bunun aksinin olması durumunda ise öğretmenler özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutum sergilemekte ve onların gelişimine zarar vermektedir (Sarı, 2002).

Kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşmamasının temelinde öğretmenlerin ve idarenin kaynaştırma öğrencileri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaması ve bu nedenle de gerekli eğitim hazırlıklarını yapamamaları yatmaktadır. Bu durumda öğretmenin öğrenci hakkında bilgisinin olmaması onda kaygı ve öğretimi planlama sorunları oluşturmaktadır (Ahmetoğlu, 2015). Öğretmenler okul ve sınıfta karşılaştığı bu ve benzeri sorunlara yönelik çözüm yolu geliştirebilmelidir. Bu süreçte öğretmenler okul idaresinden, rehber öğretmenlerden, özel eğitimcilerden, ebeveynlerden ve diğer destek personellerinden yardım alarak söz konusu problemleri çözebilmelidir (Sucuoğlu, 2006).

Kaynaştırma konusunda uzmanlaşmak için öğretmenlerin kendilerini sürekli olarak güncellemeleri, geliştirmeleri, yeni gelişmeleri takip etmeleri ve donanımlı hale gelmeleri gerekmektedir (TOHUM, 2011).

Öğretmenlerin nitelikli bir kaynaştırma için üzerine düşen görevleri maddeler halinde kısaca sıralayacak olursak:

- Öğrencilerini ve sınıfını kaynaştırma eğitimi için hazır hale getirir.
- Özel gereksinimli öğrencinin eğitsel performansını ve ihtiyaçlarını belirler.
- Öğrenci için öğretimsel hedefleri belirler.
- Eğitimi destekleyen alternatif etkinlikler geliştirir ve bulur.
- İki grup öğrenci arasındaki etkileşimi ve iletişimi geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunur.
- Öğretimin ve kaynaştırma öğrencisinin etkililiğinin değerlendirmesini yapar (MEB, 2010).

2.2.4.2. Özel Gereksinimli Öğrenciler

Nitelikli bir kaynaştırmayı etkileyen unsurlardan bir diğeri söz konusu eğitim ve öğretim faaliyetlerinin merkezinde yer alan özel gereksinimli öğrencilerdir. Özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilerde olduğu gibi eğitime hazır hale getirilmesi ve sınıfta kabul görmesini sağlamaya yönelik etkinlikler planlanması gerekmektedir (Atkın, 2011; E. S. Batu, 2000). Özel gereksinimli öğrenciler için eğitime başlamadan önce ve sonraki süreçlerde hazırlıklar yapılması kaynaştırmanın başarısı üzerinde etkilidir. Kaynaştırma eğitimi alan öğrencinin sürekli olarak değerlendirilip gelişiminin takip edilmesi gereklidir. Değerlendirme için önceden ölçüt belirlenmeli ve değerlendirmeye eğitimin başlamasından üç dört hafta kadar sonra başlanmalıdır (Salend, 2011).

Öğretmen ve diğer normal gelişim gösteren öğrenciler özel gereksinimli öğrencileri kabullenip benimserlerse o zaman nitelikli bir kaynaştırmadan bahsedilebilir. Sınıf öğretmenin kabulü özel gereksinimli öğrencinin eğitim ihtiyaçlarını anlamasını sağlarken normal gelişim gösteren öğrencilerin kabulü ise özel gereksinimli öğrencinin öz saygısının artmasını sağlar (Ünal, 2017).

2.2.4.3. Normal Gelişim Gösteren Öğrenciler

Normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma öğrencilerini kabullenmeleri, onlarla etkileşim kurup iletişime geçmeleri başarılı bir kaynaştırmanın temel hedeflerinden biridir. Çünkü ancak bu şekilde özel gereksinimli öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimleri sağlanabilir (Uysal, 1995). Bu doğrultuda öğrenme olgusu sadece öğretmen ve öğrenci etkileşimi ile gerçekleşmediğinden öğrenci-öğrenci etkileşiminin payı öğrenmede büyük olduğundan ötürü normal gelişim gösteren öğrencilerin önemi kaynaştırma öğrencileri için büyüktür (S. Batu ve Kırcaali-İftar, 2016). Özel gereksinimli öğrencinin sınıfta akranları tarafından kabulü ve aralarında iletişimin kurulması birlikte öğrenmelerini, normal gelişim gösteren öğrencilerin örnek alınmasını sağlar. Böylelikle gerektiğinde kaynaştırma öğrencisi normal gelişim gösteren akranlarından rahatlıkla destek alabilir (Sucuoğlu, 2006). Özel gereksinimli öğrenci akranları ve öğretmenleri tarafından kabul edildiğinde kaynaştırma tam anlamıyla sağlanmış olur (Smith ve diğerleri, 2004).

Kaynaştırma eğitimi için sınıfta eğitime başlamadan önce özel gereksinimli öğrencinin kabullenilmesi için onun hakkındaki bilgilerin ve özelliklerin normal gelişim gösteren öğrencilerle paylaşılması daha yararlı olacaktır (Sucuoğlu ve Kargın, 2010). Bu doğrultuda özel gereksinimli öğrencinin yetersizliği, ihtiyaçları ve davranışları hakkında sınıfın bilgilendirilmesi normal gelişim gösteren öğrencilerin eğitim sürecine hazırlıklı olmasını sağlayacaktır (E. S. Batu, 2000; S. Batu ve Uysal, 2010; MEB, 2015a).

2.2.4.4. Okul Yönetimi

Nitelikli bir kaynaştırma eğitimi için okul idaresinin yardımı çok önemlidir. İdarecilerin kaynaştırmaya inanması ve özel gereksinimli öğrencileri kabul etmesi gerekmektedir (Batu,2012).

Özel gereksinimli öğrencilerin okul ortamına alışması ve okulu kabullenmesi noktasında okul idaresinin ve diğer personellerin öğrenciye karşı yaklaşımı son derece önemlidir. Çünkü öğrenciler henüz okula kayıt aşamasından son güne kadar okul müdürü, yardımcısı, diğer memurlar, öğretmenler ve varsa okuldaki diğer personellerle iletişim halinde olacaktır. Bununla beraber öğretmenlerin kendini geliştirmesinde, okulun ve öğretmenlerin ihtiyaçları olan materyallerin temin

edilmesinde, okulun çevresiyle iletişimi ve işbirliğinde ve okulun genel kaynaştırma ikliminin oluşmasında başrolü okul müdürü oynamaktadır (Kargın, 2004).

Kaynaştırma eğitiminde görev alan tüm personellerin görevini uygun şekilde yapması için öncelikle idarenin kaynaştırmayı desteklemesi ve önemine inanması gerekmektedir. Bu doğrultuda idarenin paydaşlarla işbirliği ve onlara karşı yaklaşımı diğer çalışanlara ve ailelere de yansıyacak onlara olumlu bir model olacaktır. Okulda kaynaştırmanın verimliliği için gerekli olan tüm düzenlemelerde (araç gereç sağlanması, sınıf mevcudu, fiziki ortam gibi) okul idaresinin kaynaştırmaya karşı tutumu ve inancı etkilidir. Okulda kaynaştırmaya yönelik olumlu tutum sergileyenlerin ödüllendirilmesi diğer çalışanların motive olmasını ve işbirliği içinde çalışmasını sağlayacaktır (Batu, 2000)

2.2.4.5. Kaynaştırma Öğrencisinin Ailesi

Nitelikli bir kaynaştırmayı etkileyen unsurlardan biride ailelerdir. Aile ve öğretmenlerin bu süreçte sürekli işbirliği yapması kaynaştırmanın başarısı için gereklidir. Bazı aileler kaynaştırmaya karşı olumlu tutum sergilerken bazıları ise bu uygulamaya karşı çekingen davranıp karşı çıkabilmektedir. Ailelerin kaynaştırma eğitimini desteklemesi ve olumlu tavır içinde olması kaynaştırmanın başarısını etkileyecektir. Bu şekilde öğretmenlerin de aileden öğrencinin eğitimi ve evde yapılması gerekenler konusunda gerekli desteği alması daha kolay olacaktır. Ailenin kaynaştırmayı benimsememesi halinde ise öğretmenin dışarıdan bir yardım alması güç olacaktır (Batu, 2000).

Okul-aile işbirliği nitelikli bir kaynaştırma uygulamasının yapılmasında çok önemli bir faktördür. Öğrencinin eğitimi için öğretmenlerin ve ailelerin birlikte hareket edip uygun bir planlama yapması ve sürecin değerlendirilmesinde de işbirliği yapması gerekmektedir (TOHUM, 2011).

Sınıf öğretmeni ailelerin desteğini alma, aile ile işbirliği yapma ve sürdürme konusunda ailelere yol gösterici olmalı ve gerekli zemini oluşturmalıdır. Ailelerde çocuklarının okulda öğrendiklerini evde pekiştirmeli, öğretmenin direktiflerine uymalı ve çocuklarının gelişimlerine her türlü desteği sağlamalıdır (Kargın, 2004).

2.2.4.6. Normal Gelişim Gösteren Öğrencinin Ailesi

Ailenin davranış ve tutumu çocuğun davranış ve tutumunu etkilemektedir. Bu nedenle normal gelişim gösteren ailelerin kaynaştırma öğrencisine yönelik bakışı olumlu ise normal gelişim gösteren çocuklarda bu doğrultuda olumlu tutuma sahip olacaklardır. Çocuklar aile içinde gördükleri ve duyduklarını okulda ve sınıfta davranışlarına yansıtacaktır (Batu, 2000).

Nitelikli bir kaynaştırma uygulaması için normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerini kaynaştırma ve özel gereksinimli bireyler konusunda bilgilendirmek ve düzenli aralıklarla toplantılar yaparak gelişmeler konusunda aileleri haberdar etmek gerekmektedir (Özgür, 2015).

2.2.4.7. Eğitim Ortamı

Kaynaştırmanın başarısında önemli etkenlerden biri de okulun ve sınıfın fiziki şartlarıdır. Fiziki şarttan kasıt derslik ve sınıftaki araç gereçlerdir. *“MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı’nın İlköğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi konusundaki araştırma bulgularına göre, fiziksel ortam düzenlemesinin davranışlar üzerinde doğrudan etki ettiği, bu doğrultuda kaynaştırma uygulamasında mümkün olduğu kadar fiziksel uyarlamalar yapılması gerektiği”* sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sınıftaki öğrenci mevcudunun öğretmenlerin kaynaştırmaya karşı tutumunda önemli bir faktör olduğu ve öğretmenin ilgilenebileceğinden fazla öğrenci olmaması gerektiği *“Kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde yürütülebilmesi için sınıf mevcutlarının en fazla 25-30 arasında olması gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte sınıf mevcudu ideal sayıda olan öğretmenlerin sınıf mevcudu fazla olan öğretmenlere kıyasla kaynaştırma eğitimine karşı daha olumlu bir tutum sergiledikleri ve sınıfında özel gereksinimli öğrenci bulunan öğretmenlerin sınıflarında bir, en fazla iki kaynaştırma öğrencisi olmasının kaynaştırma uygulamasının başarısı için daha uygun olduğu”* ifade edilmiştir (EARGED, 2010: 28).

“Başarılı bir kaynaştırma eğitimi için eğitim yapılan ortamın birtakım özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler; (a) öğretmenin ve diğer okul personelinin kaynaştırma uygulamasını benimsemesi, (b) kaynaştırma sınıfının hazır bulunması, (c) bireysel eğitim programı hazırlanması, (d) sınıf yönetiminde etkili

teknikler uygulanması olarak” ifade edilmektedir (Kargın, Acarlar ve Sucuoğlu, 2003).

Kaynaştırma eğitiminin verildiği genel eğitim sınıfları hem özel gereksinimli hem de normal gelişim gösteren öğrencilerin özelliklerine uygun şekilde yapılandırılmalı ve öğrencilerin derse katılımını ve öğrenmesini sağlamalıdır. Bu doğrultuda bir öğretmenin kaynaştırmaya karşı olumlu tutum sergilemesinin yanı sıra sınıf ortamını, öğretim yöntemlerini ve öğretim programlarını uyarlayabilmesi açısından da kabiliyetli olması gerekmektedir (Kargın, 2004).

Kaynaştırmanın verimliliği sınıftaki tüm öğrencilerin işbirliği yapabileceği, birlikte etkinliklere katılabileceği, herkese eşit fırsatların sunulduğu bir ortamın varlığına bağlıdır. *“Öğrenme ortamının sınıftaki her öğrencinin bireysel gelişimi doğrultusunda ilerlemesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi sağlanmalıdır. Bununla beraber öğrencilerin sadece akademik gelişimi değil, kişisel ve sosyal yönden de”* gelişimlerine destek olunmalıdır (EARGED. 2010: 28).

2.2.4.8. Destek Eğitim Hizmetleri

Kaynaştırma eğitimi destek eğitim hizmetleri sunulmadan uygulandığında özel gereksinimli öğrencinin genel eğitim sınıfına yerleştirilmesinden ibaret kalır. Destek eğitim olmadan bir kaynaştırma uygulaması düşünülemez bu nedenle kaynaştırma eğitiminin en önemli faktörlerinden biri de destek eğitim hizmetleridir. Destek eğitim hizmetleri öğrenciye, aileye ve öğretmene ihtiyaç duyulduğu zaman sunulduğunda kaynaştırmada hedeflenen başarıya ulaşılabilir (Atkın, 2011; E. S. Batu, 2000; S. Batu ve Uysal, 2010).

“Kaynaştırma uygulamasında destek eğitim hizmetleri, kaynak odada eğitim, sınıf içi destek ve özel eğitim danışmanlığı olmak üzere üç şekilde sağlanmaktadır” (E. S. Batu, 2000, s. 36).

Kaynak Oda Eğitimi: Öğrenci normal eğitime devam ederken geri kaldığı ve yardıma ihtiyaç duyduğu derslerde okul içerisindeki farklı bir sınıfta öğretmen ve diğer uzmanlar tarafından belirlenen saatlerde eğitim alması şeklinde gerçekleşen uygulamadır (S. Batu ve Kırcaali-İftar, 2016; Sucuoğlu, 2006).

Sınıf İçi Yardım: Özel eğitim öğretmeni veya dil konuşma terapisti gibi destek eğitim uzmanlarının öğrencinin ihtiyaç duyması halinde sınıf öğretmeni ile beraber

kaynaştırma eğitiminin verildiği sınıfta öğrenciye eğitim verilmesi şeklinde yapılan uygulamadır (S. Batu ve Kırcaali-İftar, 2016; S. Batu ve Uysal, 2010).

Özel Eğitim Danışmanlığı: Özel eğitim öğretmeninin kaynaştırma eğitimi verilen genel eğitim sınıfında sınıf öğretmenine danışmanlık hizmeti vermesi şeklinde yapılan uygulamadır (Kırcaali-İftar, 1998a, s. 23).

“Kaynaştırma uygulamasında sunulması gereken ek hizmetler ile; eğitim dışındaki ihtiyaçların karşılaması, okul dışındaki ulaşım desteği, psikolog, konuşma terapisti, fizyoterapist gibi uzmanlardan sağlanan destekler kastedilmektedir” (S. Batu ve Kırcaali-İftar, 2016).

2.2.4.9. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP)

Nitelikli bir kaynaştırmayı sağlayan önemli unsurlardan biride öğrenciye uygulanan eğitim programını bireyselleştirmektir. Öğrencinin sahip olduğu yetersizlik onun akranları ile beraber aynı eğitim programından yararlanmasını engelliyorsa ve destek eğitime ihtiyacı varsa onun için ayrı ve özel bir programın hazırlanması gerekmektedir (MEB, 2004; Vuran ve Gürsel, 2013).

“BEP, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin ayrıntılı değerlendirme verilerine dayalı olarak; gelişim özellikleri, ihtiyaçları ve eğitsel performansları göz önünde tutularak hedeflenen amaçlara ulaşmak amacıyla hazırlanan, bu amaçların nerede, nasıl, kimler tarafından, hangi yöntemlerle ve ne kadar sürede kazandırılacağı belirlendiği, bu bireylere sunulacak destek eğitim hizmetlerini de içeren kapsamlı ve bireyselleştirilmiş plandır” (Kargın, 2009, Özyürek, 2004 ve Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

BEP, öğrencinin eğitimini ve gelişimini ilgilendiren bir ekip tarafından hazırlanır. *“Bu ekip içerisinde okul müdürü, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, rehber öğretmen, gerekli durumlarda dil ve konuşma terapisti, psikolog, fizyoterapist, sosyal çalışmacı, sağlık personeli gibi farklı uzmanlar bulunur”* (Vuran ve Gürsel, 2013). *“BEP’ in içerisinde öğrenciye bir akademik yılın sonunda kazandırılacak uzun dönemli hedefler, uzun dönemli hedeflere ulaşmak için gerekli olan kısa dönemli hedefler, öğretim için planlanan tarih, değerlendirme yöntemi, ölçüt ve öğrenciye sağlanacak destek eğitimin nerede, ne zaman, kimler tarafından ve ne kadar süreyle verileceği yer alır”* (Avcıoğlu, 2011a; Kargın, 2009).

BEP hazırlanması bütün dünyada üzerinde önemle durulan bir konu ve birçok ülkede yasal bir zorunluluktur (Avcioğlu, 2011b). Ülkemizde de 1997 yılında kabul edilen 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’ de BEP’ ten bahsedilmiştir. Söz konusu kararnamede “*Özel eğitim gerektiren bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması esastır*” maddesiyle BEP hazırlanması ve uygulanması yasal bir zorunluluk olmuştur (Avcioğlu, 2011b). Özel gereksinimli öğrenci için yasal ve eğitsel olarak hazırlanması gereken BEP öğretmen, aile ve uzmanlar tarafından planlanır ve ailenin onayı alınarak uygulanır (Vuran ve Gürsel, 2013).

BEP hazırlanması;

- “*Öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarının neler olduğunun tespit edilmesini, öğrencinin eksik olduğu yönlerin nasıl giderileceğinin belirlenmesini, öğrenme sorumluluğu almasını ve ilerlemesinin kaydedilmesini sağlar*
- *Özel gereksinimli bireye ihtiyacına uygun ve nitelikli bir eğitim imkanı sunularak üst düzey bir eğitim alma fırsatı sağlanır*
- *Aile ile okul arasında iletişim kurulmasına aracılık eder ve her iki tarafa da çocuğun eğitimi ve gelişimi konusunda söz hakkı tanır. Ailelere çocuklarının eğitimi konusunda bir güvence sağlar.*
- *Öğretmenler için özel gereksinimli öğrencinin eğitiminde bir rehber ve değerlendirme aracı olarak görev yapar. Aynı zamanda öğretmen için rahat ulaşılan bir veri kaynağı vazifesi görür*” (Yıldırım, 2019).

2.3. Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kaynaştırma

2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programında Özel Eğitim Dersi

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği gereğince MEB tüm öğretmenlerden özel gereksinimli öğrenciler için bazı görev ve sorumluluklar beklemektedir. Ayrıca özel gereksinimli öğrenciler için öğretmenlerden alanlarına yönelik özel alan yeterlikleri belirlemiştir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretmenleri için de özel alan yeterlikleri; “25 Temmuz 2008 tarihinde 2391 sayılı onayla yürürlüğe giren Sosyal

Bilgiler Öğretmeni Özel Alan Yeterlikleri 5 ana yeterlik alanı, 20 alt yeterlik ve 132 performans göstergesi şeklinde belirlenmiştir” (Dönmez ve Uslu, 2014).

MEB Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden “*Sosyal Bilgiler Özel Alan Yeterlilikleri, 6. Yeterlilik ve 3 performans göstergesi*” doğrultusunda “*Özel gereksinimli ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencileri dikkate alan uygulamalar yapabilme*” (MEB, 2017) yeterlilik alanı dâhilinde toplamda 7 maddede beklediği performanslar şunlardır:

Tablo 2. Sosyal bilgiler öğretmenliği özel eğitim özel alan yeterlikleri

PERFORMANS GÖSTERGELERİ		
A1 Düzeyi	A2 Düzeyi	A3 Düzeyi
Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin özel öğrenme alanındaki düzeyini, hızını ve türünü belirlemek için ailelerle, özel eğitimi öğretmeni ve ilgili uzmanlarla iş birliği yapar.	Öğretim sürecindeki etkinlikleri, öğretim yöntem ve tekniklerini özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere göre uyarlar.	Öğretim araçlarını, öğretim yöntem ve tekniklerini, etkinliklerini ve eğitim ortamını özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere göre uyarlamadaki bilgi ve deneyimlerini meslektaşlarıyla paylaşır.
Özel gereksinimli ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin sosyal gelişimlerini sağlamaya yönelik planlamalar yapar.	Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere yönelik görsel materyallerle desteklenmiş, zengin öğretim ortamları oluşturur.	Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin gelişimleri doğrultusunda ailelerle, özel eğitim öğretmeniyle ve ilgili uzmanlarla sürekli iş birliği yaparak yeni öğrenme hedefleri belirler.
	Özel gereksinimli ve özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin öğretim sürecindeki sosyal ve iletişim becerilerini izleyerek kayıt altına alır.	

Yukarıdaki tabloya bakıldığında MEB’ in özel gereksinimli öğrencileri için Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden bazı düzenleme ve ayarlamalar yapmalarını istediği görülmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği programı lisans eğitiminde özel eğitim ve kaynaştırma ile ilgili verilen ders ve içeriklerine bakıldığında 1997, 2006 ve 2009 yıllarında programda değişiklikler yapılmıştır ve “*Özel Eğitim*” adında sadece bir tane dersin programda yer aldığı görülmektedir. Bu dersin içeriği ise daha ziyade özel eğitim alanındaki konulardan oluşmaktadır. 2018’ de programın güncellenmesi ile söz konusu dersin adı “*Özel Eğitim ve Kaynaştırma*” olarak değiştirilmiş ve kaynaştırma eğitimi ile ilgili konular programda yer almıştır (YÖK, 2018). Aşağıdaki tabloda 2018 öncesi ve 2018 değişikliği sonrası durum karşılaştırılmıştır.

Tablo 3. 2018 yılı öncesi ve sonrasında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programında kaynaştırma eğitimi

2018 Öncesi			2018 Değişikliği		
Ders Adı: Özel Eğitim			Ders Adı: Özel Eğitim ve Kaynaştırma		
Kredi 2	Teori 2	Uygulama 0	Kredi 2	Teori 2	Uygulama 0
Ders İçeriği			Ders İçeriği		
- Özel eğitimin tanımı, özel eğitimle ilgili temel ilkeler - Engelliliği oluşturan nedenler - Erken tanı ve tedavinin önemi - Engele bakışla ilgili tarihsel yaklaşım - Zihinsel engelli, işitme engelli, görme engelli, bedensel engelli, dil ve iletişim bozukluğu olan, süregen hastalığı olan, özel öğrenme güçlüğü gösteren, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan, otistik ve üstün yetenekli çocukların özellikleri ve eğitimleri. - Farklı gelişen çocukların oyun yoluyla eğitimi. - Özel eğitime muhtaç çocukların ailelerinde gözlenen tepkiler - Ülkemizde özel eğitimin durumu, bu amaçla kurulmuş kurum ve kuruluşlar			- Özel eğitimle ilgili temel kavramlar - Özel eğitimin ilkeleri ve tarihsel gelişimi - Özel eğitimle ilgili yasal düzenlemeler - Özel eğitimde tanı ve değerlendirme - Öğretimin bireyselleştirilmesi - Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri - Ailenin eğitime katılımı ve aileyle işbirliği - Farklı yetersizlik ve yetenek gruplarının özellikleri - Farklı gruplara yönelik eğitim yaklaşımları ve öğretim stratejileri - Sınıf yönetiminde etkili stratejiler ve davranış yönetimi		

Tabloda görüldüğü gibi 2018 öncesi ve sonrasında dersin kredisi, teori ve uygulama kısmı aynıdır ve dersin teorik olarak işlenmesi planlanmıştır. 2018 öncesi programda yer alan derste kaynaştırma eğitimi ile ilgili içerik yokken 2018 sonrası “Özel Eğitim” dersinin adı “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” olarak güncellenerek kaynaştırma konuları dersin içeriğinde yer almıştır (Yıldırım, 2019).

Lisans eğitiminde sosyal bilgiler öğretmen adaylarına verilen “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” dersi incelendiğinde öğretmen adaylarına özel eğitim ile ilgili plan hazırlamanın öğretilmediği anlaşılmaktadır. Fakat öğretmenlerden ise kaynaştırma eğitiminde özel gereksinimli öğrenciler için ders planı hazırlamaları beklenmektedir. Bununla birlikte sosyal bilgiler öğretmenliği programında alınan özel eğitim ile ilgili olan sadece 2 kredilik dersin varlığı ilginçtir. Üstelik alınan ders teoride kalıp uygulama yapılmadığından bu derste öğretmene hizmet süresinde gerekecek olan bilgilerin verilmediği ve ders içeriğinin de kaynaştırma öğrencisi olan bir sosyal bilgiler öğretmenin özel alan yeterliklerini karşılayamadığı görülmektedir (Ateş, 2018).

2.3.2. Sosyal Bilgilerin Kaynaştırma Öğrencileri İçin Önemi

Akranlarından farklı gelişim özellikleri gösteren ve bu doğrultuda farklı eğitim gereksinimlerine ihtiyaç duyan kaynaştırma öğrencileri için sosyal bilgiler dersinin önemine baktığımız zaman temelde bu ders ile kaynaştırma eğitiminin uygulanmasındaki hedeflenen amaçların ortak olmasından ötürü sosyal bilgilerin önemli olduğunu söyleyebiliriz (Yıldırım, 2019).

İlkokul ve ortaokul kademelerine baktığımızda *“Bireyin sosyal hayatında iyi insan / iyi vatandaş olarak belirlenen bir seviyeye ulaşmasında rolü olan”* Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler adındaki iki ders önemli paya sahiptir. Milli eğitimin temel amacı bireyin *“İyi vatandaş”* olmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda eğitim-öğretimin tüm kademe ve derslerinin ulaşmak istediği temel hedeflerden biri bu amacı gerçekleştirmeye çalışmaktır. Bu açıdan düşünüldüğünde *“İyi vatandaş”* yetiştirmeyi hedefleyen temel derslerin başında *“Hayat Bilgisi”* ve *“Sosyal Bilgiler”* dersleri gelmektedir.

“Programa bakıldığında 1,2 ve 3. kademedeki Hayat Bilgisi, 4,5,6,7. sınıflarda ise Sosyal Bilgiler dersinin verildiği fark edilmektedir. Hayat Bilgisi dersi 1. ve 2. sınıflarda 4 saat, 3. sınıflarda 3 saat; Sosyal Bilgiler ise 4-5-6-7. sınıflarda 3 ders saati şeklinde verilmektedir” (Ateş, 2018).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen amaç ve ilkelere uygun şekilde hazırlanan Hayat Bilgisi dersi öğretim programı; *“Ülkesi ve milletini seven, kültürünü ve değerlerini benimseyen, çevresine karşı duyarlı, temel yaşam becerilerini edinmiş, sağlığına ve güvenliğine dikkat eden, üretken ve girişimci bireyler yetiştirmeyi hedeflemektedir”* (MEB, 2018b).

İlkokul kademesindeki öğrenciler için hazırlanan Hayat Bilgisi dersi öğretim programına baktığımız zaman bu program ile öğrencilerin:

- *“Kendini ve yaşadığı çevreyi tanır.*
- *Aile ve toplumun temel değerlerine sahip olur.*
- *Millî, manevi ve insani değerleri yaşantısal hâle getirir.*
- *Kişisel gelişimini sağlamak için yapması gerekenlerin farkında olur.*
- *Kişisel bakım becerilerini geliştirir.*
- *Sağlıklı ve güvenli yaşam sürme bilinci edinir.*
- *Sosyal katılım becerisi kazanır.*
- *Zamanı ve mekânı algılama becerisi edinir.*

- *Kaynakları verimli kullanma becerisi geliştirir.*
- *Öğrenmeyi öğrenme becerisi kazanır.*
- *Temel düzeyde bilimsel süreç becerilerini kazanır.*
- *Ülkesini sever, tarihî ve kültürel değerlerini yaşatmaya istekli olur.*
- *Doğaya ve çevreye karşı duyarlı olur.*
- *Bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanır.”*

Şeklinde belirtilen temel amaçları kazanmaları beklenmektedir. Bu amaçlar söz konusu dersin kazanımlarında yer almaktadır (MEB, 2018a).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın genel amaçları ise:

“1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetiştirmeleri,

2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,

3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,

4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,

5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,

6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,

7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,

8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,

9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları

11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,

12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetmeleri,

13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile Sosyal Bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,

14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,

16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,

17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,

18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.”şeklindedir ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’na uygun olacak şekilde belirlenmiştir (MEB, 2018b).

Yukarıda ifade edilen amaçlara bakıldığında görülmektedirki Sosyal Bilgiler dersi sosyalleşme üzerine en çok odaklanan derslerden biridir. Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersi bireye temel yaşam becerilerinin verildiği, çevresine uyum sağlamasını sağlayan becerilerin öğretildiği temel derslerdir (İlk, 2014).

Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersleri öğrencilere birçok beceri ve değeri öğretmeyi hedeflemektedir. Hiç şüphesiz iyi bir vatandaş idealine ulaşmak için bu beceri ve değerlerin kazandırılmasının önemi büyüktür. Bu iki dersin önemi tipik gelişim gösteren öğrenciler için olduğu gibi özel gereksinimli bireyler içinde çok önemlidir. Bazı araştırmacılar yaptıkları çalışmalar sonucunda sosyal bilgiler dersinin önemini şu şekilde açıklamıştır:

Ciechalski ve Schmidt, (1995)’ e göre, bütünleştirilmiş eğitim bireyin akademik gelişiminin yanında sosyal ve duygusal gelişimini de sağlamak amacıyla normal gelişim gösteren bireylerle özel gereksinimli bireyleri bir araya getirmektedir. Sabornie ve Beard, (1990)’ a göre sosyal gelişimleri akranlarına kıyasla daha yavaş

olduğundan ve sınırlılık gösterdiğinden ötürü özel gereksinimli bireyler hem akranlarıyla hem de büyükleriyle iletişim kurmada güçlük yaşamaktadır. Guralnick ve Groom, (1987)'e göre kaynaştırma öğrencileri yaşitlarıyla iletişim kurmak için daha az çaba sarfetmekte ve yaşitlarının iletişime geçme davranışlarına ise olumsuz tepkiler verebilmektedir. Gresham, (1986)'ya göre özel gereksinimli bireylerin gösterdikleri sosyal problemlerin nedeni olarak sosyal beceri eksikliği ya da var olan sosyal becerileri gerekli yerlerde ve zamanlarda kullanamama gösterilmektedir. Clegg ve Standen, (1991)'e göre, çocuklardaki sosyal beceri eksikliği yaşanan problemlerin temel nedenidir. Küçükken yaşanan olumsuz durumlar nedeniyle hem normal gelişim gösteren hem özel gereksinimli bireylerin ileriki yaşlarda da problemler yaşamaları daha muhtemeldir (Akt: Gülerüz, 2009). Yukarıda yer alan bazı araştırma sonuçlarında özel gereksinimli bireylerin yaşadıkları ve yaşamaları muhtemel olan sosyal problemlerin yaşanmaması ve çözümü için sosyal bilgiler dersine ve kazanımlarına ihtiyaç vardır.

Gresham (1986)'a göre, özel gereksinimli bireylerin bir sosyal çevre oluşturabilmesi ve akran desteği için sosyal becerileri öğrenmesi mecburidir. Eğitim kademelerinde ve okullarda temel amaç öğrencilere akademik beceri kazandırmaktır. Oysa bu anlayış bireyin sağlıklı gelişimi için doğru bir anlayış değildir. Akademik beceri öğretimi kadar sosyal beceri öğretimi de önemlidir. Özel gereksinimli öğrencilerin problem davranışlarını azaltarak akademik beceri kazanımını desteklemek ve bunun yanında sosyalleşmesini sağlamak için sosyal beceri programları geliştirmek önemlidir (Akt: Gülerüz,2009). Tam bu noktada ise sosyal bilgiler dersi devreye girmekte ve önem kazanmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi adında bir ders özel eğitim müfredatında yer almasa da *“Toplumsal yaşam becerileri, sosyal hayat ve toplumsal yaşam modülü”* program içerikleri sosyal bilgiler dersinin içerikleriyle benzerdir. Sosyal bilgiler dersine ait olan beceri ve kazanımları normal gelişim gösteren bireyler çevrelerinden görerek öğrense de özel gereksinimli bireylerin bu şekilde doğal yollardan öğrenmesi çok güçtür. Bu nedenle onlara sistematik öğretim yapılması birnevi zorunluluktur. Özel gereksinimli öğrencinin ilgi ve ihtiyaçları, gelişim özellikleri ve eğitsel performansı dikkate alınarak bu dersin içeriğinde ve hedeflenen amaçlarda uyarlamalar yapılması gerekmektedir. Dersin içeriği belirlenirken üniteler incelenmeli, gereksiz olan konular çıkarılmalı ve belirlenen konular basitten karmaşığa doğru sıralanmalıdır. Öğrencinin sosyal bilgiler dersinde var olan performans düzeyinin belirlenmesi için değerlendirme

araçları geliştirilmelidir. Değerlendirme sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda öğretim hedefleri belirlenmelidir. Yapılan bu düzenlemeler ile dersin programı öğrencinin seviyesine uyarlanmış olacağından etkili öğretim yapılabilecektir (Kartal ve Korkmaz, 2017).

Sosyal Bilgiler dersinin yapısı düşünüldüğünde içeriği, amaç ve hedefleri bakımından eğitim sisteminde önemli bir yere sahiptir. Bu ders bireyin etkin bir vatandaş olarak yetiştirilmesi, sorumluluklarının bilincinde olması ve karşılaştığı problemlere çözüm odaklı yaklaşması açısından da önemlidir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgilerin özel gereksinimli bireyler açısından programda yer alan diğer derslere kıyasla daha önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir (Kanat, 2015).

Özel gereksinimli bireyler için üzerinde durulması gereken noktalardan biride öz saygıdır. Bu bireyler yetersizliklerinden ötürü kendilerini akranlarından geride görüp düşük benlik saygısına sahip olabilmektedir. Onların akranlarıyla etkileşime geçerken aynı zamanda öz saygılarını geliştirmeye özen gösterilmelidir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersine mühim görevler düşmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğrencilere tarih, coğrafya ve vatandaşlık kazanımlarını vermenin yanında onlara günlük yaşamda gerekli olan bilgi ve becerileri de öğretmektedir (Yaylacı ve Aksoy, 2016).

Sosyal Bilgilerin ne olduğuna dair günümüze kadar birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere bu ders hayata dair her şeyi içeren bir sosyal hayat dersidir. Kısaca sosyal bilgiler hayatın kendisidir. Bu nedenle bu ders hem tipik gelişim gösteren hem de özel gereksinimli bireyler için çok önemli bir yere sahiptir.

2.4.İlgili Araştırmalar

Çalışmanın bu bölümünde benzer konularda yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalara kısaca değinilecektir.

2.4.1. Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

İlk (2014), tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik görüş ve deneyimleri öğretmen görüşleri alınarak incelenmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen kısa cevaplı ve açık uçlu sorular içeren ankete ek olarak yine araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular

sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun kaynaştırma eğitime yönelik eğitim almadıkları ve kaynaştırma uygulamalarında kendilerini yeterli hissetmedikleri anlaşılmıştır.

Yaylacı ve Aksoy (2016), tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusunda yeterli bilgi ve beceriye sahip olup olmadıkları incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinde görevli 102 (kadın 59, erkek 43) sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmacılar, verileri geliştirdikleri 5 alt boyut ve 34 maddeli “Kaynaştırma Eğitimi Yeterlilikleri” anketi ile toplamışlardır. Verilerin analizi betimsel istatistik, t-testi ve tek yönlü varyans analizi ile sağlanmıştır. Araştırma sonucunda kadın sosyal bilgiler öğretmenlerinin %72,5’inin, erkek sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise % 65,1’inin kaynaştırma eğitimini desteklediği anlaşılmıştır. Araştırmanın nitel analizi sonucunda öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusunda kendilerini yeterli görmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın t-testi sonuçlarına göre planlama, süreç, izleme, işbirliği ve mesleki gelişim alt boyutlarının tümünde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre ise öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin planlanma ve değerlendirme aşamasına ilişkin görüşlerinin kıdem değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı, öğrenme-öğretme sürecine ilişkin görüşlerinin ise kıdem değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir.

Ateş (2018), tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kaynatırma eğitime yönelik öz yeterlik inançları incelenmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Bu doğrultuda kaynaştırmada öğretmen yeterliği ölçeği ve öğretmen öz yeterlik ölçeği uygulanmıştır kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmanın nitel ölçme aracından elde edilen veriler araştırmacı tarafından oluşturulmuş “sosyal bilgiler özel alan yeterlikleri belirleme dereceli puanlama anahtarı (Rubrik) kullanılarak” analiz edilirken, açık uçlu sorulara verilen cevaplar ise betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının kaynaştırma yeterlikleri ve öğretmen öz yeterliklerinin “orta düzey” olduğu, ayrıca kaynaştırma yeterlik düzeylerinin ise değişkenlere göre farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Bununla beraber kaynaştırma eğitiminde öğretmen yeterliği ile öğretmen öz yeterliği arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Sarılarhamamı (2020) tarafından özel gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemi adlı araştırma yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu özel eğitim öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmuştur. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Çalışmada elde edilen bulgularda öğretmenlerin büyük çoğunluğunun soyut konuları öğretmede zorlandıkları, öğretmenler için bireysel planlamalar yapılması gerektiği, konuların uzun olduğu ve gereksiz konulara yer verildiği, bireysel ve sosyal etkinliklerin artırılması gerektiği ve görsel materyallerin daha çok kullanılması gerektiği anlaşılmıştır. Bununla beraber öğretmenler sosyal bilgiler dersinin özel gereksinimli öğrencilerin sosyalleşmesinde önemli bir araç olduğunu ifade etmişlerdir.

Filiz (2021), tarafından yapılan araştırmada sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik yeterlilikleri ile kaynaştırma eğitimi ile ilgili duygu, tutum ve kaygıları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul’da görev yapan 109 sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Veriler, “Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Duygular, Tutumlar ve Kaygılar Ölçeği” ve “Kaynaştırma Uygulamalarında Öğretmen Yeterliliği Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda araştırmaya dâhil olan öğretmenlerin, kaynaştırma eğitimi ile ilgili duygu, tutum ve kaygı düzeylerinin katılımcıların cinsiyetlerine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı anlaşılmıştır. Bununla beraber araştırmaya dâhil olan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili duygu, tutum ve kaygı düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Buna göre; 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik duygu, tutum ve kaygı düzeyleri diğer mesleki kıdem aralıklarındaki öğretmenlere oranla daha düşük düzeydedir.

2.4.2. Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Burnstein ve arkadaşları (2004), tarafından ABD’de 90 katılımcı ile mülakat yöntemi kullanılarak bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan branş öğretmenlerinin eğitim sürecinde okullarındaki eğitim idaresinden ve okul yönetiminden planlama ile ilgili desteğe ihtiyaç duydukları

anlaşılmıştır. Ayrıca kaynaştırma eğitiminin sadece branş öğretmenlerini ilgilendiren bir uygulama olmadığı; okul idaresi, rehberlik servisleri, okuldaki özel eğitim öğretmenlerinin işbirliği yapması gerektiği belirtilmiştir. Katılımcılar, kaynaştırma eğitimi ile ilgili sağlanacak hizmet içi eğitimlerin verilen eğitimin kalitesini arttıracığını ifade etmişlerdir. Bununla beraber katılımcıların bir kısmı öğrencilerle ilgili yaşadıkları sorunların çözümü noktasında rehberlik servislerinden ve psikologlardan destek almanın hem kendilerine hem öğrencilere yarar sağlayacağını ifade etmişlerdir.

Blecker ve Boakes (2010), tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarında bilgi, beceri ve tutumlara sahip olup olmadıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada Amerika'da bulunan 54 okuldaki 546 öğretmene anketler uygulanmış, sonuçların analizinde ise SPSS programı kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda öğretmenlerin, kaynaştırma eğitimini destekledikleri ancak kaynaştırma eğitimini gerçekleştirmeye yönelik yöntemler hakkında görüş birliği içinde olmadıkları anlaşılmıştır.

McKay (2012), tarafından yapılan araştırmada ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla 661 öğretmenin görüşlerini belirlemek için tutum anketi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda özrün türü ve derecesinin, okulun konumu ve fiziki şartlarının ve okul yönetiminin öğretmenlerin tutumları üzerinde etkili faktörler olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte ilköğretim okulu öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencilerine yönelik olumlu tutumlara sahip olduğu ancak bu öğrencilerin eğitim ortamındaki normal gelişim gösteren öğrenciler tarafından dışlanabildikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Noggle ve Stites (2018), tarafından yapılan araştırmada kaynaştırmanın normal gelişim gösteren okul öncesi öğrencilere etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla kaynaştırma sınıfında eğitim gören üç normal gelişim gösteren öğrencinin yaşam deneyimleri nitel olarak değerlendirilmiştir. Araştırmada bulgular bir yıl süresince gözlem, aile ve öğretmenlerle görüşme ile doküman analizi teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu sınırlı olsa da elde edilen bulgulardan yola çıkarak normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal gelişimlerinin ve özel gereksinimli akranlarına tutumlarının kaynaştırma eğitiminden olumlu etkilendiği anlaşılmıştır. Araştırma kaynaştırmanın normal gelişim gösteren okul öncesi öğrencilere akademik etkilerini incelememiştir.

Tryfon, Anastasia ve Eleni (2019), tarafından yapılan araştırmada Yunanistan anaokullarında kaynaştırma eğitimi alan engelli çocuğu olan ebeveynlerin kaynaştırma eğitiminin etkililiği hakkındaki bakış açıları ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada farklı kimlik derecelerine sahip çocukların ebeveynlerinden (83 kişi) veriler toplanmıştır. Araştırmada; ana akım okullarındaki en etkili eğitim yerleşmesi (özel sınıf, genel sınıf veya ortak öğretim), kaynaştırma genel sınıfından duyulan memnuniyet, öğretmenlerle işbirliği, çocuklarının eğitimsel yerleştirilmelerinin algılanan yararları ve kaynaştırma eğitim modelinin geliştirilmesi için öneriler gibi sorulara cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda, kimliğe sahip çocukların ebeveynlerinin çoğunun, çocuklarının ortak öğretim düzenlemesiyle ana akım bir sınıfa katılmasını istediği anlaşılmıştır. İfade edilen faydalar çoğunlukla çocuklarının sosyal becerilerinin gelişimi ile ilgilidir. Öğretmenlerle işbirliği, bireyselleştirilmiş bilgi ve rehberlik eksikliği, idari ve örgütsel konular hakkında önemli hususlar dile getirilmiştir.

2.4.3. Konuyla İlgili Yapılmış Araştırmalara İlişkin Genel Değerlendirme

Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde kaynaştırma eğitimi uygulamalarında öğretmenlerin büyük çoğunluğunun kendilerini yetersiz hissettikleri ve ilgili konuda bilgi eksiklikleri olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin kaynaştırma konusunda yeterli eğitimi almamış olmalarıda bu durumu açıklamaktadır. Bununla beraber sadece branş öğretmenlerinin değil idarecilerin, özel eğitim öğretmenlerinin ve ilgili konudaki diğer uzmanlarında kendilerini yetersiz hissettiklerine yönelik araştırmalar mevcuttur. Çalışmalardan bazıları öğrenenlerin kaynaştırma uygulamasını desteklediklerini göstere aynı çalışmalarda öğretmenlerin kendilerini yetersiz hissettiklerini belirtmesi ve ilgili konuda kendilerini geliştirmek için bir adım atmamalarıda dikkate değerdir. Çalışmalar kaynaştırma konusunda planlama, koordinasyon ve materyal eksiklikleri olduğunu sıklıkla dile getirmektedir. Ayrıca kaynaştırma konusunda en sık çalışılan konulardan biri kaynaştırma eğitime yönelik tutumlardır ve araştırmalar kaynaştırma eğitime yönelik tutumların oldukça farklılaştığını göstermektedir.

Konu ile ilgili yurt dışında yapılmış araştırmalar incelendiğinde ise ülkemizdekilere benzer şekilde öğretmenlerin kaynaştırma konusunda ilgililerin

işbirliği yapması gerektiğini belirttikleri ve yine planlama konusunda uzman desteğine ihtiyaç duydukları görülmektedir. Çalışmalar öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine karşı tutumlarının farklılaştığını ve tutumlarını etkileyen bir çok faktör olduğunu dile getirmektedir. Bununla beraber öğretmenlerin olumlu tutuma sahip olduğunu fakat özel gereksinimli bireylerin akranları tarafından dışlandığını belirten araştırmalar mevcuttur. Ülkemizde yapılan araştırmalarla karşılaştırıldığında aslında benzer sorunların yurt dışında da yaşandığı görülmekle beraber yurt dışında kaynaştırma uygulaması hakkında daha çok bilgi sahibi olunduğu ve uygulamanın daha sistemli yapıldığı görülmektedir. Bununla beraber öğretmenlerin de daha bilinçli olduğu ve destek eğitim hizmetlerinin bilincinde olup özellikle destek eğitim hizmetlerinin yetersiz olduğunu belirttikleri görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılacak olan araştırma modeli ve devamında araştırmanın çalışma grubu, katılımcıların özellikleri, verilerin toplanması süreci, verilerin nasıl çözümlendiği ve yorumlandığına değinilecektir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken alanda yaşadığı güçlüklerin neler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla yapılan araştırmada nitel araştırma yaklaşımlarına dayalı betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Buna dayalı olarak sürdürülen araştırmada görüşme yöntemlerinden biri olan “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği” kullanılarak araştırmaya katılan öğretmenlerin duygu, düşünce ve fikirlerinin en açık şekilde ortaya konması hedeflenmiştir.

Nitel araştırma yöntemlerine kıyasla nitel araştırmalarda sosyal olay ve olgularla ilgili daha detaylı bilgiler elde edilmektedir (Büyüköztürk, Çakmak-Kılıç, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2009). Nitel araştırmalarda kullanılan gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemleriyle olay ve olgular gerçekleştiği bağlam içerisinde gerçekçi ve bütünsel bir şekilde araştırılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Nitel araştırmalarda kullanılan görüşme, alandan toplanan notlar, resmi belgelerin incelenmesi ve gözlem vb. tekniklerle konu hakkında detaylı veriler toplanabilmektedir (Bogdan ve Biklen, 2007).

Yapılan araştırmada veri toplama amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden “Yarı yapılandırılmış görüşme” tekniğinden istifade edilmiştir. Görüşme yöntemi kullanılarak katılımcıların duygu, düşünce, davranış ve niyetleri ve ayrıca gözlenmesi

mümkün olmayan verileri elde etmek amaçlanmıştır (Balcı, 2021; Patton, 2002). Görüşmede; araştırmaya katılanların gönüllü olarak katılması sağlanır ve görüşme esnasında araştırmacı ile katılımcı arasında yoğun bir etkileşim kurulur. *“Görüşme tekniği, yapılandırılmış, yarı-yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere üç kategoriye ayrılmaktadır”* (Çetin, 2019).

Yapılandırılmış görüşme tekniği, araştırmaya katılan tüm katılımcılara daha önceden hazırlanmış aynı görüşme soruları sorularak alınan cevapların karşılaştırılması şeklinde uygulanmaktadır (Bogdan ve Biklen, 2007). Bu araştırma ile katılımcıların düşünce tarzları görüşme esnasında konuşulan konular ile detaylı olarak incelenmeye çalışılmaktadır (Berg, 1998).

Yapılandırılmamış görüşme tekniğinde, görüşmeye başlamadan önce araştırmacı tarafından sorulacak olan sorular önceden hazırlanmaz. Dolayısıyla görüşme tekniklerinden en fazla bu teknik ile araştırmacıya özgür olarak araştırma yapma imkanı sağlanır. Bununla beraber katılımcıların düşünceleri derinlemesine araştırılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ise, yapılandırılmamış görüşme tekniğine göre daha sert, yapılandırılmış görüşme tekniğine göre ise daha esnek bir forma sahiptir. Araştırmacı bu teknikte görüşme öncesinde sorulacak sorularını önceden hazırlar fakat yapılandırılmış görüşmeden farklı olarak sorularını görüşmenin gidişatına göre detaylandırabilir ve farklı sorular da yöneltebilir (Türnüklü, 2000). Yarı yapılandırılmış teknikte soruların önceden hazırlanması araştırmacıya görüşmeyi yapılandırması bakımından kolaylık sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcının görüşme yapılırken araştırmayı şekillendirmesi araştırmaya daha zengin veri sağlarken aynı zamanda kalitesinde artmasını sağlar (Bogdan ve Biklen, 2007).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin her teknikte olduğu gibi olumlu ve olumsuz olduğu yönler vardır. *“Esneklik, cevap oranı, sözel olmayan davranış, ortam üzerindeki kontrol, soru sırası, anlık tepki, veri kaynağının teyid edilmesi, tamlık ve derinlemesine bilgi”* yarı yapılandırılmış görüşmenin olumlu taraflarını oluştururken, *“maliyet, zaman, objektiflik, kayıtlı ve yazılı belgeleri kullanma güçlüğü, gizliliğin ihlali, soru standardının olmaması ve bireylere ulaşamama”* ise olumsuz ve eksik yönlerini oluşturmaktadır (Çetin, 2019).

Gerçekleştirilen bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olacak şekilde veri toplanmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken yaşadığı güçlüklerin ve karşılaştıkları sorunların neler

olduğunu belirleyebilmek için yapılacak olan görüşmenin kapsamlı bilgi ihtiyacı gerektireceği düşünülerek bunu sağlamak amacıyla araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılması uygun görülmüştür. Bu doğrultuda araştırmacı araştırmanın yapıldığı süre zarfında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin ilkelerine bağlı kalmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılında Gaziantep ilinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan ve kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmuştur. Nitel araştırmalarda çalışma grubu belirlenirken evren temsilinden ziyade araştırmanın konusuna uygun olup olmadığına bakılmaktadır. Nitel bir araştırma genelleme yapılması ile değil detaylı bilgi sağlama özelliğiyle öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilmesinin nedeni ise araştırmaya uygun bilgi verebilecek olan sosyal bilgiler öğretmenlerini belirlemektir. Araştırmaya başlanmadan önce belirlenen ölçütlerin işaret ettiği tüm değişkenleri çalışmak ölçüt örnekleme yönteminin temel yaklaşımlarındandır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bununla beraber araştırmada Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerindeki farklı sosyo-ekonomik düzeydeki farklı okullarda görev yapan öğretmenlerle görüşme yapılması amaçlanmıştır; böylelikle örneklem çeşitlenmesi yapılmıştır.

Çalışma grubunun belirlenmesinde öğretmenlerde aranan ölçütler şu şekildedir:

1. 2021-2022 eğitim öğretim yılında Gaziantep ili Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde MEB'e bağlı okullarda sosyal bilgiler öğretmeni olarak çalışıyor olmak.
2. Meslek hayatında en az bir kaynaştırma öğrencisi ile çalışmış olmak veya halihazırda çalışıyor olmak.
3. Yapılacak araştırmaya kendi rızası ile katılmak.

Belirlenen ölçütler göz önünde bulundurularak Gaziantep ili Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde görevini yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri ile iletişime geçilmiştir. Söz konusu ölçütleri sağlayan 25 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Katılımcılara ait kişisel özellikler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 4. *Araştırmaya katılan katılımcılara ait kişisel özellikler*

Kod	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Düzeyi	Mesleki Deneyim	Okuttuğu Sınıf Düzeyi	Kaynaştırma Öğrencisiyle Çalışma Süresi
K1	41	Erkek	Lisans	16-20 yıl	5,6,7,8. Sınıf	3 yıl
K2	36	Erkek	Lisans	11-15 yıl	5,6. Sınıf	4 ve üzeri
K3	55	Erkek	Lisans	30 ve üzeri	6. Sınıf	4 ve üzeri
K4	44	Erkek	Lisans	21-25 yıl	5,6,7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K5	41	Erkek	Lisans	16-20 yıl	5,6,8. Sınıf	4 ve üzeri
K6	42	Erkek	Lisans	16-20 yıl	5,6. Sınıf	2 yıl
K7	54	Kadın	Lisans	30 ve üzeri	5,6,8. Sınıf	4 ve üzeri
K8	39	Erkek	Lisans	11-15 yıl	5,6,7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K9	47	Kadın	Lisans	26-30 yıl	5,6,7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K10	42	Erkek	Lisans	16-20 yıl	5,6,7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K11	26	Erkek	Lisans	1-5 yıl	5,6. Sınıf	2 yıl
K12	25	Erkek	Lisans	1-5 yıl	5,6,7. Sınıf	2 yıl
K13	42	Kadın	Lisans	11-15 yıl	5,6,7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K14	43	Erkek	Lisans	16-20 yıl	5,7. Sınıf	4 ve üzeri
K15	27	Kadın	Lisans	1-5 yıl	6. Sınıf	2 yıl
K16	30	Erkek	Lisans	1-5 yıl	5.Sınıf	4 ve üzeri
K17	41	Kadın	Lisans	21-25 yıl	5,6,7,8. Sınıf	3 yıl
K18	29	Erkek	Lisans	6-10 yıl	6.Sınıf	4 ve üzeri
K19	37	Kadın	Lisans	11-15 yıl	5,6,7. Sınıf	4 ve üzeri

K20	48	Erkek	Lisans	26-30 yıl	6,7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K21	30	Erkek	Lisans	6-10 yıl	5,6,7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K22	33	Erkek	Lisans	11-15 yıl	7,8. Sınıf	4 ve üzeri
K23	32	Kadın	Lisans	6-10 yıl	6,7. Sınıf	4 ve üzeri
K24	26	Kadın	Lisans	1-5 yıl	5,6. Sınıf	2 yıl
K25	31	Kadın	Lisans	1-5 yıl	5,6,8. Sınıf	3 yıl

Tablo 4 incelendiği zaman katılımcılardan 9'unun kadın, 16'sının erkek olduğu ve 25 katılımcının tamamının lisans mezunu olduğu görülmektedir. Yaşlarının 25 yaş ile 55 yaş arasında farklılaştığı görülmektedir. Katılımcılardan 5' inin 16-20 yıl arası, 5'inin 11-15 yıl arası, 2'sinin 30 ve üzeri, 2'sinin 21-25 yıl arası, 2'sinin 26-30 yıl arası, 6'sının 1-5 yıl arası ve 3'ünün 6-10 yıl arası mesleki deneyime sahip olduğu görülmektedir. Katılımcıların 8'inin 5,6,7 ve 8. sınıfları, 4'ünün 5 ve 6. sınıfları, 3'ünün 6. sınıfları, 4'ünün 5,6 ve 8. sınıfları, 2'sinin 5,6 ve 7. sınıfları, 1'nin 5 ve 7. sınıfları, 1'nin 5. sınıfları ve 1'nin 7 ve 8. sınıfları okuttuğu görülmektedir. Katılımcıların kaynaştırma öğrencileriyle çalışma sürelerine bakıldığında ise; 17' sinin 4 yıl ve üzeri, 3'ünün 3 yıl, 5'inin ise 2 yıl şeklinde olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma ile elde edilen veriler kişisel bilgilere ek olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Veri toplama araçlarına dair bilgiler aşağıda sıralanmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Yapılacak araştırmada katılımcıların kişisel özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Kişisel bilgi formunda araştırmacının yaşını, cinsiyetini, eğitim düzeyini, mesleki deneyimini, okuttuğu sınıf

düzeyini ve kaynaştırma öğrencisi ya da öğrencileriyle çalışma süresini öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur (Ek 2).

3.3.2. Görüşme formu

Araştırmanın veri toplama aşamasında görüşme tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada görüşmeler amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan 25 katılımcı ile yapılmıştır.

Görüşme formu hazırlanmadan önce araştırmacı tarafından kaynaştırma, kaynaştırma ve sosyal bilgiler ve kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlar anahtar kelimeleri kullanılarak alanyazın taraması yapılmıştır. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanması söz konusu tekniğin ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Hazırlanan taslak sorular için uzman görüşleri alınmış ve uzmanların soruları değerlendirmesinin ardından gerekli düzenlemeler yapılarak forma son hali verilmiştir. Ayrıca görüşme sorularının detaylı veri sağlayamaması ihtimaline karşılık daha detaylı bilgiler almaya yardımcı olacağı düşünülerek destekleyici sorular hazırlanmış ve sorular araştırmanın amacına uygun olacak şekilde sıralanmıştır.

Araştırma esnasında katılımcılarla yapılacak görüşme ve soruların nasıl sorulacağına ilişkin deneyim elde etmek amacıyla görüşmelerden önce katılımcılarda aranan nitelikleri taşıyan iki sosyal bilgiler öğretmeni ile bir ön görüşme yapılmıştır. Ön görüşme öncesinde öğretmenlerle iletişime geçilip görüşme yeri ve tarihine karar verilmiş. Ön görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular sırasıyla sorulmuş ve katılımcıların onayı ile ses kayıtları alınmıştır. Daha sonra katılımcılardan alınan cevaplar incelenmiştir. Bu ön görüşme ile araştırmacı görüşme öncesinde görüşmenin nasıl yapılacağına dair deneyim elde etmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcılara uygulanan görüşme formu EK-1’de gösterilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Nitel yöntem kullanılarak yapılan araştırmada verilerin toplanmasında görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme formuna son hali verildikten sonra ulaşım imkânı dikkate alınarak Gaziantep ili Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerindeki

ortaokullarla iletişime geçilmiştir. Öncelikle idarecilerle görüşülmüş ve araştırmanın neden yapıldığı, nasıl devam edeceği ve o okulun seçilme nedeni açıklanmıştır. Okul idaresinin onayı alındıktan sonra sosyal bilgiler öğretmenleriyle iletişime geçilmiştir. Araştırmacı ve katılımcılar arasında daha güçlü bir iletişim kurmak amacıyla öncelikle idareciler ile birlikte sosyal bilgiler öğretmenleriyle tanışılmıştır. İdareci, araştırmacı, araştırma konusu ve amacı hakkında sosyal bilgiler öğretmenine açıklama yapmıştır. Böylelikle katılımcıların kafasındaki soru işaretlerinin giderileceği düşünülmüştür. Ardından araştırmacı sosyal bilgiler öğretmeniyle bizzat tanıştıktan sonra araştırmanın amacını açıklamış ve araştırmaya katılımın gönüllülük ilkesine dayandığı ifade edilmiştir. Bununla beraber araştırmada kişisel bilgilerinin yer almayacağı ve görüşme esnasında ses kaydı alınacağı açıklanmıştır.

Okullarda yer alan tüm sosyal bilgiler öğretmenleriyle aynı şekilde görüşülüp bilgi verildikten sonra araştırmaya katılıp katılmayacakları sorulmuştur. Katılmak isteyenler ile uygun tarih ve saatler belirlenerek görüşmenin yapılması kararlaştırılmıştır. Ardından Şehitkâmil ve Şahinbey ilçelerinde akademik çalışmalara uygun olduğu düşünülen okullar belirlenerek veri doygunluğuna ulaşınca kadar görüşmelere devam edilmiştir.

Görüşmeler okul içinde okul idaresinin uygun gördüğü sessiz bir ortamda yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak daha önce anlaşılan tarih ve saatlerde yapılmıştır. Görüşme öncesinde sorular katılımcılara gösterilmiş ve incelemeleri istenmiştir. İnceleme bittikten sonra görüşme onay formu verilmiş ve inceledikten sonra onaylamaları istenmiştir. Ardından görüşme ortamında gerekli düzenlemeler yapılarak görüşmelere başlanmış ve görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir.

Katılımcılarla yapılan görüşme neticesinde en kısa süren görüşme 7 dakika 27 saniye en uzun süren görüşme ise 25 dakika 43 saniye sürmüştür. Katılımcılarla yapılan görüşme esnasında alınan cevaplar soruların kapsamı dışına yöneldiği zamanlarda araştırmacı tarafından müdahale edilmiştir. Alınan cevaplar yeterli bulunmadığında ise destek sorular sorularak doygun cevaplar alınmaya çalışılmıştır.

Yapılan araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla toplanan veriler analiz edilirken tümevarım tekniği kullanılmıştır. Tümevarım tekniği, *“Kodlamalar kullanılarak veriler üretilmesiyle kavramların belirlenmesi ve bu kavramlar arasındaki ilişkisel bağların ortaya çıkarılmasıdır”* (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yapılan bir başka tanıma göre ise tümevarım tekniği, verilerin kodlanarak kategoriler oluşturulması daha sonra bu kategoriler arasındaki ilişkiden yola çıkarak

temalara ulaşılması ve alt temalar oluşturulması sürecidir (Patton, 1990). *“Bu teknikle araştırmacı elde edilen verileri farklılıklarına göre inceleyerek kategoriler daha sonra ise temalar elde etmektedir. Bu kategori ve temalar ise ulaşılacak bulgu ya da kuramın özünü oluşturmaktadır”* (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Araştırmada ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler olduğu gibi Microsoft Word Programı’yla bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Görüşmede kaydedilen her ses anlamına bakılmaksızın yazıya aktarılmıştır. Araştırmacı ile katılımcının konuşmaları karışıklığa meydan vermeden ayrı ayrı kaydedilmiştir. Daha sonra verilerin organizasyonu sağlamak amacıyla yazıya aktarılan konuşmalar Microsoft Word Programı’nda her soruya verilen cevaplar alt alta yazılarak tek bir metin oluşturulmuştur.

Nitel bir araştırmada büyük miktarda veri toplandığından toplanan bu verilerin organize edilmesi gerekmektedir. Verilerin organize edilmesinden maksat ise toplanan verilerin kategorilere bölünerek kodlanmasıdır (Çetin, 2019). Kaydedilen konuşmaların yazıya ve tek bir metne aktarılmasından sonra metnin sağ ve sol kısmında boşluk olacak şekilde bir yapı oluşturulmuştur. Sol bölüme uygun görülen metin özetleri ile kısaltmalar, sağ bölüme ise araştırmacıya ait yorumlar sözcük ve cümleler şeklinde yazılmıştır. Bununla beraber söz konusu metnin her sayfasına ayrı sayfa numarası ve sayfadaki her satıra ayrı satır numarası verilerek analizde kolaylık sağlanması planlanmıştır.

Kategorinin, ortak konuya ilişkin bilgilerden oluşan daha genel veri bölümleri olduğu ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Çetin, 2019). Araştırmacı kategorileri oluşturmadan önce farklı günlerde metni okumuş ve bu süreçte metnin üzerinde herhangi bir işlem yapmamıştır. Daha sonra yarı yapılandırılmış görüşme soruları baz alınarak okunan metinde oluşturulabilecek her kategori not alınmış ve bu işlem tekrar edilmiştir. Olası kategoriler belirlendikten sonra daha önce niteliksel araştırma yapmış olan bir uzmandan destek alınarak işbirliği yapılmış ve kategoriler tekrar yapılandırılmıştır. Bunun ardından kategorilere ait olduğu düşünülen kodlar belirlenerek metin üzerine not alınmıştır.

Kategori ve kodların yazılmasından sonra elde edilen tüm verileri içeren kod dosyası yazılmış ve doküman haline getirilmiştir. Ardından ise daha önce her soru için belirlenmiş olan kodların yer aldığı metinler Microsoft Word programı üzerinde farklı renklere boyanmış ilgili kısma yerleştirilmiştir. Yapılan bu işlemin ardından araştırmacı tarafından temalar belirlenmiştir. Temalar, *“Araştırmacı tarafından elde*

edilen veriler doğrultusunda ulaşılan kavramlardır” (Bogdan ve Biklen, 2007). Kodlar araştırmacı tarafından detaylı bir şekilde incelendikten sonra aynı kategoride yer alabilecek kodlar tek bir başlıkta bir araya getirilmiştir. Oluşturulan bu başlıklar incelenip değerlendirildikten sonra ana başlıklara ulaşılmıştır. Bu doğrultudaki ana başlıklar temalar alt başlıklar ise alt temalar şeklinde ifade edilmektedir.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

“Nitel bir araştırmanın güvenirliliği araştırmanın insan hayatında karşılaşılan problemlere getirdiği çözüm ve alanyazına sağladığı yeni ek bilgiler doğrultusunda değerlendirilir. Güvenirlik araştırma sonuçlarının doğru olması ile ilgiliyken, geçerlik ise sonuçların tutarlı bir şekilde tekrar edilmesi ile ilgilidir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.265). Nitel bir araştırmanın yapılmasında geçerliliğin sağlanması için katılımcılara çalışma süreci hakkında açık bir şekilde bilgi verilmeli ve görüşmelerin yazıya aktarılmış hali kontrol ettirilmelidir. Aynı zamanda veri toplama aşamasında çeşitlilik ilkesi sağlanmalıdır.

Araştırmada geçerliliği sağlamak için detaylı bir alanyazın taraması ve uzman görüşleri çerçevesinde görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan form doğrultusunda yapılacak görüşmelerden önce ön görüşmeler yapılarak olası problemler önlenmiştir. Verilerin amaca uygun şekilde toplanması için katılımcılarla ortak belirlenen gün ve saatlerde ve kendilerini rahat hissedebilecekleri ortamlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde katılımcılara sürecin nasıl işleyeceği ifade edilmiş, görüşme sonrasında ise katılımcıların söylediklerini kontrol etmesi ve onaylaması istenmiştir.

Patton’a (2002) göre “Nitel bir araştırmanın güvenirliliği için verilerin uygun yöntemlerle toplanması ve araştırmanın amacına uygun şekilde sistemli olarak analiz edilmesi gereklidir. Ayrıca araştırmanın güvenirliliğini etkileyen faktörlerden biride araştırmacının güvenirliliğidir.” Araştırmada üretilen veriler dikkatli bir şekilde toplanmış ve verilerin analiz ve çözümlenmesinde uzman görüşü alınmıştır. Veriler toplandıktan sonra güvenirlik için en az %20’ si alınmak kaydıyla seçkisiz olarak seçilmiş ses kayıtları ve dökümanlar daha önce nitel araştırma yapmış iki uzmana sunulmuştur. Uzmanlar dökümanları inceledikten sonra Betimsel İndeks, Görüşmeci Yorumu ve Genel Yorum bölümleri yazmışlardır. Daha sonra alınan bu dönütler araştırmacı tarafından incelenerek araştırmacının bulgularıyla karşılaştırılmıştır.

Yapılan bu çalışmadan sonra elde edilen verilerin analiz süreci sonlanmış ve araştırma bulguları elde edilmiştir.

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirliği sağlamak için çalışmaya katılanlar hakkında uygun şekilde bilgi verilmiş ve araştırmanın tüm aşamaları şeffaf bir şekilde açıklanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma süreci; araştırma modeli, veri toplama süreci, veri toplama araçları, verilerin çözümlenmesi ve analizi hakkında açık ve net şekilde bilgi aktarılmıştır. Ayriyeten katılımcıların sorulara verdiği cevaplar ve konuşmalarından doğrudan alıntı yapılarak sunulmuştur.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma ile cevap aranan sorulara ilişkin ulaşılan bulgular yer almaktadır. Araştırma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken alanda yaşadığı güçlüklerin neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Gaziantep ili Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerinde görev yapmakta olan 25 sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılarak araştırma problemlerine cevap aranmıştır. Elde edilen veriler tümevarım analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmada bulgu olarak 3 ana tema, bu ana temalara ait alt temalar ve alt temaları oluşturan kategoriler elde edilmiştir.

4.1. Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Bulgular

Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular ana temasının içinde 5 alt tema yer almakta ve her bir alt temanın da içinde farklı sayılarda kategoriler yer almaktadır. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular ana teması içinde toplamda 58 kategori yer almaktadır. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular ana teması içinde yer alan alt temalar ve kategoriler Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 1. *Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular*

Ana Tema	Alt Tema	Kategori
		Destek Eğitim Yetersizliği
		Zaman Yetersizliği
		(Müfredat Kaygısı)
		Kalabalık Sınıf Mevcudu
	Uygulamada	Materyal Eksikliği
	Yaşanan	Okul İmkân Yoksunluğu (Okulun İmkanları)
	Güçlükler	Öğretmen Güvenliğinin Sağlanamaması (Tehdit)

Kaynaştırma	Personel Yetersizliği
Eğitime	Tanılama Süreci (Doğru Tanı)
İlişkin	Eğitim Sistemi Eleştirisi (Otoriteye Tepki)
Bulgular	Öğrenci Gelişiminin Göz Ardı Edilmesi
	Okul Devamsızlığı
	Sınav Odaklı Eğitim Sistemi (LGS)
	Erken Müdahalenin Sağlanamaması (Destek Eğitime Geç Başlanması)
	Denetim Mekanizmasının Olmaması
	Öğretmenler Arası İş Birliği (İş Birliği)
	Paydaş Eleştirisi (Diğer Öğretmenlere Eleştiri)
	Genelleme Becerisi (Genelleme)
	Kritik Dönem
	Öğretmen Motivasyonu (Öğretmen Teşviki)
	Okul İdaresinin Tutumu (Okul İdaresinin Rolü)
	Akran Desteği
	Akran Kabulünün Önemi (Akranların Bilinçlendirilmesi)
	BEP'e İlişkin Kavram Yanılgıları
	İşlevsiz BEP
	Yaparak-Yaşayarak Öğrenmenin Sağlanması
	Ders Dışı Etkinliklerin Önemi
Eğitim-Öğretim	BEP Hazırlanmaması
	Müfredatta Uyarlama
	BEP Hazırlama Mecburiyeti (İtiraf-BEP Hazırlanmadığı)
	Kaynaştırmanın Sosyalleşme Etkisi
	Destek Eğitimin Önemi (Destek Eğitimden Memnuniyet)
	Ortam Uyarlaması (Oturma Düzeninde Uyarlama-Ortamin Uyarlanması)
	Derste Uyarlama
	Kaynaştırmanın Önemi
	Sosyal Kabul
	Değerlendirmede Uyarlama (Bep'e Uygun Değerlendirme)
	Sürekli İzleme ve Değerlendirme
Değerlendirme	Değerlendirme İşlevsizliği (Zorunluluk-Değerlendirmenin Geçerli Olmaması)
	Değerlendirme Güçlüğü (Uyarlama Gerekliliği-Değerlendirmenin Yapılamaması)
	Gözlem Yoluyla Değerlendirme (Gözlem)
	Değerlendirmede Müfredat Etkisi
	Ayrı Sınav Uygulaması
	Değerlendirmede Yetersizlik Türünün Rolü (Yetersizlik)
	Ebeveyn Katılımının Reddi
Aile	Ebeveyn Katılımının Sağlanamaması
	Ebeveyn Kabulünün Sağlanamaması (Ailenin Bilinçlendirilmesi)
	Veli-Öğretmen İş birliği (İş birliği)
	Materyal
	Özel Eğitimci İstihdamı
	Nitelikli Öğretmen Yetiştirme (Öğretmen Yetiştirme)
	Meslek İçi Eğitim (Öğretmen Eğitimi)
	Destek Eğitim
Talepler	Toplumun Bilinçlendirilmesi
	Engelli İstihdamının Sağlanması
	Ödenek
	Ayrı Sınıf
	Paydaş Olarak MEB (Otoriteye Tepki)
	Ebeveyn Eğitimi
	Zaman

Yapılan görüşmelerde araştırmaya gönüllü olarak katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme soruları sorulmuştur. Alınan cevaplar çerçevesinde öğretmenler kaynaştırma eğitime ilişkin görüşler belirtmişlerdir. Kaynaştırma eğitime ilişkin görüşlerin 5 ana tema etrafında birleştiği ve bunların; uygulamada yaşanan güçlükler, eğitim-öğretime, değerlendirmeye, aileye ve taleplere ilişkin görüşler olduğu görülmektedir.

4.1.1. Uygulamada Yaşanan Güçlükler

Kaynaştırma eğitime ilişkin görüş bildiren öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminin uygulanmasında yaşanan güçlükler ilişkin; destek eğitimin yetersiz olduğuna, zaman yetersizliğine, kalabalık sınıf mevcuduna, materyal eksikliğine, okulların imkan yoksunluğuna, öğretmen güvenliğinin sağlanamadığına, personel yetersizliğine, doğru tanı alınamadığına, öğrenci gelişiminin göz ardı edilmesine, okul devamsızlığına, sınav odaklı eğitim sistemine, erken müdahalenin sağlanamamasına, denetim mekanizmasının olmamasına ve öğretmenler arası iş birliğinde güçlükler yaşandığına ilişkin görüş bildirmişlerdir. Ayrıca paydaşlara ve eğitim sistemine yönelik eleştiride bulunmuşlardır. Tablo 4'te ilgili konuya ilişkin 16 kategoride kaç katılımcı tarafından görüş bildirildiğine ilişkin frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 2. *Kaynaştırma eğitime ilişkin bulgulara uygulamada yaşanan güçlükler ilişkin ifadeler*

Kategori	Frekans
Destek Eğitim Yetersizliği	10
Zaman Yetersizliği (Müfredat Kaygısı)	17
Kalabalık Sınıf Mevcudu	13
Materyal Eksikliği	5
Okul İmkân Yoksunluğu (Okulun İmkanları)	8
Öğretmen Güvenliğinin Sağlanamaması (Tehdit)	1
	2
Personel Yetersizliği	3
Tanılama Süreci (Doğru Tanı)	12
Eğitim Sistemi Eleştirisi (Otoriteye Tepki)	18
Öğrenci Gelişiminin Göz Ardı Edilmesi	1
Okul Devamsızlığı	2
Sınav Odaklı Eğitim Sistemi (LGS)	
Erken Müdahalenin Sağlanamaması (Destek)	3
Eğitime Geç Başlanması	5
Denetim Mekanizmasının Olmaması	12
Öğretmenler Arası İş Birliği (İş Birliği)	11
Paydaş Eleştirisi (Diğer Öğretmenlere Eleştiri)	

a. Destek Eğitim Yetersizliği

Yapılan görüşmeler sonucunda 25 katılımcının 10'u uygulamada yaşanan güçlüklerle ilişkin destek eğitimin yetersiz olduğuna yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. K22 bu konudaki düşüncesini, *“Diyorum ya birebir çalışmak gerekiyor yani gerçekten zaman ayırmak gerekiyor, her zaman olamıyor o durumda bu bence çok önemli.”* şeklinde bildirmiştir.

K13, *“Şimdi kaynaştırma öğrencileri sadece derste olduğu zaman eee o ders yeter... yani onların onu öğrenmesi için yetersiz kalıyor. O yüzden e bu öğrencilerle ayrıca eğitim olması bu becerilerin öğrenilmesi adına daha iyi olur diyebilirim.”* şeklinde konu hakkında görüş bildirmiştir.

K15, *“Aileden sonra da eee çocuk okula geldikten sonra da ee farklı en azından ona bir saat farklı bir uygulama yapabiliriz. Ama bunu ders saatleri içinde mi olur yoksa ee ders dışında mı olur onu tam bilemiyorum ama ben kaynaştırma öğrencisi ile en azından 3 saat sosyal bilgiler dersi var bir saatini kaynaştırma öğrencisine ayırıp ben onunla özel bir çalışma yapsam çok daha iyi olur.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K17, *“Bunun kaynağı işte birebir işte eğitim işte yapılamıyor sınıf ortamında yani yapılabilirse bunlara da eee keşke daha fazla bire bir eğitim verilebilse.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K6, *“Ama bu pandemi dönemi olsun eee son zamanlarda yine ee pandemiden sonraki süreç olsun bu aralar çok bir destek eğitim odalarının faal durumda olmadığını görüyoruz. Bu yüzden de açıkçası bu çocuklarla ilgili çokta çözüm üretemiyoruz.”* Şeklindeki ifadesiyle özel gereksinimli öğrencilere ihtiyacı olan destek eğitimin sunulamadığına yönelik görüş bildirmiştir.

b. Zaman Yetersizliği

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 17'si uygulamada yaşanan güçlüklerden zaman yetersizliğine (müfredat kaygısı) ilişkin görüş bildirmiştir. K5 bu konu hakkında, *“Çünkü sosyal bilgiler dersi hani böyle ee ucu ucuna kazanımları yetiştirmeye çalışıyorsunuz normal düzeyde de ekstradan o öğrencileri vakit ayırmak her zaman mümkün olmuyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K12, *“Fakat ee akademik anlamda bu çocuklara ee bilgi vermek haliyle biraz daha zor çünkü genel müfredatın ağır olması ders saatlerinin az olması o çocuklarla ilgilenmeyi biraz zorlaştırıyor. Biraz aksamaya yol açabiliyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K15, *“Ve sosyal bilgiler dersi olarak benim 3 saat dersim var, vermem gereken kazanımlar var, o 40 öğrenciye vermem gereken kazanımlar var ve ben bunları verirken diğer öğrencilere kaynaştırma öğrencisine yeterli zaman ayıramıyorum. Ders saati açısından değerlendiriyorum. Şimdi 40 kişilik bir sınıfta kaynaştırma öğrencisi ile birebir ilgilenemem mümkün değil.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K20, *“Kaynaştırma eee biraz daha zaman ayrılarak özelliklen öğrencileri birebir kaynaştırmayı öğretmene verilmesinin daha iyi uygun olacağını düşünüyorum. Biraz daha zaman ayrılmalı öğretmene mesela diyelim ki A öğretmenin 3 tane kaynaştırma öğrencisi olsun her şeyiyle o ilgilensin.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K4, *“Senin sınıfında 30 tane öğrenci var 30 tane öğrenciyi de o sınıfa getiriyorsun ve senin öğrenebileceğin şeyler belli bütün hepsine bütün öğrenciler ile ilgilendiğin zaman o çocuğa ayrı bir vakit ayırman lazım. Ders 40 dakika olunca biz o çocuğa ayrı bir vakit ayıramıyoruz mesela ha bu çocuk da kendini bu sefer onlardan daha geride görüyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

c. Kalabalık Sınıf Mevcudu

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 13’ü uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin de kalabalık sınıf mevcutları olduğuna ilişkin ifadelerde bulunmuştur. K8 bu konuda, *“Şimdi işin özü şu; kaynaştırmayı olumlu buluyorum ama yeterli bulmuyorum. Çünkü eee kalabalık sınıflarda kalabalık olmasa dahi amacı olan bazı sınıflarda kaynaştırma öğrencileri arada kaynıyor, tabir yerindeyse.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K23 ise *“Ee kalabalık sınıflar da özellikle ee bunun biraz daha mevcutlar azalırda biraz daha iyi olacağını düşünüyorum. Başka yok hani. Bu konuda sınıf mevcudu azalırda zaten problem çözüleceğine inanıyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K9, *“Direk onlara yönelik materyaller evet kullanmam mümkün değil. Çünkü sınıflarımız kalabalık. Sadece onlara yönelik yapmamız için ayrıca bize kaynaştırma sınıflarının olması gerekiyor.”* şeklinde konu hakkında görüş bildirmiştir.

d. Materyal Eksikliği

Yapılan görüşmeler neticesinde 25 katılımcının 5’i uygulamada yaşanan sorunlardan birinin okul ve sınıflardaki materyal eksikliği olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. K12 bu konuda, *“Eee yani bunlarda mesela görsel eğitim çok önemli*

ee örneğin bizim okulumuzda akıllı tahta yok, çocukların o yönden görsel eee birçok şeyi ee görememelerine sebep oluyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K15, *“En azından hani bir akıllı tahta ya da projeksiyon şeklinde teknolojiyi kullanabilsem belki çocuğun kafasında bir şeyler oluşturabilirim. Benim çalıştığım okul gibi okullarda yok teknoloji yok mesela. Sadece anlatıp sözlü olarak anlatıp geçebiliyorum. Özellikle teknolojiyi materyali çok fazla kullanamadığımız için yetersiz.”* şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

K18, *“Okulların ve sınıfların materyal eksikliği çok fazla özellikle sosyal bilgilerde bol materyal olması gerekiyor ama harita bile olmayan sınıflar var bunun düzeltilmesi olabilir.”* şeklinde materyal eksikliği ile ilgili görüş bildirmiştir.

e. Okul İmkan Yoksunluğu (Okulun İmkanları)

Yapılan görüşmeler sonucunda 25 katılımcının 8'i uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin okuldaki imkânların yoksunluğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. K9 bu konu hakkında *“Birçok okulda bu yok maalesef ki BEP sınıfları bölüyorum ama bizde yok mesela. Çünkü imkânımız yok, sınıfımız yok.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K20, *“En az 3 tane destek eğitim sınıfının olması lazım ki okulda kalabalık olduğu için sadece ee yeteri kadar sınıfımız yok şu anda.”* şeklinde okulda dersliklerin yetersiz olduğuna yönelik görüş bildirmiştir.

K6, *“Şimdi mesela her okulun fiziki koşulları bu çocukları eğitmek için uygun olmuyor. Bu çocukların ekstra bir eğitim alması lazım. Az önce de bahsetmiştim destek eğitim odasından. Şimdi mesela bizim okulumuzun çocuklarla böyle birebir eğitim verebilecek bir ortamı yok maalesef.”* şeklinde konu hakkında görüş bildirmiştir.

K16, *“Okul idaresinden beklentimiz mesela kaynaştırma sınıfı olması gerekiyor. Okul şartlarından dolayı bizde çok oluşturamadık kütüphanede falan yapıyorduk. Aslında bir ders sınıfı olması gerekiyor kaynaştırma öğrencisi için. Kaynaştırma öğrencilerine dersin verildiği ayrı bir sınıf.”* şeklinde okulda destek eğitimin verilebileceği bir sınıf olmadığına yönelik görüş bildirmiştir.

f. Öğretmen Güvenliğinin Sağlanamaması (Tehdit)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 1'i uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin de öğretmen güvenliğinin sağlanamadığı olduğuna ilişkin görüş bildirmiştir. K14 bu konu hakkında, *“Hatta bazı öğrencilerimiz mezun oluyor 8. sınıftan sonra*

mezun oluyorlar. Okulun önünde görüyorum hani ee bizi de tanıyorlar az çok hani sıkıntı çıkartıyor bize bile sıkıntı çıkartıyor. Arabanın etrafından ayrılmıyor, bana para ver işte kapıyı açmaya çalışıyor. Yani farklı boyutlara gidiyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

g. Personel Yetersizliği

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 2’si uygulamada yaşanan güçlüklerden biri olarak personel yetersizliğine ilişkin ifadelerde bulunmuşlardır. K3 bu konuda, *“Ben köy okulundaydım mesela gidiyordum rehberlikçi var hani rehberlikçi kendi işine mi baksın özel eğitime mi yetişsin. Çocuk yetiştiremiyordu mesela öğretmen yeni atanmıştı yetiştiremiyordu hani ne kadar bilgi olursa olsun zamanım yok diyordu ilgilenme noktasında bazı sıkıntılar var bu da özel eğitimin eksikliği herhalde. Özellikle öğretmen açığı noktasında. Bu okulda da eksik mesela şuan koskoca okul bakıyorsun mesela 1000 1500 tane öğrenci var 1000 öğrenci çok rahat var okulda. Hani gelmeyen bir 300-400 tane 500-600 tane öğrenci geliyor. Bunların özel eğitim öğretmenine ihtiyacı var e yok. Öyle bir sıkıntı var. Özel eğitimin yeri daha ayrı. Mesela aşağıda var özel eğitim sınıfı öğretmen yok. ”* şeklinde görüş bildirmiştir. K7 ise *“Milli Eğitim'den beklentimiz eee yani yeterli sayıda öğretmen yeteri sayıda derslik olursa bu öğrencilere daha çok vakit ayırabiliriz bence bunun sağlanması güzel olur.”* ifadesiyle yeterli sayıda öğretmen olmadığına ilişkin görüş bildirmiştir.

h. Tanılama Süreci (Doğru Tanı)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 3’ü uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin tanılama aşaması olduğu ve doğru tanıya ilişkin görüş bildirmişlerdir. K11 bu konuda, *“Özele inmek gerekiyor, rapor her şeyi açıklamıyor. Öğrenme güçlüğü var ama neden kaynaklanıyor bunu anlamaya çalışmak gerekiyor. Belki de çocuk duymuyor veya görmüyor, az görüyor olabilir bu nedenle önce doğru teşhis koymak lazım sonra tedavi.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K18, *“Bence burada doğru yerleştirme öncelikle çok önemli çocuklarda, doğru yerleştirme olması lazım. Yani ekonomik kaynakların en iyi şekilde kullanılması için doğru yerleştirme lazım zaten burada.”* şeklinde konu hakkında görüş bildirmiştir.

K12, ilgili konuda, *“Biz bazen yanlış teşhis de koyabiliyoruz yanlış değerlendirebiliyoruz. Çünkü mevcut eğitim sisteminde ee bazen öğrenci uyum*

sağlayamayabiliyor. Eee çocuğun şeyinin ee takibinin küçük yaşlardan itibaren başlaması lazım.” bazen yanlış tanı konulabildiği şeklinde görüş bildirmiştir.

i. Eğitim Sistemi Eleştirisi (Otoriteye Tepki)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 12'si uygulamada yaşanan güçlüklerle ilişkin eğitim sistemini eleştirmeye yönelik görüş bildirmişlerdir. K8 bu konu hakkında, *“Her sınıfta en fazla 2 tane olması planlanıyor, ikiden fazla olması uygun görülüyor buna katılıyorum. Hatta keşke birden fazla olmasa. Çünkü ciddi sorunlar oluşturabiliyor yani sınıflarda.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K10, *“Kaynaştırma eğitiminin ülkemizdeki uygulaması genel anlamda yanlış. Bu çocukların öncelikle kendi seviyesinde ki öğrencilerle bir belli bir seviyeye geldikten sonra kaynaştırmaya geçmeleri gerekiyor.”* Şeklinde konu hakkında düşüncelerini belirtmiştir.

K2, *“Sekizinci sınıfta bir tane kaynaştırma öğrencim var, buyur. Onları birinci öncülüğümüz LGS ye hazırlamak OKSS, SBS adı ne olursa olsun TEOG ona hazırlamak olduğu için çocuklar hep bertaraf ediliyor. Ama esas birinci öncül sınav değil de eğitim olsa Milli Eğitim Bakanlığı dediğimiz gibi bakanlığımızın adı eğitim öğretim değil. Eğitim olmuş olsa o kaynaştırma veya diğerleri hiç fark etmez aynı kefeye koyun iki grupta en güzel şekilde ahlaka, kültüre, ee eğitime sahip olacak. Ama öncülümüz sınav olduğu için, not olduğu için, ha kaynaştırma ha diğerleri hiç fark etmiyor hepsi yok oluyor.”* Şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

K19, *“Biraz 7 ders bunlara çok geldiğimi düşünüyorum ben. Normalde 1 günde 7 ders eğitim oluyor ya ders süresi de hani 40 dakika. Biraz zordur ama Türkçe Matematik Fen Sosyal zaten temel dersler ee biraz tamamı ile ağır geliyor bunlara. Yani diğer öğrencilere bile çok geliyor, dikkat süresi 30 dakika ama dersler 40 dakika.”* Şeklinde görüşlerini bildirmiştir.

K15, *“Dediğim gibi ben kaynaştırma olayının sisteminin tam yani eee MEB'in bizden beklediği şekilde yürütebildiğini düşünmüyorum. O da bizden kaynaklı değil dediğim gibi uygulama aslında güzel bir uygulama ama Türkiye'de eğitim şartlarını düşünürken 40 kişilik bir sınıfta ee meb'in bizden beklediği kaynaştırma öğrencisine kazanımları sunabilmemiz mümkün değil.”* Şeklindeki ifadeleriyle eğitim sistemine yönelik eleştiride bulunmuştur.

j. Öğrenci Gelişiminin Göz Ardı Edilmesi

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 18'i kaynaştırma uygulamasında öğrenci gelişiminin göz ardı edildiğine yönelik görüş bildirmişlerdir. K3 bu konuda, *“ünitelerde kazanımlarda sadece bizim kazandırabileceğimiz hani yapabilirse hak ve sorumluluklarını bilsin yeterlidir. Sadece giriş seviyesinde mesela sınıf sınıf eee zaten raporlar hazırlanırken öğrenci için öğrencinin alabileceği eee en basit kazanım veriliyor.”* Şeklinde en basit kazanımın hedef alındığı ifadesinde bulunmuştur.

K16, *“Mesela vatan millet sevgisi, bayrağımız, maddi manevi değerlerimiz, milli değerlerimiz hani bunların eee hepsi belki değil ama, toplum açısından düşünüldüğünde önemli değerleri, kavramları kazandırtmak amaç olarak düşünülüyor sosyal bilgiler dersimizde.”* Şeklinde toplum açısından önemli değerleri kazandırmayı amaç edindikleri ifadesinde bulunmuştur.

K18, *“Çocukların seviyesine göre işte daha uyarlama yapıyoruz, somutlaştırma gibi kazanımları daha basite indirerek öğretmeye çalışıyoruz. Ancak bu şekilde bazı basit amaçları kazanmalarını en azından sağlıyoruz.”* Şeklinde normal müfredatın sadece basitleştirilerek anlatıldığı ifadesinde bulunmuştur.

K2, konu hakkında *“Ve yaptığımız ünitelendirilmiş yıllık planlarda, bu çocuklar için yaptığımız planlarda zaten en kolay öğretebileceğimiz kazanımları alıyoruz.”* İfadesinde bulunmuştur.

K17, *“Yani çoğunlukla zaten bana gelen kaynaştırma öğrencileri çok da öyle eee farklı bir eğitime tabi tutulacak veya veya işte değerlendirme kısmında farklı bir işte eğitime tabi tutulacak öğrenciler olmuyor. En azından onların işte normal şeye göre öğrencilere göre %50 sinin, yüzde %60'ını öğrenmeleri için çalıştırıyorum.”* Şeklinde görüş bildirmiştir.

k. Okul Devamsızlığı

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 1'i uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin öğrencilerin okul devamsızlığı olduğu şeklinde görüş bildirmiştir. K3, bu konu hakkında; *“Mesela benim geçen sene sekizinci sınıfta vardı bir öğrencim okula gelmiyordu çoğu kez. Hani çoğu da okula gelmiyor. Hani mesela öğrencilerde devam sorunu da olabiliyor. Bu özel eğitilmiş öğrencilerin, kaynaştırmaya ihtiyacı olan öğrencilerin derse gelmeme noktasında eksiklikleri var. Mesela benim vardı öğrencim haftanın bir günü gelir iki günü gelmez.”* şeklinde görüşlerini ifade etmiştir.

l. Sınav Odaklı Eğitim Sistemi

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 2'si uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin sınav odaklı eğitim sisteminden kaynaklı olduğu yönünde görüşlerini bildirmiştir. K2, *“Sekizinci sınıfta bir tane kaynaştırma öğrencim var, buyur. Onları birinci öncülüğümüz LGS ye hazırlamak OKSS, SBS adı ne olursa olsun TEOG ona hazırlamak olduğu için çocuklar hep bertaraf ediliyor.”* Şeklinde konu hakkındaki düşüncelerini ifade etmiştir.

K11, *“LGS de bütün derslerin eşit tutularak soru sayısının sınav sonucuna katkısı eşitlenmeli. Çünkü bu şekilde veliler bile dersi önemsemiyor çocuk ta bundan etkileniyor.”* Şeklinde görüş bildirmiştir.

m. Erken Müdahalenin Sağlanamaması (Destek Eğitime Geç Başlanması)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 3'ü uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin erken müdahalenin sağlanamamasından (destek eğitime geç başlanması) kaynaklı olduğu yönünde görüşlerini bildirmiştir. K21, bu konuda *“MEB'den beklentimiz ee bireysel ee bireyselleştirilmiş derslerin ee dönem başında başlaması, uzamaması geç kalınmaması. Geç kalırsa planın zaman süre konusunda sorun yaşıyoruz.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K12, *“Eee çocuğun şeyinin ee takibinin küçük yaşlardan itibaren başlaması lazım. Özellikle ihmal edilmemesi lazım bizim birçok öğrencimiz yani ee ihmal edilmiş çocuklar, birçoğu. Yani 6. sınıfa gelmiş 5. sınıfa gelmiş biraz ihmal edilmiş.”* Şeklinde görüş belirtmiştir.

K10, *“Bilişsel yetersizlik ın çocuklarda daha alt seviyedeki bilişsel yetersizlikler giderilmediği için yani merdivenin alt basamağı tamamlanmadığı için üst basamaklarda biz problem yaşıyoruz. Özellikle ülkemizde özel alt sınıfların daha fazla desteklenmesi gerekiyor. Yani kısaca geçmiş öğrenmelerin etkili olduğunu merdiven basamağı gibi alt basamak tamamlanmadan diğer basamaklara geçmemenin önemli olduğunu söyleyebiliriz.”* Şeklinde konunun hakkındaki görüşlerini bildirmiştir.

n. Denetim Mekanizmasının Olmaması

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 5'i uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin denetim mekanizmasının olmaması olduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir. K4, *“Çünkü sen aslında bizim Milli Eğitim'de daha çok öğretmenlerin rehberlik*

öğretmenlerinin bunu resmîyetten başka şeye öteye gitmiyor resmî evrakı düzenliyor, raporu resmî evrakları düzenliyor ondan sonra hiç peşine düşmüyor. Resmîyette biz bunu yaptık ama gerçekte yapabildik mi yapamadık.” Şeklinde görüş bildirmiştir.

K25, *“Bu işin iyi şekilde planlanıp yürütülmesi gerekiyor ve en önemlisi takibi gerekiyor. İşler kağıt üstünde mi dönüyor yoksa gerçekten bir şeyler yapılıyor mu meb bunu takip etmeli ve eksikleri tamamlamalı.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

K1, *“İdare bu öğrencilerin gelişimini takip etmeli ve ya edecek bir yapı kurmalı. Haftada bir değerlendirme komisyonu şeklinde bir düzenleme yapılabilir.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K15, *“Hani şöyle bir şey yapılabilir belki okul idaresi eeee bepli öğrenciler için sık sık toplantı yapıp öğretmenlerden dönüt alabilir. Daha sık bepli öğrencilere özel toplantılar yapıp işte şu sınıftaki şu çocuğa ne yapabildik ne yapabiliriz diye görüşmeler yapılabilir.”* şeklinde görüş belirtmiştir

K12, *“ee kaynaştırma biraz daha bilinçli çağdaş çağın gerektirdiği sistem içerisinde ve uzman kişiler tarafından takip edilmesi gerekiyor.”* şeklinde ilgili konu hakkında düşüncelerini paylaşmıştır.

o. Öğretmenler Arası İş Birliği (İş Birliği)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 12’si uygulamada yaşanan güçlüklerden birinin öğretmenler arasında işbirliği yapılmaması olduğunu ifade etmişlerdir. K24, *“Ha yalnızca bir öğretmenin hissettirmemesi değil diğer derslerde de bunun ee diğer öğretmenlerinde destek vermesi gerekiyor kaynaştırma öğrencisi için.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K3, konu hakkında *“Ama ortaokul düzeyine geldiğimiz zaman branşlaşma işin içine girdiği için eeee zorlaşıyor iş. İşbirliği biraz arka planda kalıyor. Hani olması gerekiyor aslında hani olması gereken işbirliği. Yapılması gerekiyor hani ilkokulda olan işbirliği şuan ortaokulda yok. Ben onu görüyorum. Bu konuda sıkıntı var.”* şeklinde işbirliği yapılmadığını ifade etmiştir.

K7, *“Diğer öğretmenler yani hepimiz eee benzer şekilde davranırsak öğrencilerin tutumu da ona göre şekillenir öğrenci de yani okulu daha ciddiye alabilir. Okulu, ortamı, okulun amacını daha iyi kavrayabilir o yüzden ortak bir davranış tutumu benimsemek, ortak bir tutum sergilemek iyi olabilir.”* şeklinde işbirliği yapılması gerektiğine yönelik düşüncelerini ifade etmiştir.

K22, “O yüzden işbirliği içinde olmalıyız diye düşünüyorum. Eee önem verilmesi gerek hani böyle kaynaştırma öğrencisi deyip geçmemek lazım diye düşünüyorum. Yani bizde aslında iş yoğunluğundan bazen fırsat bulamıyoruz ama yani bu konuda işbirliği sağlanması gerekiyor.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

ö. Paydaş Eleştirisi (Diğer Öğretmenlere Eleştiri)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 11’i uygulamada yaşanan güçlükler noktasında paydaş eleştirisinde (diğer öğretmenlere eleştiri) bulunmuşlardır. K3 bu konuda “Eee öğretmenlerde bilgisiz işin gerçeğini söyleyelim. Genelde kağıt üzerinde kalıyor. Bilgi eksikliği var bu noktada. Hani tüm öğretmenlerin çoğu bilmiyor ben işin gerçeğini söylerim.” şeklinde görüş belirtmiştir.

K2, “Çözümüm, öğretmenler olarak ama zannetmiyorum bütün öğretmenlerimiz 30 kişilik sınıfta o bir öğrenci ile veya maksimum 2 öğrenci ile tam olarak ilgileneneğini, zaman ayırabileceğini. Çoğu arkadaşımız belki eeee rehberlikten bu öğrencimiz kaynaştırmadır diye bir kağıt gelene kadar onun kaynaştırma olduğunu bile bilmiyordur.” Şeklinde görüşlerini bildirmiştir.

K4, “Çünkü sen aslında bizim Milli Eğitim’de daha çok öğretmenlerin rehberlik öğretmenlerinin bunu resmîyetten başka şeye öteye gitmiyor resmi evrakı düzenliyor, raporu resmi evrakları düzenliyor ondan sonra hiç peşine düşmüyor.” şeklinde konu hakkında görüş belirtmiştir.

K8, “Gerçekten bir milyon iki yüz kişiyiz şuan da ama bunun beş on bininin hariç, bu konuya ciddi bir şekilde eğildiğini düşünmüyorum. Yani tamamen yüzeysel geçiştirdiğini düşünüyorum.” şeklinde çoğu öğretmenin kaynaştırma konusunu geçiştirdiğini ifade etmiştir.

4.1.2. Eğitim-Öğretim

Kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş bildiren öğretmenler eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin; genelleme becerisi (genelleme), kritik dönem, öğretmen motivasyonu (öğretmen teşviki), okul idaresinin tutumu (okul idaresinin rolü), akran desteği, akran kabulünün önemi (akranların bilinçlendirilmesi), bep’e ilişkin kavram yanlışları, işlevsiz bep, yaparak-yaşayarak öğrenmenin sağlanması, ders dışı etkinliklerin önemi, bep hazırlanmaması, müfredatta uyarılma, bep hazırlama mecburiyeti (itiraf-bep hazırlanmadığı), kaynaştırmanın sosyalleşme etkisi, destek

eğitimin önemi (destek eğitimden memnuniyet), ortam uyarlaması (oturma düzeninde uyarlama-ortamın uyarlanması), derste uyarlama konuları hakkında düşüncelerini ifade etmişlerdir. Tablo 5’te ilgili konuya ilişkin 19 kategoride kaç katılımcı tarafından görüş bildirildiğine ilişkin frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 3. *Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgulara eğitim-öğretime ilişkin ifadeler*

Kategori	Frekans
Genelleme Becerisi (Genelleme)	13
Kritik Dönem	3
Öğretmen Motivasyonu (Öğretmen Teşviki)	4
Okul İdaresinin Tutumu (Okul İdaresinin Rolü)	11
Akran Desteği	3
Akran Kabulünün Önemi (Akranların Bilinçlendirilmesi)	7
BEP’e İlişkin Kavram Yanılgıları	2
İşlevsiz BEP	6
Yaparak-Yaşayarak Öğrenmenin Sağlanması	10
Ders Dışı Etkinliklerin Önemi	7
BEP Hazırlanmaması	2
Müfredatta Uyarlama	5
BEP Hazırlama Mecburiyeti (İtiraf-BEP Hazırlanmadığı)	6
Kaynaştırmanın Sosyalleşme Etkisi	17
Destek Eğitimin Önemi (Destek Eğitimden Memnuniyet)	8
Ortam Uyarlaması (Oturma Düzeninde Uyarlama-Ortamın Uyarlanması)	8
Derste Uyarlama	13
Kaynaştırmanın Önemi	12
Sosyal Kabul	15

a. Genelleme Becerisi (Genelleme)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 13’ü eğitim-öğretime ilişkin olarak genelleme becerisi ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Konu hakkında K8, “Çünkü eee belki fendeki birçok konuyu kullanamayacak ama sosyal bilimlerin kazanımlarını hayatta bizzat yaşayacaktır bu çocuk.” ifadesiyle genellemeden bahsetmiştir.

K3, “Yaa genelde öğreniyorlar nasıl öğreniyorlar çünkü hayatla ilişkili olduğu için sosyal bilgiler dersi kavriyorlar yani. Tam olmasa da en azından diğer derslere göre daha iyi kavriyorlar.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K6, “Normal öğrencilerden bile geri dönüt alamıyorsun ama çevresinde gördüğü, yaşadığı eğer ailesi ona bazı yaşantılar sundu ise, bir baraja götürdü ise çocuğa barajı çok rahatlıkla anlatabilirsin. Bu kalıcı olabiliyor yani hazırbulunuşluğu önemli, yaşantıları önemli diye düşünüyorum ben.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K2, “Bu derste bir çocuk derste öğrendiğini sosyal hayatta uygularsa başarılı olabiliyor. İstanbul’un fethini sosyal hayatta uygulayamaz onun deneyini ve gözlemini yapamaz ama bir savaşın ortaya çıkarttığı sorunları yakın zaman da Suriye deki olan

bir savaşı haberlerde izleyerek veya sınıfındaki Suriyeli arkadaşlarından görerek algılayabiliyor ve birinci sınıf öğrenme sağlanabiliyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K12, *“Yani ee mesela bir coğrafya ile ilgili bir kazanımı vermek için ee en azından coğrafyanın ne olduğunu, yaşadığı çevrenin ne olduğunu ee mesela hava durumu ile ilgili ee konular geçerken iklimin ee mevsim geçişlerinin bunu günlük hayatında yaşıyor. Önemli olan bunu işlevsel hale getirmesi yani kullanılıyor günlük olarak kullanıyor olması...”* şeklinde konu hakkında düşüncelerini ifade etmiştir.

b. Kritik Dönem

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 3’ü eğitim-öğretimle ilgili olarak kritik dönem kavramı ile ilgili görüş bildirmiştir. K4 bu konuda, *“Ama sen o çocuğa kritik dönemde kazandıramadıklarını daha sonradan kazandırmak zor olduğu için o dönemde verilmesi gerekenleri çok iyi bilmek gerekiyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

K12, *“Eee çocuğun şeyinin ee takibinin küçük yaşlardan itibaren başlaması lazım. Özellikle ihmal edilmemesi lazım bizim birçok öğrencimiz yani ee ihmal edilmiş çocuklar, birçoğu. Yani 6. sınıfa gelmiş 5. sınıfa gelmiş biraz ihmal edilmiş.”* Şeklinde görüş bildirmiştir.

K10, *“Bilişsel yetersizlik ın çocuklarda daha alt seviyedeki bilişsel yetersizlikler giderilmediği için yani merdivenin alt basamağı tamamlanmadığı için üst basamaklarda biz problem yaşıyoruz. Onun içinde özellikle ülkemizde özel alt sınıfların daha fazla desteklenmesi gerekiyor.”* Şeklinde ilgili konuda görüş belirtmiştir.

c. Öğretmen Motivasyonu (Öğretmen Teşviki)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 4’ü eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin öğretmen motivasyonu ile ilgili görüş bildirmiştir. K6 bu konu hakkında, *“Bu konuda öğretmenlere eee teşvik edici bir takım çalışmalar yapması lazım. Çünkü eeee destek eğitim odalarının açılması için idare de bastırırsa bu çocukların eğitilmesi kapsamında da daha faydalı işler yapılabilir diye düşünüyorum. İdarenin bu alanda öğretmenleri teşvik etmesi bence doğrudur diye düşünüyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K8, *“ee okul idareleri ııı destek eğitim imkanı sağarlarsa ee bu konuda öğretmen arkadaşlarımızı isteklendirirlerse, çünkü destek eğitime çok ee gönüllü arkadaş çıkmıyor.”* şeklinde öğretmenlerin teşvik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

K22, “Yine aynı şekilde hani okul idaresi de bize onlarla çalışma konusunda bize gerekli ortamı sağlarsa mesela, onlarla ilgili toplantı mesela düzenlerse, hani kaynaştırma öğrencileri ile ilgili toplantı düzenlerse hani biz konuşursak, hani o çocuğun dersine giren öğretmenler olarak konuşursak, birlikte hareket edersek, mesela bunu sağlarsa yani eee entegre olmamızı sağlarsa, mesela bizim birbirimizle iletişim kurmamızı sağlarsa okul idaresi bence daha iyi olacaktır o çocuğun gelişim süreci.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K25, “Sadece şu olabilir belki öğretmenleri bu konuda teşvik edebilir okul idaresi, toplantılar düzenleyip bu konuyu takip edip sorunlara yönelik ortak kararlar alabilir.” şeklinde görüş bildirmiştir.

d. Okul İdaresinin Tutumu (Okul İdaresinin Rolü)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 11’i eğitim-öğretime ilişkin olarak okul idaresinin tutumu hakkında görüş belirtmişlerdir. K1 bu konuda, “Okul idaresinin bu eğitimi veren öğretmenlere ve alan öğrencilere karşı daha esnek daha anlayışlı olmalarını bekliyorum. Eğitim öğretim sürecini kolaylaştırmalı.” şeklinde ifade bulunmuştur.

K11, “Ayrıca bu öğrencilerin okulu sevmesini sağlamalı okula gelmek onlar için sorun olmamalı. Yine okulu sevdirmek için onlara küçük hediyeler verilebilir.” Şeklinde okul idaresinin tutumuna ilişkin görüş belirtmiştir.

K4, “Okul İdaresinin de bir sınıfa birden fazla öğrenci vermesine karşıyım mesela. Benim sınıfımda 2 tane kaynaştırma öğrencisi var diğer sınıfta hiç kaynaştırma öğrencisi yok. Bunlar paylaştırılabilir onun dışında bu öğrencilere özel etkinlikler yapılabilir, özel geziler düzenlenebilir ama okul idarecilerinin böyle bir şeyi yok.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K12, “Bizim okul idaresinden beklentimiz nedir? Eee öğrenci veli ee öğretmen işbirliğini daha fazla koordine etmek. Ee en azından ee öğrencilerin birbiriyle uyumlu u bir arada bulunmalarını sağlamak yani idari yönden bizi desteklemeleri.” şeklinde görüş bildirmiştir.

e. Akran Desteği

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 3’ü eğitim-öğretime ilişkin olarak akran desteği hakkında görüş belirtmişlerdir. K4 bu konu hakkında; “Arkadaşlarıyla normal akranlarıyla aslında orada bir Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılması

gereken saygı, sevgi, yardımseverlik gibi değerlerin kazandırılması ee öğretilmesi daha kolay oluyor. Çocuklar o çocuğa daha çok yardım etmek istiyor etrafında dönüyor.” Şeklinde görüş bildirmiştir.

K14, *“Ee eğer ki çocuğun okuma problemi varsa yazma problemi varsa ki çoğunluğunda da bu problemler yaşanıyor yazma ve okuma problemi. Kendisine yardımcı olacak başka sınıftan sınavı olmayan bir öğrenci davet ediyorum bu öğrenci işte okuyor, soruyu açıklıyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K18, *“Sınavda çocuk okuyamıyorsa veya ne bilim göremiyorsa falan öğretmen yardımcı olabilir ya da eee bir akran sınavı olmayan bir arkadaşından da yardım istenebilir.”* şeklinde akran desteğine yönelik ifadeye bulunmuştur.

f. Akran Kabulünün Önemi (Akranların Bilinçlendirilmesi)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 7’si eğitim-öğretime ilişkin olarak akran kabulünün önemi hakkında görüş belirtmişlerdir. K22 bu konu hakkında; *“Eee burda da yine mesela bir öğrencim var, yine aynı şekilde özel öğrenme güçlüğü olan. Onda da bayağı bir gelişme gördüm. Özellikle sınıfı değiştirildi daha iyi bir sınıfa geçti yani daha doğrusu arkadaşlık ilişkileri iyi olan bir sınıfa geçti. O da etkiledi onu, ve şu an gayet iyi durumda yani, gayet güzel anlayabiliyor. Hatta derste de özel onunla çalışmadan da anlayabiliyor şu anda.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K2, *“Sınıf arkadaşı, yakın bir arkadaş. Şimdi 30 kişilik bir sınıfta o çocuk 29 kişinin tamamıyla birden kaynaşamıyor tabi ki. Bir iki tane kendi hem cinsi özellikle arkadaş olursa onlar sayesinde daha çok sosyalleşip uuu daha derse katılımcı olabiliyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K3, *“Çocuklarda ki ön yargılar velilerin önyargısı kaynaştırma eğitiminde ki bence en büyük problemlerden birisi bu. Hani burada önyargının biraz azaltılması lazım. Çocuğu kabul etmek lazım kabullenmek lazım ee o şekilde yaklaşmak lazım öğrencilere de o pozitif enerjiyi vermek lazım. İşte tabii ki kendileri gibi değerlendiriyorlar; temizlik alışkanlığı, beslenme aile yapısı ee çocuklar biraz bazen acımasız olabiliyorlar ondan dolayı da bu önyargılarını ee yıkmak ve farklılıkları çocuklara göstermek lazım. Bu çünkü bu yaşlarda kazanılırsa ilerideki aşamalarda da yani yaşadığımız toplumda maalesef işte her şeye karşı bir önyargımız olmaz.”* şeklinde ilgili konudaki düşüncelerini bildirmiştir.

K20, “Önce sınıf kabullenecek, sınıfın kabullenmediği öğrenciyi kesinlikle kaynaştırma eğitiminden şey almıyor ee destek almıyor. Bunu da sınıfa yani öteleyerek değil sınıfa benimseterek.” şeklinde görüş bildirmiştir.

g. BEP’e İlişkin Kavram Yanılgıları

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 2’si eğitim-öğretime ilişkin olarak BEP’e ilişkin kavram yanılgıları olduğuna yönelik görüş bildirmişlerdir. K21 bu konu hakkında; “Ancak eee ee Milli Eğitimin ee BEP dersi dediği boş saatlerde alıp birebir ilgilendiğimiz zaman kazanımları kazandırmamız daha kolay oluyor.” şeklindeki ifadesiyle bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında yanlış bir ifade kullanmıştır.

K9, “Sadece onlara yönelik yapmamız için ayrıca bize kaynaştırma sınıflarının olması gerekiyor. Şey pardon! Eee BEP sınıflarının olması gerekiyor.” ve “Onlara özel BEP sınavları yapıyoruz, yazılı sınavlar yapıyoruz.” şeklindeki ifadelerinde BEP hakkında kavram yanılgısına düşmüştür.

h. İşlevsiz BEP

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 6’sı eğitim-öğretime ilişkin olarak BEP’in işlevsiz olduğuna yönelik ifadelerde bulunmuşlardır. K6 bu konuda; “Ama eee tabi bu toplu alanda, sınıf içerisinde BEP planını yüzde yüz uygun bir şekilde bir eğitim verebiliyor musun diye soracak olursan bu çokta mümkün değil ne yalan söyleyim. Dürüst olmak gerekirse.” şeklinde görüş bildirerek BEP’in yürütülmediğini ifade etmiştir.

K21, “Önerilerim ee bu konuda ee dediğim gibi bireysel eğitim öğretmenin planını önceden hazırlık yaparsa, bireyselleştirilmiş planı uygularsa daha verimli olur.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K15, “O planda bana diyor ki bu kazanımları ver diyor. Ben bunu 40 kişiye mi vereceğim sadece kaynaştırma öğrencisine mi? Benim anlattığım tarzdan normal çocuk anlamıyor kaynaştırma öğrencisinin kafasında hiç oluşmuyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

K2, “Diğer öğrencilerden bir farkı yok sözlüsü, yazılısı, projesi bir farkı yok sadece diğer öğrencilere ünitelendirilmiş yıllık planda eee kazanım sayısının içerisinde veya MEB’in yayınladığı ünitelendirilmiş yıllık planlarda biz bu öğrencilere verebileceğimiz, algılayabileceği, seviyesine uygun konuları seçtiğimiz için en basitini

seçiyoruz zaten.” Şeklindeki ifadesinde kaynaştırma ğrencisi değerlendirilirken diğerlerinden bir farkı olmadığını vurgulamıştır.

i. Yapararak-Yaşayarak ğrenmenin Sağlanması

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 10’u eğitim-öğretime ilişkin olarak yapararak-yaşayarak öğrenmenin sağlanması hakkında görüş bildirmiştir. K5 konu ile ilgili olarak; *“Normal öğrencilerden bile geri dönüt alamıyorsun ama çevresinde gördüğü, yaşadığı eğer ailesi ona bazı yaşantılar sundu ise, bir baraja götürdü ise çocuğa barajı çok rahatlıkla anlatabilirsin. Bu kalıcı olabiliyor yani hazırbulunuşluğu önemli, yaşantıları önemli diye düşünüyorum ben.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

K12, *“Tabii ki uygulama uygulamanın daha fazla uygulayarak öğrenmesinin daha fazla ee üzerinde durulmasını tavsiye ediyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K2, *“Kaynaştırma veya normal öğrenciler fark eden bir şey yok yaşayarak görerek öğrendiği zaman veya kimi ocuk okuyarak öğrenebiliyor kimi ocuk izleyerek öğrenebiliyor kimi de yaşayarak öğrenebiliyor. Bu derste bir ocuk derste öğrendiğini sosyal hayatta uygularsa başarılı olabiliyor.”* şeklinde konu hakkında görüş belirtmiştir.

K11, *“Yine bununla beraber yapararak yaşayarak öğrenmek ve öğretmek önemli.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

j. Ders Dışı Etkinliklerin Önem

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 7’si eğitim-öğretime ilişkin olarak ders dışı etkinliklerin önemi hakkında görüş bildirmiştir. K9 bu konuda, *“Ders dışı etkinliklerle de çocuklar sadece o çocuklara yönelik mesela müze eğitimleri yapılabilir ya da gezi doğa yürüyüşleri yapılabilir. O yürüyüşler sırasında sosyal bilgilerden o konularla alakalı bahsettiğimizde daha verimli olabilir. Ders dışı, okul dışı etkinlik diye düşünüyorum.”* şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

K4, *“23 Nisan etkinlikleri gibi etkinliklerimiz var bizim bütün okulun katılımı ile oluşan etkinlikler bu etkinliklerde bu öğrencileri daha çok ön plana çıkarırsak sorunların üstesinden daha çok gelmiş oluruz. Sınıfın seviyesine ortak bir noktada buluşturup hep birlikte bir etkinlik yapmak bu sorunların üstesinden gelebilir.”* şeklinde konu hakkında ifadede bulunmuştur.

K18, *“Etkinliklere ocukların katılımı açısından bu tarz çocuklara uygun etkinliklere de yer verilmesi, çocuğa uygun bir bilgi yarışma düzenlenebilir ya da bir*

koşu yarışmasında bu çocuğa da yer verilebilir müsait olan çocukların da performansını göstereceği etkinlikleri düzenlenebilir. Sosyal-kültürel etkinlikler için bir şeyler yapılabilir. Bir basketbol futbol kursu açılabilir okul içerisinde. Kaynaştırma öğrencilerine yönelik sosyo-kültürel etkinliklerin arttırılması olabilir.” şeklinde görüş bildirmiştir.

k. BEP Hazırlanmaması

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 2’si eğitim-öğretim kapsamında BEP hazırlanmadığına ilişkin ifadede bulunmuşlardır. K19 bu konu ile ilgili olarak; *“İşte aynı ee diğer öğrencilerin öğreniyorsa bunlarda aynı şekilde ee derslerde öğrenmeleri gereken şeyleri öğretmeye çalışıyoruz. Yani öğretmeye çalıştığımız kavram ve beceriler aynı.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K15, *“Ben 40 kişilik bir sınıfta benim planım da vermem gereken kazanımlar var. O planda bana diyor ki bu kazanımları ver diyor. Ben bunu 40 kişiye mi vereceğim sadece kaynaştırma öğrencisine mi? Benim anlattığım tarzdan normal çocuk anlamıyor kaynaştırma öğrencisinin kafasında hiç oluşmuyor.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

l. Müfredatta Uyarlama

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 5’i eğitim-öğretime ilişkin müfredatta uyarlama ile ilgili görüş bildirmişlerdir. K8 bu konuda; *“Mesela coğrafi eee neyler diyelim kazanımlar diyelim, şimdi bunu çocuk aklında tutamıyor ama işte hak, hukuk, davranış konularını kendi bizzat yaşadığı için daha çabuk öğreniyor. Bu yönde de biraz seçici olması lazım bu çocuklara şeyin de; müfredatında. Yani tamamen hani illa kazandırılması gibi bir amaç şu güdülmemesi lazım. Bence amaç onun toplumda tam işine yarayacak noktaların tespit edilerek hedeflenmesi ve buna göre program çıkartılması lazım.”* ifadesinde bulunmuştur.

K6, *“Ama soyut olan becerilerden daha ziyade uygulamaya yönelik somut olan becerilere bence odaklanmalıyız diye düşünüyorum. Bu tarz becerileri bu çocuklara eee kazandırmaya çalışırsak bu yönden planlamalar yaparsak bence daha etkili olabiliriz diye düşünüyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir

K18 ilgili konuda; *“Derslerin en kazanımların minimuma indirilmesi yani çünkü bu çocuklar daha basit şeyleri öğrenebiliyorlar. Yani her şeyi öğrenemeyecek bu çocuklar hiçbir şekilde hani kazanımları daha aza indirerek daha yapabileceği*

daha somut kazanımlar elde ederek başarılilik hissini çocuğa tattırabiliriz en azından diye düşünüyorum.” ifadesinde bulunmuştur.

m. BEP Hazırlama Mecburiyeti (İtiraf-BEP Hazırlanmadığı)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 6'sı eğitim-öğretim ile ilgili olarak mecburen BEP hazırladıklarına ve BEP hazırlanmadığına ilişkin itirafta bulunmuştur. K9 bu konuda; *“Yaa şimdiye kadar gördüğümde başarılıydı çocuklar birazcık daha onların düzeyine indiğimde onlara ait plan yaptığımda şimdiye kadar ben plan olarak yapmadım ama bunu söylemem ne kadar doğru bilmiyorum.”* ifadesinde bulunmuştur.

K18 *“Şimdi birebir kazandıramıyoruz zaten biliyorsun bunlara uyarlama yapıyoruz daha çok. Mesela sosyal bilgiler dersinin problemi soyut olması zaten bu özellikle zihin engelli çocuklarda da temel problem soyut konuları daha az anlamaları. Bu yüzden daha mesela basitleştiriyoruz.”* ifadesinde bulunmuştur.

K24, *“Ne düzeyde olduğunu ee temel sosyal bilimlerde derste öğrenmesi gereken şeyleri eee ona vermeye çalışıyoruz. Veyahutta en bilmesi gereken işte ne bileyim ilimiz hangi bölgede ne yapıyoruz neleri meşhur iklimi nasıl çocuklara verirken en basit bilgilere temel bilgilere detaya girmeden...”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K19, *“İşte aynı ee diğer öğrencilerin öğreniyorsa bunlarda aynı şekilde ee derslerde öğrenmeleri gereken şeyleri öğretmeye çalışıyoruz.”* ifadesinde bulunmuştur.

K14, *“Hani bu çocuklara bir özel sınav hazırlanmasına özel bir program yapılmasının bir gereği var mı diye düşünüyoruz. Hani diğer branşların bununla ilgili bir ee değerlendirme veya ee bir şey yapmasını gerek görmüyorum. Ama bizden bazen isteniyor mesela özellikle rehber hocalarımız hani siz de yapın deniliyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

n. Kaynaştırmanın Sosyalleşme Etkisi

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 17'si eğitim-öğretim kapsamında kaynaştırmanın sosyalleşme etkisi hakkında görüş bildirmiştir. K1 ilgili konuda, *“Kaynaştırma eğitimi yetersizlik duygusu yaşayan bireylerin akran gruplarıyla sosyalleşmesini sağlamak ve topluma kazandırılmasını sağlamaktır.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K12, “*Kaynaştırma eğitimi toplumumuz için çok gerekli eğitim sisteminde çünkü ee birbirinden farklı olan öğrencilerin aynı eğitim ortamında ee eğitim almaları, ee sosyalleşmeleri, bireysel farklılıkları kabul etmeleri adına güzel, güzel bir etkinlik.*” ifadesinde bulunmuştur.

K5, “*bu çocukların hakikaten o sınıfta olması gerekiyor. Topluma uyum kazanması açısından ben faydalı olduğunu düşünüyorum. Evet sorunlar çıkıyor ama o çocuklar sorunları zamanla tölere ediliyor. Sınıf onu kabul ediyor, o sınıf kurallarını kabul ediyor.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

K7 ilgili konu hakkında, “*Ayrıca sonuçta onlar da topluma katılacak bireyler ve topluma adapte olmaları lazım sadece kendi gibi olanlarla olurlarsa çok bu becerileri kazanabileceklerini düşünmüyorum. Diğer öğrencilerle olmaları daha mantıklı.*” ifadesinde bulunmuştur.

o. Destek Eğitimin Önemi (Destek Eğitimden Memnuniyet)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 8’i eğitim-öğretim kapsamında destek eğitimin önemli olduğunu ve destek eğitimden memnun olduklarını ifade etmişlerdir. K 21 bu konuda; “*Bunlar eee sınıfta ortamında yeterince ilgilenilmediği zaman ee dersin kazanımlarını kazanma imkanları olmuyor. Ancak eee ee Milli Eğitimin ee BEP dersi dediği boş saatlerde alıp birebir ilgilendiğimiz zaman kazanımları kazandırmanın daha kolay oluyor. Bunu daha verimli buluyoruz. Eee ve gerçekten güzel dönütler aldığımız oluyor.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

K22, “*Biz onlara destek verdiğimiz takdirde öğrenme düzeyleri daha iyi yükselebiliyor, bunu görüyoruz.*” şeklinde ilgili konuda düşüncesini ifade etmiştir.

K12, “*Mesela öğrencilerden birisi şimdi okumasını falan biraz daha düzeltti, biraz daha kendi kendine kendini ifade edebilme konusunda ilerleme kaydetti ama bazan da şey oluyor yani sınıftaki öğrenci ile birebir ee ders sırasında temas kuramayabiliyoruz. O yönden destek eğitim bir bakıma daha faydalı oluyor.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

p. Ortam Uyarlaması (Oturma Düzeninde Uyarlama-Ortamın Uyarlanması)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 8’i eğitim-öğretim kapsamında ortam uyarlaması (oturma düzeninde uyarlama-ortamın uyarlanması) hakkında görüş bildirmiştir. K14 bu konuda; “*eee sadece bu öğrenciler de ne yapıyoruz ön sıralara*

oturtuyoruz öğretmene öğretmen masasına daha yakın yerlere oturtuyoruz, ki ee o ses problemini yaşamasın diye.” Şeklinde görüş belirtmiştir.

K19, *“Aynı şekilde onlarla normal ders işliyoruz ha biraz daha önde oturuyorlar ee diğer öğretmenlerin de bilgisi dahilinde”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K4, *“Onların daha rahat edebileceği bir sınıfortamı oluşturulabilir ki ne yazık ki bizim okullarımızda bu daha çok yetersiz kalıyor ve özellikle şimdi siz kaynaştırma öğrencisinin ee biraz daha ilgi isteyen bir çocuk”* şeklinde ilgili konuda düşüncelerini ifade etmiştir.

K7, *“Aynı zamanda özel durumunu da anlayıp onların eee özelliklerine uygun ortamlar oluşturmamız, eğitim ortamlarını oluşturmamız.”* şeklindeki ifadesinde ortam uyarlamasından bahsetmiştir.

q. Derste Uyarlama

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 13’ü eğitim-öğretim kapsamında derste uyarlama hakkında düşüncelerini ifade etmiştir. K15 konu hakkındaki düşüncesini, *“Özellikle seviyesi de biraz fazlaysa hani kaynaştırma düzeyi. Ben ona daha fazla zaman ayırmam lazım daha ayrıntılı anlatmam lazım, daha görsel anlatmam lazım, daha anlayabileceği seviyede anlatmam lazım.”* ifadesiyle belirtmiştir.

K1, *“Sosyal bilgilere ait kavram ve değerler genellikle soyut olduğu için bunların somutlaştırılarak ve materyaller kullanarak öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K11, *“Görsellerden, videolardan yararlanmak lazım. Gerekirse konuları sık sık tekrar etmek lazım. Bu tekrarlar ve ders sırasında basit sorular, görseller, videolar ile öğrenciler bu kavramları öğrenebilirler.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K18, *“Eee daha somut yapıyoruz genellikle soyut kavramları görselleştirerek veya harita ve akıllı tahta üzerinden olabildiğince somutlaştırarak anlatıyoruz. Eee yani mesela iki resim gösteriyorum önce bu Atatürk bu Atatürk değil şeklinde çocuğun seviyesine göre yapıyoruz bunu daha mesela daha gerideki çocuklar için bunları yapıyoruz. Tabi bu çocuğun seviyesine göre mesela daha ileri seviyedeki bir çocuk için de okuduğunu anlama çalışmaları yapıyoruz.”* şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

r. Kaynaştırmanın Önemi

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 12’si eğitim-öğretim kapsamında kaynaştırma eğitiminin önemi hakkında görüşlerini ifade etmişlerdir. K6 *“Dolayısıyla*

hani deriz ya çocuk çocuktan öğrenir diye bu yüzden de kaynaştırma eğitimi sayesinde eeee çocuklar birbirlerinden bir şeyler öğrenebilir. Ee bazı öğrenmesi gereken okul içinde ya da toplu alanlarda nasıl yaşanması gerektiği ile ilgili kuralları gene bu kaynaştırma sayesinde öğrenebilir diye düşünüyorum. O yüzden kaynaştırma bence gereklidir diye düşünüyorum.” şeklinde ilgili konuda düşüncelerini ifade etmiştir.

K7, *“Bu öğrencilerde aynı şekilde sonuçta birey her biri, her biri bir birey topluma katılacaklar, vatandaş olacaklar bunlara da aynı şekilde temel de olsa becerileri kazandırmanın gerekiyor.”* Şeklinde görüş bildirmiştir.

K12, *“Çocuğun o sınıfta kabul görmüşlüğü, farklılığının benimsenmesi eee kendisinin de eee ya da hani ondan farklı olan sınıfın seviyesine uygun olan çocukların da o farklılığı görüp kabullenmesi, kendi değerlerinin farkına varması adına çok faydalı oluyor.”* şeklinde kaynaştırmanın normal gelişim gösteren bireylere de yararı olduğunu ifade etmiştir.

K5, *“Ki sınıfta olması onların eee sınıf kültürü açısından topluma öğrencinin topluma alışması açısından da önemli hani her yerde karşılaşılabılır bu insanlarla öğrenciler.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

s. Sosyal Kabul

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 15’i kaynaştırma eğitimi ile ilgili olarak eğitim-öğretim kapsamında sosyal kabulden bahsetmiştir. K5 bu konuda, *“Çünkü benim için toplumsal uyum önemli bu çocuklardan akademik bir başarı değil davranışsal anlamda çevresine uyumlu, sırasına oturan, işte çantasını getirebilen... bu tarz davranışları bekliyorum.”* ifadesinde bulunmuştur.

K25, *“Bu çocuklar toplumun birer ferdi onları topluma katıp kazanmak gerekiyor. Okulların buna uygun hale getirilmesi gerekiyor. Bu çocuklara fırsatlar sunmak gerekiyor aksi takdirde daha içe kapanık hale geliyorlar biz kaybediyoruz bu çocukları.”* şeklindeki ifadesinde kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabulü hakkında görüş bildirmiştir.

K2, *“Onları toplumdan soyutlayamayacağımız için, topluma kazandırmak için sınıf içerisinde tek başına değil sınıf içerisinde eğitim almalarını tabi ki daha doğru bulurum ve faydalı olabildiğini o çocuklara değişim sağlanabildiğini toplumdan soyutlanmama dışlanmaması adına faydalı olduğuna inanırım.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

4.1.3. Değerlendirme

Kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş bildiren öğretmenler değerlendirme ile ilgili olarak; değerlendirmede uyarlamadan (bep'e uygun değerlendirme), sürekli izleme ve değerlendirmeden, değerlendirme işlevsizliğinden (zorunluluk-değerlendirmenin geçerli olmaması), değerlendirme gücünden (uyarlama gerekliliği-değerlendirmenin yapılamaması), gözlem yoluyla değerlendirmeden (gözlem), değerlendirmede müfredat etkisinden, ayrı sınav uygulamasından ve değerlendirmede yetersizlik türünün rolünden (yetersizlik) bahsetmişlerdir. Tablo 6'da ilgili konuya ilişkin 8 kategoride kaç katılımcı tarafından görüş bildirildiğine ilişkin frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 4. *Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgulara değerlendirmeye ilişkin ifadeler*

Kategori	Frekans
Değerlendirmede Uyarlama (Bep'e Uygun Değerlendirme)	13
Sürekli İzleme ve Değerlendirme	2
Değerlendirme İşlevsizliği (Zorunluluk-Değerlendirmenin Geçerli Olmaması)	12
Değerlendirme Gücünden (Uyarlama Gerekliliği-Değerlendirmenin Yapılamaması)	9
Gözlem Yoluyla Değerlendirme (Gözlem)	8
Değerlendirmede Müfredat Etkisi	10
Ayrı Sınav Uygulaması	14
Değerlendirmede Yetersizlik Türünün Rolü (Yetersizlik)	4

a. Değerlendirmede Uyarlama (Bep'e Uygun Değerlendirme)

Yürütülmüş görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin olarak 25 katılımcının 13'ü değerlendirmede uyarlama hakkında görüşlerini ifade etmişlerdir. K1 bu konudaki düşüncesini, *"Kaynaştırma öğrencisini değerlendirmek için mutlaka ekstra bir zaman gerekiyor. Onlara özel olarak geliştirilmiş ölçekler olmalı. Ben daha çok bilgi ağırlıklı değerlendirme ve ölçmeden ziyade psikomotor ve duygusal özelliklerin değerlendirilmesi ölçülmesi gerektiğini düşünüyorum."* ifadesiyle belirtmiştir.

K4 ilgili konuda, *"Kaynaştırma öğrencilerinde ise biz bunu BEP raporuna dayanak göstererek yapıyoruz. BEP raporunda yazdığımız kazanımlara göre çocuğun değerlendirmesini yapıyoruz. Bunu direkt bir sınav kağıdı üzerinden yazılı şekilde değil de daha çok süreç değerlendirmesi yapmak bence daha mantıklı."* şeklinde görüş bildirmiştir.

K6, “Yani özel gereksinimli kaynaştırma öğrencilerimizin sınavlarını diğer öğrencilerle aynı şekilde yapmıyoruz. Mesela BEP planı hazırlıyoruz, bu plana uygun bir sınav yapmaya çalışıyoruz.” şeklinde görüş bildirmiştir.

b. Sürekli İzleme ve Değerlendirme

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 2’si kaynaştırma eğitimi ile ilgili olarak sürekli izleme ve değerlendirme hakkında görüş bildirmişlerdir. K11 bu konuda, “Bunun için testler bir defaya mahsus olarak değil olarak değil tekrar tekrar yapılmalı. Belki de çocuğun görme problemi artıyordur bilemiyoruz belki de azalıyordur yine bilemiyoruz.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K4 ilgili konuda, “8. Sınıfta ki bir çocuğun işte inkılap tarihi dersini alırken öğretilmesi gereken bazı kavramlar var. Bunun bep raporu ne kadar temel kavramlar şeklinde yazsanız da bu çocuk bunu öğrenmesi lazım. Bunu direkt bir sınav kağıdı üzerinden yazılı şekilde değil de daha çok süreç değerlendirmesi yapmak bence daha mantıklı.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

c. Değerlendirme İşlevsizliği (Zorunluluk-Değerlendirmenin Geçerli Olmaması)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 12’si kaynaştırma eğitimi ile ilgili olarak değerlendirmenin işlevsiz ve geçersiz olduğuna ve zorunluktan ötürü değerlendirme yapıldığına yönelik görüş bildirmişlerdir. K2 ilgili konuda, “Diğer çocuklara verdiğimiz kazanımların bir tanesini versek başarı kabul ediyoruz. Not anlamında da ona göre yazılı yapıp ona göre not veriyoruz. Takdir edersin ki o not da tabi çok sağlıklı bir not değil. Zaten o öğrencilere notla ben eeee onlara yazılı yapmamıza da ben karşıyım. Ama maalesef yapmak zorundayız ve yapıyoruz.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K3, “Hani değerlendirme ee izleyerek. Bir sınav kağıt üzerinde sınav yapılıyor mesela. Kağıt üzerinde şu şu sınavı yaptık diyoruz ama ortada bir sınav yapılmıyor aslında çoğu kez. Sen öğrenciyi yakalayacan sınav yapacaksın. Öğrenci okula gelmiyor. Çoğu kez hani dediğim gibi evrak üzerinde formalite icabı şunu yaptık bunu yaptık.” şeklinde ilgili konuda düşüncelerini ifade etmiştir.

K5, “Bence değerlendirme çok mantıklı değil yani yazılı kağıdına biz adını yazdığı için hani 40-45 verip yani sınıfı geçmesini sağlıyoruz, sağladım daha önceki yıllarda işte.” şeklinde görüş belirtmiştir.

d. Değerlendirme Güçlüğü (Uyarlama Gerekliliği-Değerlendirmenin Yapılamaması)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 9'u kaynaştırma eğitiminde değerlendirme hakkında değerlendirme güçlüğü (uyarlama gerekliliği-değerlendirmenin yapılamaması) ile ilgili görüş bildirmiştir. K5 ilgili konuda, *“Ya performansı değerlendirecek bir şey yok yani eee birden ben öyle görüyorum hani beş altı yediye kadar gelmiş okuma yazmasında sıkıntı olan bir öğrencinin e kalkıp ta ben nasıl performansını değerlendireyim. Yani diye düşünüyorum hani okumasında, yazmasında sıkıntı var ise bunun performansını çokta o kadarına sağlıklı olmadığı kanaatindeyim yani.”* ifadesinde bulunmuştur.

K1, *“Bizler branş öğretmenleri olduğumuz için çocukla her dönem ya da tüm gün boyunca haşır neşir değiliz bu nedenle çocuğun gelişimini tam olarak izleyemiyoruz. . Çocuğu tam olarak izleyip onun hakkında bilgi sahibi değiliz.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

K15, *“Evet ona ayrı bir sınav hazırlıyoruz ama ee şöyle söyleyeyim onun ona hazırladığımız sınavda bile sıkıntı yaşıyor çocuk. Ve yine biraz eleştirilerim olacak ama yattığımız sınavlarda da yanına oturup destekleyerek çoğu şeyi destekleyerek yaptırıyoruz yani. En azından hani bir 45 alsına getiriyoruz olayı.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

e. Gözlem Yoluyla Değerlendirme (Gözlem)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 8'i kaynaştırma eğitiminde değerlendirme hakkında gözlem yoluyla değerlendirme yaptıklarını ifade etmişlerdir. K3 konu ile ilgili olarak *“Yav genelde eee izleme, izliyoruz yani öğrenci derse katılıyor mu? Eee bu şekilde değerlendiriyoruz.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K23, *“Eee ders içi katılım kısmına gelecek olursak da burda ee çocukların gerçekten bizim kazanımlarımıza uygun davranıp davranmadığını becerileri kazanıp kazanmadığını gözlemleyerek değerlendirmesini gerçekleştiriyoruz.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K19, *“Eee bu öğrencilerimizi hani böyle genel görüntü itibariyle değerlendiriyoruz. Bahçede beden derslerinde ben biraz dikkat ediyorum.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

f. Değerlendirmede Müfredat Etkisi

Yürütülmüş görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin olarak 25 katılımcının 10'u değerlendirmede müfredat etkisine yönelik görüş bildirmişlerdir. K7 bu konuda, *"Performansının değerlendirilmesiiii ee şöyle; onların gerçekleştirebileceği hedefleri belirleyip hani konumuz ünitemizin için de onların başarabileceği düzeye göre ayarlıyoruz, sınavlarımızı. Dönemde iki tane sınav yapılıyor ve onları uyguluyoruz, bu şekilde yapılıyor."* şeklinde görüş bildirmiştir.

K18 ilgili konuda, *"Daha çok doğru yanlış, test, boşluk doldurma, basit düzeyde boşluk doldurma hani ülkemizi kim kurtardı, eee bayrağımızın ismi ney şeklinde, bayrağımızın rengi ney şeklindeki sorularla değerlendirmeleri yapıyoruz."* Şeklinde görüş belirtmiştir.

K6, *"Yani kaynaştırma öğrencilerinin değerlendirme süreciyle ilgili şöyle eee şöyle yani biz haftalık bir değerlendirme ya da aylık değerlendirme yapmıyoruz. Böyle bir durumumuz söz konusu değil sınavdan sınava açıkçası değerlendiriyoruz yani dürüst olmak gerekirse bu şekilde."* şeklinde görüş bildirmiştir.

K12, *"Hani bunlar diğer öğrenciler gibi yine aynı değerlendirme hani eee not verme kapsamında düşündüğümüz zaman yıl içerisinde dönem içerisinde 2 yazılı sınav yapıyoruz bizim kendi dersimiz de, yine 3 ee performans notu veriyoruz."* şeklinde görüş bildirmiştir.

g. Ayrı Sınav Uygulaması

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 14'ü kaynaştırma eğitimi kapsamında yapılan değerlendirmelerde kaynaştırma öğrencilerine ayrı sınav yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda K11, *"Ben çoğunlukla ayrı bir sınav uyguluyorum ve sözlü notuna da çoğunlukla 100 veriyorum. Ona göre bir yazılı sınav hazırlanması gerektiğini düşünüyorum."* şeklinde görüş belirtmiştir.

K14, *"Bu ee kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin öğrencilerimizin de ayrı sınavları oluyor."* şeklinde görüş belirtmiştir.

K15, *"Sosyal bilgiler öğrencisinin performansını değerlendirmeyi yazılı sınavlarla yapıyoruz. Evet ona ayrı bir sınav hazırlıyoruz."* şeklinde görüş belirtmiştir.

K22, *"Nasıl değerlendiriyoruz ona değilsem ona ayrı bir sınav yapıyoruz. Genellikle öyle oluyor. Onlara kaynaştırma öğrencilerine ayrı bir sınav yapıyoruz."* şeklinde görüş belirtmiştir.

h. Değerlendirmede Yetersizlik Türünün Rolü (Yetersizlik)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 4'ü kaynaştırma eğitimi kapsamında değerlendirmede yetersizlik türünün rolü hakkında görüş bildirmişlerdir. K1 bu konuda, “*öğrencinin bireysel farklılıklarını dikkate alarak değerlendirme yapmak gerekli. Kaynaştırma öğrencisini değerlendirmek için mutlaka ekstra bir zaman gerekiyor. Onlara özel olarak geliştirilmiş ölçekler olmalı. Ben daha çok bilgi ağırlıklı değerlendirme ve ölçmeden ziyade psikomotor ve duygusal özelliklerin değerlendirilmesi ölçülmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu çocuklar kendilerini ifade etmekte zorlandıklarından geç yazdıklarından falan bunlara ekstra süre verilmesi daha uygun olur.*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K18, “*Şimdi bu çocuklar soyut düşünemedikleri için soyut düşünme de problem yaşadıkları için yazılı veya açık uçlu sorularda zorlandıkları için yapmıyorum zaten. Daha çok doğru yanlış, test, boşluk doldurma, basit düzeyde boşluk doldurma hani ülkemizi kim kurtardı, eee bayrağımızın ismi ney şeklinde, bayrağımızın rengi ney şeklindeki sorularla değerlendirmeleri yapıyoruz.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

K12, “*Eee dediğim gibi çocuğun niteliğine göre yani engel durumuna göre sözlü veya yazılı olarak değerlendirme yapmaktayız.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

4.1.4. Aile

Kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş bildiren öğretmenler aile ile ilgili olarak; ebeveyn katılımının reddi, ebeveyn katılımının sağlanamaması, ebeveyn kabulünün sağlanamaması (ailenin bilinçlendirilmesi) ve veli-öğretmen iş birliği (iş birliği) hakkında görüşlerini ifade etmişlerdir. Tablo 7’de ilgili konuya ilişkin 4 kategoride kaç katılımcı tarafından görüş bildirildiğine ilişkin frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 5. Kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgularda aileye ilişkin ifadeler

Kategori	Frekans
Ebeveyn Katılımının Reddi	1
Ebeveyn Katılımının Sağlanamaması	15
Ebeveyn Kabulünün Sağlanamaması (Ailenin Bilinçlendirilmesi)	9
Veli-Öğretmen İş birliği (İş birliği)	13

a. Ebeveyn Katılımının Reddi

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular kapsamında 25 katılımcının 1'i aile ile ilgili olarak ebeveyn katılımını reddeden ifadelerde bulunmuştur. K20 bu konuda, “*Verilerin beklentisi şu şekilde hani eeee bir söz var ya gölge etme başka ihsan istemem diye, gölge etmesinler ya yardımlarını beklemiyoruz.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

b. Ebeveyn Katılımının Sağlanamaması

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular kapsamında 25 katılımcının 15'i ebeveyn katılımının sağlanmadığı yönünde görüş bildirmiştir. K10 bu konuda, “*Kavramları ve becerileri kazanabilmemiz için ee özellikle bizim veli katılımını biraz daha aktif hale getirmemiz lazım. Yani velilerin günlük işlenen kavramları ya da becerileri günlük hayatta ve özellikle ev yaşantısında uygulaması bizim açısından avantaj sağlar.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

K14, “*Eee işte şimdi ailelerin çok fazla ilgilenememesi, aileler bu konuda eğitimsizler. Bizim burada verdiğimiz ee eğitimi evde devam ettiremiyorlar, evde devam ettirilmeyince de çocuk normal bir çocuk unutuyor.*” şeklinde aile katılımının olmadığını ifade etmiştir.

K16, “*Ailesel sorunlar olabiliyor bazen, verdiğimiz ödevler konusunda ailenin desteklememesi.*” şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

K3, “*Eee öğrenciyi sabah gönderiyor eee akşam eve geldi mi geldi devamı yok. Peşine düşmüyor, öğretmenle irtibat noktası çok zayıf dikkat ettiğim nokta bu. Hani ee senin çocuğun eee ilgiye ihtiyacı var, özel eğitim, ee kaynaşma öğrencisi, ee kaynaştırma öğrencisi bir şekilde ilgiye ihtiyacı var. Öğretmenle bu iş yürümez ki.*” İfadesiyle aile katılımının olmadığına yönelik görüş belirtmiştir.

c. Ebeveyn Kabulünün Sağlanamaması (Ailenin Bilinçlendirilmesi)

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular kapsamında 25 katılımcının 9'u ebeveyn kabulünün sağlanmadığını (Ailenin Bilinçlendirilmesi) ifade etmiştir. K5 konu ile ilgili olarak, “*Bence ailenin bilinçlendirilmesi lazım, aile kabullenmeli aile benim çocuğumun özelliği bu demeli o zaman okul idaresi, öğretmen beraber güzel bir sonuç çıkabilir.*” şeklinde görüş belirtmiştir.

K15, “*Ama bazen şöyle bir şeyle karşılaşabiliyoruz çocuğunu kaynaştırma öğrencisi ama çocuğunun normal olduğunu düşünen aileler geliyor bize. Çocuğum*

diyor normal diyor benim çocuğum bunu evde yapabiliyor ama sınıfta yapamıyor diyor. Bence kaynaştırma öğrencisinin ilk önce ailesini eğitmek lazım. Önce aileye öğiteceğiz çocuğun durumunu anlatacağız çocuğun nasıl anladığını nasıl anlayabileceğini çocuğun kaynaştırma sınıfından neler alabileceğini önce aileye göstermek lazım.” şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

K13, *“Veliler de çocuklarını kabul etmekte zorlanıyor açıkçası gördüğüm kadarıyla. Öncelikle veliler çocuğunu kabul etmeli ve sonra eğitimi, geliştirmek için ellerinden ne geliyorsa yapmalı.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

d. Veli-Öğretmen İş birliği (İş birliği)

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin bulgular kapsamında 25 katılımcının 13’ü veli-öğretmen işbirliği hakkında görüşlerini ifade etmiştir. K23 bu konu hakkında, *“Veliler öğretmenlerle işbirliği yapmıyor maalesef bu konuda ee gelip takip etmiyorlar çocuklarını ee durumları nedir bunun sorgulaması yapılmıyor. Bu konuda eksiklikler var maalesef. Veli öğretmenle veya sınıf öğretmeniyle işbirliği içerisine girmesi gerekiyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K5, *“Velinin evet kaynaştırma öğrencisinin durumunu kabullenmeli bu bir, öğretmen ile okul idaresi ile yakın temas içerisinde olmalı.”* şeklinde işbirliğine yönelik görüş bildirmiştir.

K21, *“Aile ile özellikle evde yapacağı çalışmaların ee konusunda iyi bir koordinasyonun sağlanması gerektiğini düşünüyorum. O olmadığı zaman sadece öğretmenin çalışmasıyla biraz da yarım kaldığını düşünüyorum. Şeylerin ee yapılan çalışmaların.”* şeklinde aile öğretmen işbirliği hakkında düşüncelerini ifade etmiştir.

K4, *“O yönden kazandırılması daha zor ha burada ne olacak aile ile işbirliği yapacaksın aile ile işbirliği yaptığımız zaman sorumluluğu kazanması bizim açımızdan daha kolaylaşıyor.”* şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

4.1.5. Talepler

Kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş bildiren öğretmenler kaynaştırma eğitimine yönelik birtakım taleplerde bulunmuşlardır. Bu talepler; materyal, özel eğitimci istihdamı, nitelikli öğretmen yetiştirme (öğretmen yetiştirme), meslek içi eğitim (öğretmen eğitimi), toplumun bilinçlendirilmesi, engelli istihdamının sağlanması, ödenek, ayrı sınıf, paydaş olarak meb (otoriteye tepki), ebeveyn eğitimi,

zaman şeklindedir. Tablo 8’de ilgili konuya ilişkin 12 kategoride kaç katılımcı tarafından görüş bildirildiğine ilişkin frekans dağılımları verilmiştir.

Tablo 6. *Kaynaştırma eğitime ilişkin bulgulara taleplere ilişkin ifadeler*

Kategori	Frekans
Materyal	5
Özel Eğitimci İstihdamı	4
Nitelikli Öğretmen Yetiştirme (Öğretmen Yetiştirme)	5
Meslek İçi Eğitim (Öğretmen Eğitimi)	9
Destek Eğitim	13
Toplumun Bilinçlendirilmesi	7
Engelli İstihdamının Sağlanması	1
Ödenek	1
Ayrı Sınıf	5
Paydaş Olarak MEB (Otoriteye Tepki)	11
Ebeveyn Eğitimi	9
Zaman	4

a. Materyal

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitime ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 5’i materyal talebine yönelik görüş bildirmiştir. K14 konu hakkında “*Ya önerim ee milli eğitim tarafından bu çocuklara özel materyaller hazırlanabilir. Eee kaynaştırma konusunda uzman olan kişiler örneğin sosyal bilgiler konusunda o uzman kişiler bir ders planı hazırlar, buna göre materyaller olur, biz bunları o planı sınıfta uyguluyoruz hani kılavuz kitap gibi düşünelim.*” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K21, “*ıı ıı seviyesine uygun materyallerin temin edilirse o materyalleri kullanmasına fırsat verilirse bu çocuğun özgüveninin gelişmesine katkıda bulunmuş oluyoruz eee o zaman ıı performanslarını daha verimli hale getirmiş olacağımızı düşünüyorum.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

K18, “*Görsel materyalleri daha çok ee destekleyebilir bizi okulların görsel materyallerle daha çok desteklenmesi.*” Şeklinde görüş bildirmiştir.

K25, “*Eee bununla beraber okulların ve sınıfların materyal eksikleri giderilebilir.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

b. Özel Eğitimci İstihdamı

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitime ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 4’ü özel eğitimci istihdamına yönelik görüş bildirmiştir. K3 bu konuda, “*Özellikle öğretmen açığı noktasında. Bu okulda da eksik mesela şuan koskoca okul bakıyorsun mesela 1000 1500 tane öğrenci var 1000 öğrenci çok rahat var okulda.*

Hani gelmeyen bir 300-400 tane 500-600 tane öğrenci geliyor. Bunların özel eğitim öğretmenine ihtiyacı var e yok. Öyle bir sıkıntı var.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K10, “Özellikle özel eğitimci sayımızın artırılması gerekiyor ve ee bu çocuklarda bilişsel anlamda üst düzey bir yetersizlik varsa Eğitim Uygulama okullarına ee daha da özendirici hale getirmemiz lazım.”

K14, “Ee MEB’den beklentimiz bu ve ee bunun haricinde bahsettiğim gibi çocuklarımıza yönelik okullar eee bu kaynaştırma ile ilgili eğitim görmüş öğretmenler.” şeklinde özel eğitimci istihdamından bahsetmiştir.

K19, “Yani ekstradan bu konunun uzmanı olan özel eğitimciler de işin içerisine girerse daha iyi olur.” şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

c. Nitelikli Öğretmen Yetiştirme (Öğretmen Yetiştirme)

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 5’i nitelikli öğretmen yetiştirilmesi konusunda görüşlerini bildirmişlerdir. Bu konu ile ilgili K18, “Özellikle öğretmenlerin niteliği çok önemli bence. Daha böyle nitelikli ve donanımlı öğretmen yetiştirilesi olabilir.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K25, “Bu alanda iyi uzmanlar yetiştirilmeli, eğitim fakülteleri bu konuda daha nitelikli hale getirilmeli çünkü kaynaştırma artık hayatımızın bir gerçeği ve hemen hemen her okulda her sınıfta var bu nedenle bunları eğitecek eee kişilerin donanımlı olması yetiştirilmesi gerekiyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K12 ilgili konuda, “Eee öğretmenlerin özel eğitim konusunda hem üstün zekalı çocuklar için hem de ee geri kalmış çocuklar için ee iyi şekilde yetiştirilmesi gerekiyor. Yani bu alanda eğitim alması gerekiyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

d. Meslek İçi Eğitim (Öğretmen Eğitimi)

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 9’u meslek içi eğitim verilmesi yönünde görüş bildirmiştir. K3 ilgili konuda, “Hani ne olur ders öğretmeni sınıf öğretmeni sınıf rehber öğretmenlerine ne yapması gerekiyor eee özel eğitim hakkında kurslara tabi tutulabilirler mesela. Mesela çeşitli hizmet içi kurslar düzenleniyor öğretmenler için dönemsel olarak.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K1, *“Meb’den en büyük beklentim BEP konusunda biz öğretmenlere eğitim verilmesi. Biz açıkçası BEP hazırlarken zorlanıyoruz çünkü bu konuda eğitim almadık ve internetten BEP le ilgili ne bulursak onu uyguluyoruz.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K5 konu hakkında, *“İkincisi evet öğretmenlerinde bu konuda bilinçlendirilmesi lazım evet kaynaştırma öğrencisi raporu var mı var. Ben o kadar biliyorum şimdi senin sormuş olduğun sorular da ben farklı şeyler düşündüm hani.”* ifadesinde bulunmuştur.

e. Destek Eğitim

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 13’ü özel gereksinimli öğrencilere destek eğitim verilmesi gerektiğini veya verilen desteğin artırılmasını ifade etmiştir. K20 konu hakkında, *“ee öğrencilerin için ayrıca mesela diyelim ki ders saati belirlenerek işte eğitim destek eğitiminin verilmesi çok iyi olur.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K8, *“Yine yeterli olmuyor, her ne kadar sen onun özel birebir ilgilenmiş olsan da süreyle ilgili sıkıntısı olduğu için bunu birkaç tekrar gerekiyor. Bu yüzden destekleme eğitiminin eee ve suresinin artırılması gerektiğini düşünüyorum.”* şeklinde ilgili konuda düşüncelerini ifade etmiştir.

K17, *“işte birebir işte eğitim işte yapılamıyor sınıf ortamında yani yapılabilirse bunlara da eee keşke daha fazla bire bir eğitim verilebilse. O zaman birebir eğitim eğitim verildiği zaman daha iyi bir performans gösterebilirler.”* şeklinde destek görüş bildirmiştir.

f. Toplumun Bilinçlendirilmesi

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 7’si toplumun bilinçlendirilmesi hakkında düşüncelerini ifade etmiştir. K23 ilgili konuda, *“Bu çocukları dışlamamak gerekiyor bir kere. Ailelere bu konuda bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerekiyor. Yine akran eğitimi yapılması gerekiyor. Çocukların ee ortamda yargılanmaması için özellikle eee aile ve akranların eğitimi yapılırsa bence bu konuda sıkıntı kalmaz diye düşünüyorum.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K12, *“çocuklarda ki ön yargılar velilerin önyargısı kaynaştırma eğitiminde ki bence en büyük problemlerden birisi bu. Ön yargılarını ee yıkmak ve farklılıkları çocuklara göstermek lazım. Bu çünkü bu yaşlarda kazanılırsa ilerideki aşamalarda da*

yani yaşadığımız toplumda maalesef işte her şeye karşı bir önyargımız olmaz.” Şeklinde normal gelişim gösteren öğrenci velilerinin ve normal gelişim gösteren akranların eğitiminden bahsetmiştir.

K4, “Okulun içerisinde grup rehberliği yapılabilir. Bunlarla ilgili ee grup rehberliğinin dışında televizyon kanallarında bile bu çocukların aslında özel olduğuna dair programlar yapılabilir bunların özellikle izletilmesi yapılabilir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

g. Engelli İstihdamının Sağlanması

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitime ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 1’i engelli istihdamına yönelik talepte bulunmuştur. K19 ilgili konuda, “Ee illaki bir şey yapabilecekler, yani herkes bir işi yapabilecek düzeyde dünyaya geldi. Eee Down sendromlu çocuklar ee garsonluk bile yapıyorlar. Hayatım içine bir şekilde girmiş. Onlara biraz daha devlet sahip çıkıp ee ek bir şey vermesi lazım, bir çalışma imkanı sağlaması lazım. Yani nasıl diyeyim ee bir görme engelli birine devlet kadro açıyorsa bu tarz çocuklarında ee devlet içi olmasa da bir yerde çalışma imkanı verdirtmeli. Mesela diyor ki bir restoranta dicesek ki işte sende 50 kişi mi çalışıyor bunun 2 kontenjanı, bir kontenjanı bir engelliye yönelik olsun.” şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

h. Ödenek

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitime ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 1’i ödenek talebinde bulunmuştur. K1 bu konuda, “Ayrıca öğretmenlere aynı kaynaştırma öğrencisi olanlara o öğrencilerle ilgilendiği için ve ilgilerini artırmak için ekstra bir ödenek verilebilir. Yine öğrenci ve ailesini desteklemek amacıyla onlara maddi yardım verilebilir.” şeklinde görüş bildirerek öğretmen, aile ve öğrenciye ödenek verilmesini ifade etmiştir.

i. Ayrı Sınıf

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitime ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 5’i ayrı sınıf talebinde bulunmuştur. K9 bu konuda, “MEB’den beklentimiz sonuna kadar sınıf. Yani bunu çok istiyoruz gerçekten ben en azından şey isterdim burada bir sınıf olsun. Kaynaştırma öğrencilerinin, yaa şöyle her zaman gideceği bir sınıf olmasa bile hani sürekli bir sınıf değilse de arada bazı dersler için

zaman ayırabileceği çocuğun oraya gidebileceği bir sınıfının olması gerekiyor.” şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

K19, *“Okulda daha böyle yapabilecekleri uygulayabilecekleri basit tarzda şeyler için ek bir bölüm olmasında fayda var. Yani kaynaştırmanın yanında ekstradan özel bir şekilde de ilgilenilmesi lazım sporda, resimde, ee bir beceri atölyesi anlamında ek bir yer olabilir onlar için.”* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

K7, *“ee sonra bu çocuklar için belki özel ihtiyaç yani şöyle onlara uygun materyal yani farklı bir eğitim ortamı hazırlamamız için sınıf, derslikler ayrı ortamlar da hazırlanabilir.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

j. Paydaş Olarak MEB (Otoriteye Tepki)

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 11’i paydaş olarak MEB’e yönelik taleplerinden bahsetmiştir. K11 bu konuda, *“Okulun fiziki şartları düzenlenip iyileştirilebilir. Bence her sınıfta sadece bir tane kaynaştırma öğrencisi olmalı. İki veya üç tane olduğu zaman ilgilenmek zorlaşıyor.”* şeklinde düşüncesini bildirmiştir.

K1, *“Meb’den en büyük beklentim BEP konusunda biz öğretmenlere eğitim verilmesi. MEB her okula kaynaştırma öğrencisi vermemeli okulun durumunu gözetmeli fiziki şartlarını falan göz önünde bulundurmalı belli başlı okullara bu öğrencileri dağıtmalı diye düşünüyorum.”* şeklinde ilgili konuda düşüncesini belirtmiştir.

K3, *“MEB bu konuda yetersiz, hani dediğim gibi bir hizmet içi eğitimde veriliyor mu bilmiyorum onu yoksa da en azından verilmesi gerekir İş kağıt üzerinde kalıyor, uygulaması olsun iş milli eğitime büyük yük düşüyor burada.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K24, *“MEB durmadan topu öğretmene atıyor. Bizim elimizde sihirli bir değnek keşke olsa değiştirebilsek her şeyi.”* şeklinde konu hakkında görüş belirtmiştir

k. Ebeveyn Eğitimi

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 9’u ebeveynlerin eğitimi talebinde bulunmuşlardır. K14 ilgili konuda, *“Hani özel bir çocuktur bunlar özel çocuklarında aileleri bu çocuklara yaklaşım konusunda özel bir eğitim alması almaları gerekir ki böyle bir eğitim yok maalesef.”* şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

K15, “Bence kaynaştırma öğrencisinin ilk önce ailesini eğitmek lazım. Önce aileye öğiteceğiz çocuğun durumunu anlatacağız çocuğun nasıl anladığını nasıl anlayabileceğini çocuğun kaynaştırma sınıfından neler alabileceğini önce aileye göstermek lazım.” şeklinde ailelere eğitim verilmesinden bahsetmiştir.

K4, “Çözümüne aileye rehberlik verilebilir. Özellikle aile eğitimi çok önemli burada o çocukların aslında özel çocuklar oldukları bu öğrencilerin farklı oldukları.” şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

K18, “Sadece özel gereksinimli çocuğa değil ailesine de destek olunmalı yani eğitim verilmeli diye düşünüyorum.” şeklinde talepte bulunmuştur.

1. Zaman

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma eğitimine ilişkin talepleri olan 25 katılımcının 4’ü zaman talebinde bulunmuştur. K15 bu konuda, “En büyük sıkıntımız 8. sınıflarda ders saatinin yetersiz olması. Biz zümreler olarak ta bunu defalarca dile getirdik biraz artırılсын İnkılap Tarihi diye ama senelerdir çözüm olmuyor.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K1, “kaynaştırma öğrencilerine bir şekilde ekstra zaman ayrılmalı. Ben ekstra bir zaman ayrıldığında ve uygun yöntemler uygulandığında bu öğrencilerin iyi performans göstereceklerini düşünüyorum.” şeklindeki ifadesinde ekstra zaman talebinde bulunmuştur.

K8, “Ee bu çocuklara fazla zaman ayrılmasını, imkan sağlanmasını yani farklı bir model şeklinde kaynaştırmanın dışında ekstra bir zaman ee planlaması yapılmasını talep ederim yani.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K11, “MEB’den beklentim ilk olarak sosyal bilgilerin ders saati arttırılmalı. Çünkü böylesine önemli ve geniş kapsamlı bir ders için bu ders saatleri yetersiz kalıyor. En az mevcut ders saatlerinin iki ile çarpılması gerekiyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

4.2. Öğrenciye İlişkin Bulgular

Öğrenciye ilişkin bulgular ana temasının içinde 3 alt tema yer almakta ve her bir alt temanın da içinde farklı sayılarda kategoriler yer almaktadır. Öğrenciye ilişkin bulgular ana teması içinde toplamda 13 kategori yer almaktadır. Öğrenciye ilişkin bulgular ana teması içinde yer alan alt temalar ve kategoriler Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 7. Öğrenciye ilişkin bulgular

Ana Tema	Alt Tema	Kategori
Öğrenciye İlişkin Bulgular	Yetersizlikten Kaynaklanan Durumlar	Bireysel Farklılık (Yetersizlik Türü-Yetersizlik Doğası)
		Seviye Farklılığı
		Soyut Konuları Öğrenmede Güçlük
		Akademik Başarıda Yetersizlik Türü Faktörü (Yetersizliğin Türü-Yetersizliğin Önemi)
	Eğitim Yaşantıları	Genetik Faktör
		Motivasyon Kaybı (Pekiştirme)
		Olumsuz Eğitim Yaşantıları
	Ebeveyn	Akran Reddi
		Etiketleme
		Çocuk İstismarı (Yanlış Uygulamalar)
		Ebeveyn Bilgi Yetersizliği
		Akılcı Olmayan Ebeveyn İnançları (Kabullenme-Yüksek Beklenti)
		Ebeveyn İlgisizliği (Veli İlgisizliği)

4.2.1. Yetersizlikten Kaynaklanan Durumlar

Yapılan görüşmelerde sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrenciye ilişkin yetersizlikten kaynaklanan durumlara yönelik; bireysel farklılık (yetersizlik türü-yetersizlik doğası), seviye farklılığı, soyut konuları öğrenmede güçlük, akademik başarıda yetersizlik türü faktörü (yetersizliğin türü-yetersizliğin önemi) ve genetik faktör hakkında görüş bildirmişlerdir. Tablo 10’da ilgili konudaki her kategorinin kaç katılımcı tarafından ifade edildiğini belirten frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 8. Öğrenciye ilişkin bulgularda yetersizlikten kaynaklanan durumlara ilişkin ifadeler

Kategori	Frekans
Bireysel Farklılık (Yetersizlik Türü-Yetersizlik Doğası)	15
Seviye Farklılığı	16
Soyut Konuları Öğrenmede Güçlük	13
Akademik Başarıda Yetersizlik Türü Faktörü (Yetersizliğin Türü-Yetersizliğin Önemi)	10
Genetik Faktör	2

a. Bireysel Farklılık (Yetersizlik Türü-Yetersizlik Doğası)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 15’i kaynaştırma öğrencilerine ilişkin yetersizlikten kaynaklanan bireysel farklılıklar hakkında görüş bildirmiştir. K6 ilgili konuda, “*Tabi her kaynaştırma öğrencisinin kendine ait farklı durumları var, eee seviyeleri var yani. Kaynaştırma seviyelerini hafif, orta ve ağır şekilde okullarda ayrıldığını görüyoruz.*” Şeklinde görüş belirtmiştir.

K13, “Bu öğrencinin engeline göre de değişebiliyor tabi ki yani bütün kaynaştırma öğrencisi aynı engele sahip değil. Bazıları daha farklı, daha üst, düzey olarak daha yüksek bazıları daha az tabi ki eee kaynaştırması az olan eee engeli az olan öğrenciler daha başarılı oluyor.” şeklinde konu hakkında düşüncesini ifade etmiştir

K14, “İşte eee özel öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerimiz var fiziksel yetersizliği olan öğrencilerimiz var. Mesela özel öğrenme güçlüğü’nün de dereceleri var bazı öğrencilerimiz var çok eee problemleri yani aşırı derecede üzerinde ilgilenmen lazım. Eee yani dediğim gibi ee fiziksel problemi olanlarla problem yaşamıyoruz işitme engelli olanlarla problem yaşamıyoruz ama özel öğrenme güçlüğü çeken öğrencilerimiz var onlarla ilgili sıkıntı yaşıyoruz.” şeklinde ilgili konuda düşüncelerini bildirmiştir.

b. Seviye Farklılığı

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 16’sı kaynaştırma öğrencilerine ilişkin yetersizlikten kaynaklanan durumlara yönelik ifadelerinde seviye farklılığından bahsetmiştir. K4 konu hakkında; “Şimdi kaynaştırma öğrencilerini de bu amaçları kazandırmaya çalışıyorsun ama çocuk daha soyut kavramları öğrenmesi normal öğrencilere göre zorlaşıyor. Onun anlama kapasitesiyle diğer çocukların anlama kapasitesi bir değil. Mesela 5. Sınıf olsun 4. sınıf çocuğu olsun o seviyeye hiçbir zaman aslında gelemiyor.” ifadesinde bulunmuştur.

K7, “Bunları anlatırken normal ee çocuklara teorik olarak anlatabiliyoruz hani ee bu hedeflerimizi veya amaçlarımızı teorik olarak anlatıp edindirebiliyoruz ama diğerlerine teorikte biraz teoriyi anlatmakta sıkıntı yaşayabiliyoruz. Özel gereksinimli çocuklar çünkü genelde öğrenme güçlüğü olan işte biraz ee zeka problemleri yaşayan, potansiyel olarak çocuklar olduğu için teorik biraz fazla geliyor onlara.” şeklinde kaynaştırma öğrencilerinin normal gelişim gösteren çocuklarla aralarında seviye farklılığı olduğunu ifade etmiştir.

K20, “Kazanımı işte öğrencinin seviyesine göre belirleniyor. Kazanımlar diyelim ki normal seviyedeki 5. Sınıf bir öğrenci bir kazanımı 4 seviyesinde alıyorsa bunlar 2 seviyesinde yapıyoruz.” şeklinde görüş bildirmiştir.

K6, “Dolayısıyla bu çocukların seviyesi normal akranlarıyla aynı seviyede olmadığı için soyut olan bazı değerleri ve becerileri öğrenmekte problem yaşıyor.”

şeklinde kaynaştırma öğrencilerinin normal gelişim gösteren çocuklarla aynı seviyede olmadığını ifade etmiştir.

c. Soyut Konuları Öğrenmede Güçlük

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 16'sı yetersizlikten kaynaklanan durumlara yönelik ifadelerinde kaynaştırma öğrencilerinin soyut konuları öğrenmede güçlük yaşadıklarını ifade etmiştir. K4 ilgili konuda; *“Şimdi kaynaştırma öğrencilerini de bu amaçları kazandırmaya çalışıyorsun ama çocuk daha soyut kavramları öğrenmesi normal öğrencilere göre zorlaşıyor.”* ifadesinde bulunmuştur.

K10, *“Üst düzey performans gerektiren özellikle inkılap tarihinde ki somut olmayan ee soyut konuları düşünsel kısımları kazandıramıyoruz.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K17, *“Ama soyut bir kavramı ne kadar sen anlat anlat tam olarak algılayamıyor çocuk.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K21, *“Sosyal bilgiler dersinin soyut kalan bölümlerini kazanımlarını kazandırmakta zorlanıyoruz.”* Şeklinde soyut konuları güç öğrendiklerini ifade etmiştir.

d. Akademik Başarıda Yetersizlik Türü Faktörü (Yetersizliğin Türü-Yetersizliğin Önemi)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 10'u yetersizlikten kaynaklanan durumlar çerçevesinde akademik başarıda yetersizlik türü faktörüne yönelik görüş bildirmişlerdir. K14 konu hakkında; *“Mesela bir öğrenci öğrencilerimiz var çoğu kaynaştırma öğrencimiz ee okuma bilmiyor hani yazma konusunda problemleri var mesela ee özel sınav yaptığımız zaman önlerine verdiğimiz kağıtları yazılar yazıyorlar ama hiçbir şey anlaşılmıyor. Hani bazıları var örneğin işitme engeli sıkıntısı var o öğrencilerle ilgili problem yaşamıyoruz mesela yazmasın da okumasında bir problem yok.”* şeklinde yetersizlik türünün akademik başarıya olan etkisinden bahsetmiştir.

K13, *“Bu öğrencinin engeline göre de değişebiliyor tabi ki yani bütün kaynaştırma öğrencisi aynı engele sahip değil. Bazıları daha farklı, daha üst, düzey olarak daha yüksek bazıları daha az tabi ki eee kaynaştırması az olan eee engeli az olan öğrenciler daha başarılı oluyor.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K6, *“Performanslarının kaynağı aslında zaten çocuğun kaynaştırma sebebi yani, yani probleminin ne olduğu. Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda tabi ki biz şunu*

bekliyoruz; hemen bir şeyi bir dakikada anlamasını beklemiyoruz.” şeklinde akademik başarıda yetersizlik türünün etkisinden bahsetmiştir.

e. Genetik Faktör

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 2’si öğrenciye ilişkin yetersizlikten kaynaklanan durumlar çerçevesinde genetik faktörlerden bahsetmiştir. K19 ilgili konuda; *“Bu performansın kaynağı otizmlili öğrencileri, Down sendromlu çocukları düşününce doğuştan geldiğini biliyoruz.”* ifadesinde bulunmuştur.

K4, *“Ki benim öğrencim vardı zihinsel engelli bir öğrenciydi hafif düzey zihinsel engelli bir öğrenciydi. Annesi daha çok çocukla ilgileniyordu ama annesi de hafif düzey zihinsel engelliydi. Zaten genetik büyük ihtimalle kalıtsal yoldan geçmişti.”* şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

4.2.2. Eğitim Yaşantıları

Yapılan görüşmelerde sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrenciye ilişkin belirtilen görüşlerde eğitim yaşantıları hakkında motivasyon kaybı (pekiştirme), olumsuz eğitim yaşantıları, akran reddi ve etiketleme kategorilerinde çeşitli ifadelerde bulunmuşlardır. Tablo 11’de ilgili konudaki her kategorinin kaç katılımcı tarafından ifade edildiğini belirten frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 5 Öğrenciye ilişkin bulgulara eğitim yaşantılarına ilişkin ifadeler

Kategori	Frekans
Motivasyon Kaybı (Pekiştirme)	13
Olumsuz Eğitim Yaşantıları	8
Akran Reddi	7
Etiketleme	18

a. Motivasyon Kaybı (Pekiştirme)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 13’ü öğrencilerin eğitim yaşantılarına ilişkin motivasyon kaybı hakkında görüş bildirmişlerdir. K11 ilgili konuda; *“Diğer bir önemli nokta öğrenciyi onurlandırmak, motive etmek ve ödüllendirmek lazım. Örneğin bunu bir çikolata ile ya da çak işareti ile ya da omzuna dokunmak gibi küçük şeylerle yapabiliriz bunlar basit görünse bile çok önemli. Çocuk bu şekilde onu hissettiğini anlıyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K23, “Birazcık daha çekingen, sosyal açıdan biraz daha çekingen oldukları için eee bizim bunları biraz daha teşvik etmemiz gerekiyor bu konuda. Bende eee hani sende yaparsın anlamında onu teşvik edici sözler söylediğimizde parmak kaldırıyorlar eee performansa katılmak istiyorlar.” Şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

K5, “Her zaman düzenli parmak kaldırmaz hani veyahut katılım anında muhakkak onu ödüllendirmek gerektiğini, desteklemek gerektiğini düşünürüm. Onun çözebileceği düzeyde sorulara yöneltirim. Soruyu direkt olmasa bile yanından bile geçse pekiştirecini veririm yani çünkü ee bir birey olarak bir insan olarak uı gördüğümüz için yani.” şeklinde konu hakkında düşüncelerini ifade etmiştir.

b. Olumsuz Eğitim Yaşantıları

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 8’i öğrencilerin eğitim yaşantılarına ilişkin olarak olumsuz eğitim yaşantıları hakkında görüş bildirmiştir. K7 ilgili konu hakkında; “eee genelde içe kapanık çocuklar aslında eee yani işte önceden gelen sonuçta bir hazırbulunuşlukları var, geçmişte yaşadıkları şeyler var. Bir anda adapte olmalarını beklemiyoruz. O yüzden genelde içine kapanık çocuklar.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K23, “Yani çocuklar kendilerini yetersiz görüyorlar. Eee bide çevreden onlara yakıştırılan yaftalar veya işte akranlarının yaklaşımları bunda etkili oluyor yani. Maalesef. Eee tek sebep öğretmen veya çevre değil tabi ki de ailelerin onlara verdiği yakıştırdığı yani ne diyimm isimlendirmeler bu konuda etkili olduğunu düşünüyorum.” şeklinde öğrencilerin olumsuz yakıştırmalara maruz kaldığını ifade etmiştir.

K12, “Ee mesela çocuklar kabul etmek istemiyor çünkü bu çocuklar sorun çıkarabiliyor. Ee özellikle ee akademik beklentisi yüksek olan çocuklar böyle bir çocukla aynı sınıfta olmak istemeyebiliyor sert davranabiliyorlar ve buda ee bu kaynaştırma öğrencilerinin daha da yalnızlaşmasına sebep olabiliyor.” şeklinde görüş belirtmiştir.

c. Akran Reddi

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 7’si öğrencilerin eğitim yaşantılarında akran reddine yönelik görüş bildirmişlerdir. K9 ilgili konuda; “Çocuklarımız ailede bu eğitimi almadığı için burda gerçekten o çocukları çok dışlıyorlar. Biz bunun sıkıntısını yaşıyoruz hatta. Dil yüzüne karşı onun yetersizliğini söyleyen var.” şeklinde görüş belirtmiştir.

K13, “Şöyle aslında şunu da söyleyim bazen kaynaştırma öğrencileri dışlanıyor, diğer öğrenciler tarafından dışlandığına şahit oluyoruz. Toluma kazandırmaya çalışıyoruz ama herkes o bilince sahip değil. O yüzden öğrenciler kendi arasında diğer öğrenciyi dışlayabiliyor.” şeklinde kaynaştırma öğrencilerinin dışlandığını ifade etmiştir.

K24, “Eee amaç çok güzel fakat eee şuan akran zorbalığı diye bir şey var. Yani o arkadaşındaki o eksikliği hisse derse eee bu bedensel olabilir bu zihinsel olabilir eksikliğini ee bunun üzerine gidebiliyor. O zaman o çocuklar kendilerini dışlanmış bazen hissedebiliyorlar.” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

d. Etiketleme

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 18’i eğitim yaşantıları çerçevesinde özel gereksinimli öğrencilerin etiketlenmesine yönelik görüş bildirmişlerdir. K2 konu ile ilgili; “Kaynaştırma eğitimi, eee sınıf öğrenme becerisinin alt düzeyde olan öğrencilerin belli bir seviyeye getirilmesi için onlara verilen eğitim. Öğrenme kapasitelerinin altında öğrencilerimiz.” şeklindeki ifadesinde etiketleme yapmıştır.

K18, “Şimdi ders soyut olduğu için bizzat birebir normal çocuklardaki gibi öğretim yapamıyoruz.” şeklinde ifadede bulunmuştur.

K19, “Ek olarak eee yani biraz daha bu öğrenciler hani seviye düşük olduğu için biraz hani IQ olarak ee otizmlili öğrencileri, Down sendromlu öğrencimiz de var ee bunlarla biraz daha bireysel bir şey olmalı.” şeklindeki ifadesinde etiketleme yapmıştır.

K21, “Biz de öğretmekte zorlanıyoruz açıkçası hani bir vatan sevgisini normal çocuğa kazandırmak zorken bepli öğrencilere kazandırmak gerçekten çok güç.” şeklindeki ifadesinde “bepli öğrenciler” tabiriyle etiketleme yapmıştır.

4.2.3. Ebeveyn

Yapılan görüşmelerde sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrenciye ilişkin ifadelerinde ebeveynler hakkında; çocuk istismarı (yanlış uygulamalar), ebeveyn bilgi yetersizliği, akılcı olmayan ebeveyn inançları (kabullenme-yüksek beklenti) ve ebeveyn ilgisizliği (veli ilgisizliği) kategorilerinde çeşitli görüşler belirtmişlerdir. Tablo 12’de ilgili konudaki her kategorinin kaç katılımcı tarafından ifade edildiğini belirten frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 10. Öğrenciye ilişkin bulgularda ebeveyne ilişkin ifadeler

Kategori	Frekans
Çocuk İstismarı (Yanlış Uygulamalar)	3
Ebeveyn Bilgi Yetersizliği	5
Akılcı Olmayan Ebeveyn İnançları (Kabullenme-Yüksek Beklenti)	10
Ebeveyn İlgisizliği (Veli İlgisizliği)	13

a. Çocuk İstismarı (Yanlış Uygulamalar)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 3'ü ebeveynlerin çocuk istismarı (yanlış uygulamalar) yaptıklarını ifade etmiştir. Konu ile ilgili olarak K19, *“Eee küçük ilk bir iki yaşlar da asosyal yetişmeden kaynaklı olduğunu biliyoruz. Ama tabi ne kadar telafi edilebilecek ise edilebiliyor.”* ifadesiyle yanlış uygulamalar yapıldığını vurgulamıştır.

K14, *“Bazılarının görüyoruz işte çevremizde de var. Kapatıyorlar hapisliyorlar işte susturmaya çalışıyorlar ağzını kapatıyorlar... eğitim almaları şart yani velilerimizin.”* şeklindeki ifadesiyle ebeveynlerin yanlış uygulamalarından bahsetmiştir.

K12, *“Eee çocuğun şeyinin ee takibinin küçük yaşlardan itibaren başlaması lazım. Özellikle ihmal edilmemesi lazım bizim birçok öğrencimiz yani ee ihmal edilmiş çocuklar, birçoğu. Yani 6. sınıfa gelmiş 5. sınıfa gelmiş biraz ihmal edilmiş. Çünkü bu çocukların evlerde hapsedilmesi, bir yerde tutulması...”* şeklinde ilgili konuda görüş bildirmiştir.

b. Ebeveyn Bilgi Yetersizliği

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 5'i ebeveynlerin bilgi yetersizliği hakkında görüş bildirmiştir. K14 konu hakkında, *“Hani çocuklarını normal diğer çocuklarıyla nasıl davranıyorlarsa öyle davranıyorlar. Bizim burada verdiğimiz ee eğitimi evde devam ettiremiyorlar, evde devam ettirilmeyince de çocuk normal bir çocuk unutuyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K15, *“Bence kaynaştırma öğrencisinin ilk önce ailesini eğitmek lazım. Önce aileye öğiteceğiz çocuğun durumunu anlatacağız çocuğun nasıl anladığını nasıl anlayabileceğini çocuğun kaynaştırma sınıfından neler alabileceğini önce aileye göstermek lazım.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

K9, *“Veliler de bu konuda çok yetersiz ya hani onlarda kendi öğrencisi eğer kaynaştırma öğrencisine nasıl davranacağını tam olarak bilmiyor.”* şeklinde ebeveyn bilgi yetersizliğinden bahsetmiştir.

c. Akılcı Olmayan Ebeveyn İnançları (Kabullenme-Yüksek Beklenti)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 10'u akılcı olamayan ebeveyn inançlarından (kabullenme-yüksek beklenti) bahsetmiştir. K5 ilgili konuda, *“Aile o raporu alıp almamakta tereddütlü olanlar vardı hani çocuğuma bu damgayı vurdurmak istemiyorum diyip olan öğrenciler vardı.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K24, *“Mesela bazı veliler çocuğunun durumunu kabul etmiyor. Gidiyor raporunu iptal etmeye çalışıyor.”* şeklinde konu hakkında görüş bildirmiştir.

K2, *“Ama şuan bütün veliler çocuğum doktor olsun istiyor. Kendi doktor olamamış bu bir roman bile okumamış çocuğum doktor olacak diyor ve biz burada gerçeği söylediğimizde de bunu kabul etmeyip hala çocuğunu at yarışı gibi koşturmaya çalışıyor.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K15, *“Biz velilere çocuğunun bepli olduğunu kabul ettiremiyoruz. Anlatamıyorum çocuğun bepli olduğunu ve anlayamadığını anlatamıyorsun. Benim çocuğum normal gibi davranıyor LGS Hazırlık kurslarına gönderiyor ki çocuk ağır bir ee çocuk. Bizden çok çok çok beklentiye giriyorlar. Benim çocuğum yapar diyor yapacaktır diyor. Ya matematikten özel ders aldırıyor, eee fen bilgisinden LGS ye yönelik özel ders aldırıyor.”* şeklindeki ifadesinde akılcı olmayan ebeveyn inançlarından bahsetmiştir.

d. Ebeveyn İlgisizliği (Veli İlgisizliği)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 13'ü öğrenciye ilişkin bulgular çerçevesinde ebeveyn ilgisizliği hakkında görüş bildirmişlerdir. K3 konu hakkında, *“Gerek velilerden kaynaklı olsun, veli de mesela öğrencinin peşine düşmüyor. Mesela köy okulundaydım geçen sene öğrenci veli öğrenciyi gönderiyor okula eee sadece gidip geldiğini biliyor. Dersiyle ilgileniyor mu? Belki veli yardımcı olsa öğrenci biraz iyi olabilir. Peşine düşmüyorlar yani.”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir.

K6, *“Buradaki kaynaştırma öğrencilerinin ailelerine baktığımız zaman maalesef eeee duyarsız, sorunu sorunla çok ilgilenmeyen, sorunu çözmeye yönelik çalışmalar yapmayan, çocuğunu dışlayan tarzda ailelerin olduğunu görüyoruz.”* şeklinde veli ilgisizliğinden bahsetmiştir.

K20, *“Veliler ee özellikle bu çevre olaraktan gayet ee yani gereğinden fazla ilgisiz, gereğinden fazla. Yani onların bilinçlenmesi gerekiyor bir de eee öğrencisi ile ilgilenmiyor. Ya ilgilenmiyor adam umrunda değil ki. Bir evden 5 tane 6 tane çocuk çıkıyor, hangisi senin sınıfta ki diyor.”* şeklinde ilgili konuda görüşlerini bildirmiştir.

4.3.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin bulgular ana temasının içinde 3 alt tema yer almakta ve her bir alt temanın da içinde farklı sayılarda kategoriler yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin bulgular ana teması içinde toplamda 12 kategori yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin bulgular ana teması içinde yer alan alt temalar ve kategoriler Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 11. *Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin bulgular*

Ana Tema	Alt Tema	Kategori
Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine İlişkin Bulgular	Olumsuz Öğretmen Bilgi ve Tutumları	Yetersizliğe İlişkin Kavram Yanılgısı (Tek Bir Yetersizlik-İndirgeme)
		Bilgi Eksikliği (Öğretmenin Bilgi Yetersizliği)
		Beklenti Düşüklüğü
		Önyargı
		Olumsuz Öğrenci Tutumu
		Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Kavram Yanılgısı (Sadece Sosyalleşme)
		Öğretmen Farkındalığının Olmaması (Diğer Öğretmenlere Eleştiri-Öğretmenlerin Kendini Geliştirmemesi)
		Olumsuz Kaynaştırma Tutumu (Otoriteden Gelen Karara Tepki-Otoriteye Tepki-Öğretmen Hevesli Değil)
		Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolü
		Öğretmen Kabulü (Öğretmen-Öğrenci İlişkisi)
		Öğretmenin Rolü (Ego Tatmini)
		Özeleştiri

4.3.1. Olumsuz Öğretmen Bilgi ve Tutumları

Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin elde edilen bulgularda öğretmenlerin olumsuz bilgi ve tutumlara sahip oldukları görüş ve ifadelerinden anlaşılmıştır. Bu kapsamda öğretmenler; yetersizliğe ilişkin kavram yanılgısı (tek bir yetersizlik-indirgeme), bilgi eksikliği (öğretmenin bilgi yetersizliği), beklenti düşüklüğü, önyargı, olumsuz öğrenci tutumu, kaynaştırma uygulamasına ilişkin kavram yanılgısı (sadece sosyalleşme), öğretmen farkındalığının olmaması (diğer öğretmenlere eleştiri-öğretmenlerin kendini geliştirmemesi), olumsuz kaynaştırma tutumu (otoriteden gelen karara tepki-otoriteye tepki-öğretmen hevesli değil) hakkında görüş bildirmişlerdir.

Tablo 14’te ilgili konudaki sekiz kategorinin kaç katılımcı tarafından ifade edildiğini belirten frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 12. *Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin bulgularda olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları*

Kategori	Frekans
Yetersizliğe İlişkin Kavram Yanılgısı (Tek Bir Yetersizlik-İndirgeme)	6
Bilgi Eksikliği (Öğretmenin Bilgi Yetersizliği)	13
Beklenti Düşüklüğü	19
Önyargı	17
Olumsuz Öğrenci Tutumu	2
Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Kavram Yanılgısı (Sadece Sosyalleşme)	18
Öğretmen Farkındalığının Olmaması (Diğer Öğretmenlere Eleştiri-Öğretmenlerin Kendini Geliştirmemesi)	12
Olumsuz Kaynaştırma Tutumu (Otoriteden Gelen Karara Tepki-Otoriteye Tepki-Öğretmen Hevesli Değil)	15

a. Yetersizliğe İlişkin Kavram Yanılgısı (Tek Bir Yetersizlik-İndirgeme)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 6’sı olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları çerçevesinde yetersizliğe ilişkin kavram yanılgısında bulunmuşlardır. Konu ile ilgili olarak K16, “*Bana göre kaynaştırma eğitimi çocuğun eee eksik kaldığı yönlerinden kaynaklı öğrenme güçlüğüünün giderilmesiyle alakalı, bunları destekleme amaçlı yapılan çalışmalardır kaynaştırma.*” Şeklindeki ifadesinde kaynaştırma eğitimini tek bir yetersizlik türüne indirgeyip sadece öğrenme güçlüğüünü vurgulamıştır.

K23, “*Kaynaştırma eğitimi eee çocukların yani daha doğrusu öğrenme güçlüğü olan çocukların normal çocuklarla eee sosyal açıdan eğitim açısından yani bilişsel açıdan bütünleşmesini sağlayan bir eğitim programı olarak düşünüyorum ben.*” Şeklinde yaptığı kaynaştırma eğitimi tanımında kaynaştırma eğitimini tek bir yetersizliğe indirgemıştır.

K6, “*Ya performanslarının kaynağı aslında zaten çocuğun kaynaştırma sebebi yani, yani probleminin ne olduğu. Öğrenme güçlüğü olan çocuklarda tabi ki biz şunu bekliyoruz; hemen bir şeyi bir dakikada anlamasını beklemiyoruz.*” Şeklinde belirttiği görüşünde sadece öğrenme güçlüğünden bahsetmiştir.

b. Bilgi Eksikliği (Öğretmenin Bilgi Yetersizliği)

Yapılan görüşmelerde toplanan verilerden 25 katılımcının 13’ünün konu ile ilgili bilgi eksikliği (öğretmenin bilgi yetersizliği) olduğu görülmüştür. Konu hakkında K21’in, “*Kaynaştırma eğitimi ee daha çok raporu olan BEP dediğimiz, BEP’li*

öğrenciler dediğimiz bireysel eğitim planı ile ilgili bu öğrencilere diyoruz.” şeklinde verdiği ifadede kaynaştırma eğitimini tanımlayamadığı görülmüştür.

K1, *“Kaynaştırma eğitiminin Türkiye’de yetersiz olduğunu düşünüyorum. Okullarda bu konuda tam anlamıyla yerleşmiş bir düzen yok ve ayrıca öğretmenlerin bu konuda eksik bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum.”* şeklinde öğretmenlerin eksik bilgiye sahip olduğunu vurgulamıştır.

K7, *“Biraz öğretmenin insiyatifine kalmış gibi oluyor süreç orada biraz zorlanabiliyorlar daha çünkü eee hepimiz özel eğitim ders aldık ama uzman değiliz sonuçta. Bu yüzden eee bir çerçeve belirlenirse bizim için daha iyi olabilir. Yani öyle öğretmenlere de bu konuda bir eğitim verilebilir veya neler yapıp yapmayacağı hakkında bir eğitim verilebilir aslında”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K12, *“Hani sınıfta var ama a işte bir bep planı çalışılıyor hani yeterli gelmiyor bazan. Çok da ulaşamıyoruz. Yeterince o konuda bilgi sahibi olunmaması gibi konular var. Biraz daha kendimizi geliştirmemiz gerekiyor.”* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

c. Beklenti Düşüklüğü

Yapılan görüşmelerde toplanan bilgi ve verilerden 25 katılımcının 19’unun olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları çerçevesinde beklenti düşüklüğüne sahip oldukları görülmüştür. K3 konu hakkında, *“Ünitelerde kazanımlarda sadece bizim kazandırabileceğimiz hani yapabilirse hak ve sorumluluklarını bilsin yeterlidir. Zaten üst düzey kazanımları falan alamazlar. Üst düzey bilişsel kazanımları hani daha ileri seviye düşündürmeyi gerektiren kazanımları imkanı yok alamazlar onlar.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K22, *“Zaten eğer ihtiyacı varsa bep planı hazırlıyoruz ve amaçları biraz sadeleştiriyoruz. Bu amaçları sadeleştirdikten sonra mesela yani çocuğun anlayamayacağı çok üst düzey bir şeyse bu amacı vermiyoruz da daha onun anlayabileceğini amaçları kazandırmaya çalışıyoruz. Ben yani kısmen bu amaçları kazandıklarını düşünüyorum, hepsini kazanmalarını beklemiyorum zaten.”* şeklinde konu hakkında düşüncelerini ifade etmiştir.

K18, *“Bu çocukların zaten çoğu Türkçe ve Matematik kısmında kalıyor. Çocuk daha okumayı bile öğrenmekte güçlük çekiyor ve rakamları sayıp yani maksimum toplama-çıkarma yapabiliyor. Maksimum ulaşabilecekleri seviyeleri bunlar oluyor.*

Şimdi bu çocuk okuduğunu anlamakta güçlük çekerken sosyal bilgilerde iyi bir performans göstermesini nasıl beklicez.” şeklinde görüş belirtmiştir.

d. Önyargı

Yapılan görüşmelerde toplanan bilgi ve verilerden 25 katılımcının 17’sinin olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları çerçevesinde önyargılı oldukları görülmüştür. K14 konu ile ilgili olarak, *“Özellikle sosyal bilgiler de inkılap tarihinde ee çok konular havada kalıyor. Eksiklikleri çok hazırbulunuşlukları az olduğu için eksikler yaşıyor ki kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler de bu daha sık yaşıyor daha yoğun yaşıyor hani ee dediğimiz gibi öğrenci pek şeyi yok dersle bir ilgisi yok.”* şeklindeki görüşünde kaynaştırma öğrencilerine karşı önyargılı olduğu görülmüştür.

K15, *“Bunu da çocuğun soyut bir kavramı çocuğun kafasında yeterli oluştuğunu düşünmüyorum. Soyut bir kavramı ne kadar sen anlat anlat tam olarak algılayamıyor çocuk.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K3, *“Zaten üst düzey kazanımları falan alamazlar. Üst düzey bilişsel kazanımları hani daha ileri seviye düşündürmeyi gerektiren kazanımları imkanı yok alamazlar onlar.”* şeklindeki ifadesinde önyargılı davranmıştır.

K7, *“Bunun dışında yani en azından toplum kurallarını öğrenmede iyi olduklarını düşünüyorum. Akademik anlamda tabii ki yetersiz kaldıklarını düşünüyorum.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

e. Olumsuz Öğrenci Tutumu

Yapılan görüşmelerde toplanan bilgi ve verilerden 25 katılımcının 2’sinin olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları çerçevesinde olumsuz öğrenci tutumuna sahip oldukları görülmüştür. K3’ün ilgili konudaki görüşü şu şekildedir; *“Mesela benim geçen sene sekizinci sınıfta vardı bir öğrencim okula gelmiyordu çoğu kez. Okula gelse bile umurunda değil. Yani öğrenciyi ne kadar tutabiliriz diye düşünüyoruz ama yetersiz kalıyor.”*

K14 konu hakkında, *“Eksiklikleri çok hazırbulunuşlukları az olduğu için eksikler yaşıyor ki kaynaştırma eğitimi alan öğrenciler de bu daha sık yaşıyor daha yoğun yaşıyor hani ee dediğimiz gibi öğrenci pek şeyi yok dersle bir ilgisi yok.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

f. Kaynaştırma Uygulamasına İlişkin Kavram Yanılgısı (Sadece Sosyalleşme)

Yapılan görüşmelerde toplanan bilgi ve verilerden 25 katılımcının 18'inin ifadelerinde olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları kapsamında kaynaştırma uygulamasına ilişkin kavram yanılgısı (sadece sosyalleşme) olduğu görülmüştür. Konu ile ilgili K1, *"Kaynaştırma eğitimi yetersizlik duygusu yaşayan bireylerin akran gruplarıyla sosyalleşmesini sağlamak ve topluma kazandırılmasını sağlamaktır."* şeklindeki kaynaştırma eğitimi tanımında kaynaştırmayı sadece sosyalleşme olarak açıklamıştır.

K11, *"Kaynaştırma eğitimi toplumdan kopuk olmaması için bazı yetersizliklere sahip öğrencilerin, yaş gruplarıyla aynı ortamda kaynaştırıldığı bir sistemdir."* şeklinde konu hakkında görüş bildirmiştir.

K13, *"Evet ee şöyle diyelim engelli olan öğrencilerin eee kaynaşması diğer öğrenciler ile kaynaşıp sosyalleşmesi diyebiliriz."* şeklinde sadece sosyalleşmeye vurgu yapmıştır.

g. Öğretmen Farkındalığının Olmaması (Diğer Öğretmenlere Eleştiri- Öğretmenlerin Kendini Geliştirmemesi)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 12'si olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları kapsamında öğretmen farkındalığının olmadığı (diğer öğretmenlere eleştiri- öğretmenlerin kendini geliştirmemesi) yönünde görüş bildirmiştir. K3 konu hakkında, *"Bilgi eksikliği var bu noktada. Hani tüm öğretmenlerin çoğu bilmiyor ben işin gerçeğini söyleyim. Hani bizde bilmiyoruz nedir yaparak yaşayarak bizde öğreniyoruz karşılaştığımız zaman."* şeklinde görüş bildirmiştir.

K5, *"İkincisi evet öğretmenlerinde bu konuda bilinçlendirilmesi lazım evet kaynaştırma öğrencisi raporu var mı var. Ben o kadar biliyorum şimdi senin sormuş olduğun sorular da ben farklı şeyler düşündüm hani."* şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K8, ilgili konuda, *"Gerçekten bir milyon iki yüz kişiyiz şuan da ama bunun beş on bininin hariç, bu konuya ciddi bir şekilde eğildiğini düşünmüyorum. Yani tamamen yüzeysel geçiştirdiğini düşünüyorum. Eğer ciddi şekilde bir eğilim sağlayabilirsek, bu çocukların bir tanesini bile heba etmeyiz."* şeklinde görüş bildirmiştir.

h. Olumsuz Kaynaştırma Tutumu (Otoriteden Gelen Karara Tepki-Otoriteye Tepki-Öğretmen Hevesli Değil)

Yapılan görüşmelerde 25 katılımcının 15'inin olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları kapsamında olumsuz kaynaştırma tutumuna sahip olduğu görülmüştür. K10 konu hakkında, *“Kaynaştırma eğitiminin ülkemizdeki uygulaması genel anlamda yanlış. Bu çocukların öncelikle kendi seviyesinde ki öğrencilerle bir belli bir seviyeye geldikten sonra kaynaştırmaya geçmeleri gerekiyor. O nedenle bizim ülkemizde kaynaştırma sistemine karşıyım.”* Şeklinde kaynaştırma eğitimine karşı olduğunu ifade etmiştir.

K17, *“Kaynaştırmaaa bence eee yetersiz ve eee yani işte uygulanması pek de işte mümkün olmayan bir yöntem. Çünkü bir eee bir sınıfta 1 öğrenci varsa, bir öğrenci varsa yani eee o öğrenci ile işte yani ilgilenmek zorunda kalıyorsun ve eee diğer öğrencileri işte boşlamak zorunda kalıyorsun. Ya bu da imkansız yani işte imkansız aslında.”* Şeklinde ilgili konuda düşüncesini bildirmiştir.

K14'ün, *“Açıkçası ben kaynaştırma eğitiminin daha böyle çocuklara özel okullarda yapılması gerektiğini düşünüyorum. Özel hocalar kaynaştırma eğitimi tam anlamıyla almış hocalar ee oralarda yapılmasının daha uygun olduğunu düşünüyorum.”* şeklindeki ifadesinde olumsuz kaynaştırma tutumuna sahip olduğu anlaşılmıştır.

K4, *“Eee ve bunu o çocukların istenilen seviyeye getirmek bu durumda şu anki şartlarda daha da zor. Ha bana göre şu anda kaynaştırma eğitimi vermek yanlış önce bizim okullarımızın belli bir seviyeye gelmesi lazım”* şeklinde görüş bildirmiştir.

4.3.2. Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolü

Sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin elde edilen bulgularda kaynaştırma uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü kapsamında katılımcılar; öğretmen kabulü (öğretmen-öğrenci ilişkisi), öğretmenin rolü (ego tatmini) ve özelleştiri kategorilerinde görüş belirtmiştir. Tablo 15'te ilgili konudaki üç kategorinin kaç katılımcı tarafından ifade edildiğini belirten frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 13. *Kaynaştırma uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü*

Kategori	Frekans
Öğretmen Kabulü (Öğretmen-Öğrenci İlişkisi)	14
Öğretmenin Rolü (Ego Tatmini)	5
Özeleştirici	13

a. Öğretmen Kabulü (Öğretmen-Öğrenci İlişkisi)

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü kapsamında 25 katılımcının 14'ü öğretmen kabulüne ilişkin görüş bildirmiştir. K21, konu hakkında *“Ee ve onlarla ilgili duygusal bir bağ kurulduğu zaman ee çocuk kendisini ee dersi veren öğretmenle özdeşleştiriyor, ilgisi ve motivasyonu daha çok artıyor, dolayısıyla ee çocuğun kazanımları, bazı kazanımları elde etmesi daha kolay oluyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K2, *“Tabi ki bunlar biraz daha içine kapalı oldukları için öğretmen odaklı, öğretmen kaldırır, öğretmen söz hakkı verirse sende ne düşünüyorsun diye öğretmen bir şey sorarsa çocuk o zaman kendini ifade edebiliyor. Yoksa dört dörtlük derste kalkıp, parmak kaldırıp konuşup zaten yapmıyorlar. Öğretmen burada ön plana çıkıyor.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K8, *“İyi tabi bütün branşlarda olduğu gibi bütün öğretmenliğin her aşamasında olduğu gibi öğrenci öğretmen ilişkisine bağlıyorum. Çocuğa o güveni veripte sevgi hissettirebildiğin zaman, çocuk seni bir arkadaşı, annesi, babası gibi sevebildiği zaman o çocuklan iletişimin iyi olduğu zaman öğretemeyeceğin hiçbir konu yok.”* şeklinde ilgili konuda düşüncelerini ifade etmiştir.

b. Öğretmenin Rolü (Ego Tatmini)

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü kapsamında 25 katılımcının 5'i öğretmenin rolüne (ego tatmini) ilişkin görüş bildirmiştir. K3 konu hakkında, *“Yapamıyor öğrenci, yapamayınca da öğretmenler ne yapıyor biraz yüksek not veriyor. İşte geçirelim düşüncesi ile. Buda öğretmenlerin iyi niyetidir ya da uğraşmak istemediklerinin bir göstergesidir.”* şeklinde görüş bildirmiştir.

K8, *“Zamanında birleştirilmiş sınıflı da okuttuk. Birleştirilmiş sınıfta malum eee işte 5 sınıflı bir arada okuttuğum olduğu dönemlerde hepsini ayrı ayrı değinmek gerek. Bu manada diğer meslektaşlarımıza göre avantajlıyız. Bu çocuklara eğilim konusunda, nasıl bir yaklaşımın gerektiği konusunda.”* şeklinde görüş belirtmiştir.

K12, “*ee ön yargılı olan öğretmen yok zaten eğitimde yani önyargılı bir ee bir değerlendirme yapan yok.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

c. Özeleştir

Yapılan görüşmelerde kaynaştırma uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü kapsamında 25 katılımcının 13’ü özeleştir yapmıştır. K15 konu hakkında, “*Yeterli bulmuyorum. Çünkü o da dediğim gibi benim onlara yeterli kazanım veremediğimden kaynaklı.*” şeklinde görüş bildirmiştir.

K2, “*Haa kendi adıma yıllardır bu tarz öğrencilerimiz var. Ee 1997’de de benim eee görev yaptığım okulda kaynaştırma öğrencim vardı 1997’de evet. Yeteri kadar o çocuklarla ilgilenebildik mi? Maalesef tam anlamıyla ilgilendiğim söylenemez.*” şeklindeki ifadesinde kendini eleştirmiştir.

K9, “*Ama yapabildiğimiz kadar işte bu biraz fedakarlıkla da alakalı. Ders dışında işte teneffüste boş derste özellikle birebir ilgilenilebilir diğer öğretmenler bunu yapabilir. Ben de gerçi bunu çok boş derimde yapmıyorum ama en azından ben şunu yapmak istiyorum.*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

K5, “*Bunları söylerken de bu çocuklar hakkında çok ihtisas sahibi değilim belki yanlış da düşünüyor olabilirim yani. Hani hiç düşünmemiştim bu kadar kaynaştırma öğrencisini işin açıkçası. Eeee çok eksikliğimizin olduğunu şahsım, okul idaresi, sistem adına eksik olduğunun kanaatine vardım diyebilirim.*” şeklinde ilgili konudaki düşüncesini ifade etmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken alanda yaşadıkları güçlüklerin neler olduğunu belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formuyla öğretmenlerin kaynaştırma öğrencileri ile çalışırken yaşadıkları güçlüklerle ilişkin görüşleri alınmıştır. Alınan görüşlerin betimsel analizi yapılarak elde edilen bulgular ortaya konmuştur. Bu bölümde çalışmanın sonuçları açıklanmış; benzer çalışma ve ilgili literatür ile ilişkilendirilerek yorumlar yapılmış ve tartışılmıştır.

5.1. Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Bulguların Tartışılması

Görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenleri kaynaştırma eğitimine ilişkin olarak uygulamada yaşanan güçlükler, eğitim-öğretim, değerlendirme, aile ve talepler alt temalarına yönelik görüş belirtmişlerdir.

5.1.1. Uygulamada Yaşanan Güçlüklerin Tartışılması

Öğretmenler kaynaştırma eğitiminin uygulanmasında farklı şekillerde güçlükler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenler yaşanan güçlüklerin temelde eğitim sisteminden ve otoriteden kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Yazıcıoğlu (2017) tarafından serebral palsili öğrenciler için gerçekleştirilen kaynaştırma uygulamasının veli ve öğretmen görüşlerine göre incelendiği araştırmada öğretmenlerin eğitim öğretim süreçlerine ilişkin belirtmiş oldukları sorunların modelden ve eğitim sisteminden kaynaklandığı belirtilmiştir.

Öğretmenler uygulamada yaşanan güçlüklerle ilişkin kalabalık sınıf mevcutları ve bu doğrultuda müfredat yetiştirme kaygısı hakkında görüş bildirmişlerdir. Alanyazın da kalabalık sınıf mevcutları hakkında (Akkoyun, 2007; Yigen, 2008; Güldü, 2010; Batu vd. 2017; Deniz ve Çoban, 2019) yürüttükleri araştırmalarda kalabalık sınıf mevcutlarının kaynaştırma eğitiminde sorun oluşturduğunu bildirmişlerdir. Akkuş (2019) benzer şekilde fen bilgisi öğretmenleri ile ilgili yaptığı araştırmasında öğretmenlerin kaynaştırma eğitiminde yaşadıkları sorunlardan birinin kalabalık sınıf mevcutları olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılar görev yaptıkları okuldaki imkânlar ve materyal eksiklikleri hakkında görüş bildirmişlerdir. Güzel, (2014) yapmış olduğu araştırmada okuldaki fiziksel imkânların kaynaştırma eğitimini etkileyen önemli bir faktör olduğunu ifade etmiştir. Araştırma bulgularına benzer şekilde kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlardan birinin okullardaki fiziki imkânların yetersizliği olduğunu belirten araştırmalar mevcuttur. (Sabah, 2021; Irmak, 2020; Demir 2015). Bu bulgu eğitim-öğretim kurumların fiziksel olarak yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmada öğretmenlere ve öğrencilere gereken destek eğitim hizmetlerinin sunulmadığı ve yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Şengün (2022)'ün yaptığı çalışmada da kaynaştırma eğitimi sürecinde öğretmenlere gerekli destek eğitim hizmetlerinin sunulmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Türer Kurşun (2020) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin çoğunluğunun destek eğitim odalarını faydalı buldukları belirtilmiştir. Literatürde yapılan diğer çalışmalarda da kaynaştırma öğrencilerinin destek eğitim hizmetlerinden faydalanmasının akademik anlamda öğrenciye olumlu katkı sağladığını fakat yeterli oranda destek eğitimin sağlanamadığı yönündedir (Cankaya, 2010; Aydın, 2015). Türk (2011) tarafından yapılan çalışmada kaynaştırma öğrencilerinin destek eğitim hizmetlerinden yararlanamamasının nedeni olarak RAM'ların yeteri miktarda çalışmaması gösterilmiş. Bununla beraber RAM'ların kaynaştırma eğitiminin başarısında önemli paya sahip olduğu belirtilmiştir. Yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin RAM'lar hakkında herhangi bir görüş belirtmemiş olmaları ise dikkat çekicidir.

5.1.2. Eğitim-Öğretime İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada eğitim-öğretime ilişkin olarak öncelikle BEP hazırlanmadığı ve hazırlanan BEP'lerin ise işlevsiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun nedeni olarak

öğretmenlerin zorunluluk olarak gördüğü BEP'lerin özensiz olarak hazırlanması ve buna bağlı olarak da işlevsizlik sorununun ortaya çıktığı düşünülmektedir. Araştırma bulgularına benzer şekilde Sabah (2021) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin derslerini çoğunlukla müfredata uygun şekilde işlediği ve kaynaştırma öğrencilerine yönelik hazırlanan planların resmiyette kaldığı, uygulanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Zeitlin and Curcic, (2014) yaptığı çalışmada BEP'in genelde kağıt üzerinde kaldığı sonucuna ulaşmış, bu doğrultuda BEP'lerin mevzuata uygun şekilde hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir.

Eğitim-Öğretimde standart olarak hazırlanan müfredat programları öğrencilerin yaş ve gelişim özellikleri dikkate alınarak hazırlansa da akranlarından farklı özellikleri olan kaynaştırma öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılaması zordur (İçyüz, 2022). Bu nedenle onların gelişimsel özelliklerini dikkate alan programların hazırlanması gerekmektedir. Özellikle özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırmadan beklenen faydayı görebilmesi için BEP hazırlanması ve uygulanması gerekmektedir (Darden, 2013). Fakat literatür incelendiğinde yapılan bir çok çalışmada BEP hazırlanmadığı ve hazırlanan BEP'lerin uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır (İsmail, 2022; Akcan, 2018; Deniz, 2018; Nonis vd., 2016). Bu doğrultuda özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırma eğitiminde beklenen performansı gösteremeyeceği ve kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşamayacağı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan farklı olarak literatürde öğretmenlerin BEP hazırladığını belirten çalışmalarda mevcuttur. Kartallıoğlu, (2021) sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitime başlamadan önce özel gereksinimli öğrenciler için BEP hazırladıklarını belirtmiştir. Aslan (2020) fen bilimleri öğretmenleri, Çetinkol Sarı (2019) branş öğretmenleri, Kanat (2015) Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yaptıkları çalışmalarda öğretmenlerin özel gereksinimli öğrenciler için bireysel bir şekilde veya rehber öğretmenlerinden yardım alarak BEP hazırladıkları bulgusuna ulaşmıştır. Ancak hazırlanan BEP'lerin öğrenciye uygun şekilde hazırlanıp hazırlanmadığı ya da etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı konusunda bir netlik yoktur.

Öğretmenlerin bir kısmı eğitim öğretime ilişkin olarak derslerde ortam uyarlaması yaptıklarını belirtmiştir. Bu uyarlamalar ise daha çok öğrencinin ön sıralara oturtulması şeklinde yapılmaktadır. Benzer şekilde Önder (2007) de yapmış olduğu çalışmada kaynaştırma öğrencilerinin ön sıralara oturtulması şeklinde uyarlama yapıldığını tespit etmiştir. Öğrenme çevresinin düzenlenmesi daha ziyade oturma

düzenin değiştirilmesi şeklinde olsa da öğrencilerin ders takibini kolaylaştırması ve başarılı olmaları açısından önemlidir.

Bazı öğretmenler derslerde akran kabulünün önemine yönelik görüş bildirmiş ve akran desteğinden yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Aslan (2020) yaptığı araştırmada kaynaştırma öğrencisinin yanına sevdiği bir arkadaşının oturtulması şeklinde düzenleme yapıldığını bildirmiştir. Akran kabulü ve desteğinin sağlanması kaynaştırma öğrencisinin sağlıklı gelişimi, özellikle sosyal gelişimi açısından oldukça önemlidir. Kanat (2015) da sosyal bilgiler öğretmenlerinin normal gelişim gösteren öğrenciler ile özel gereksinimli öğrencilerin etkileşim kurması için sosyal kabul ve empatinin sağlanmasına önem verdiklerini belirtmiştir. Baydık ve Bakkaloğlu (2009) araştırmasında akademik performansın sosyal kabul üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Literatürde akran reddi ve zorbalığı olduğuna dair araştırmalar da mevcuttur. Terzioğlu (2022) yapmış olduğu araştırmada özel gereksinimli öğrencilerin çoğunlukla akran zorbalığına maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Sarı ve Pürsün (2019) araştırmasında kaynaştırma öğrencilerinin akran zorbalığına maruz kaldıklarını, bunun başarısız olmalarından, özgüven eksikliğinden ve sosyal uyumda güçlük yaşamalarından kaynaklandığını ifade etmiştir.

Öğretmenler kaynaştırma öğrencilerinin öğretim programlarını hazırlarken çoğunlukla normal müfredatın uyarlanarak, kazanımların sadeleştirilerek ve en basit kazanımların seçilerek yapıldığını ifade etmişlerdir. Kartallıoğlu (2021) sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilgili yapmış olduğu araştırmada hemen hemen bütün öğretmenlerin konularda sadeleştirme ve kazanımlarda uyarlama yaptıklarını bildirmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin yaş ve performansına uygun özel bir plan hazırlanmadığından öğrenci gelişiminin göz ardı edildiği söylenebilir. Bu durum Güzel (2014)'in yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin BEP hazırlamadıkları ve BEP konusun da bilgi yetersizlikleri olduğu bulgusuyla desteklenmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri bir kısmı derslerde konuyu görsellerle destekleme, öğrencilerin derse katılımını sağlayarak yaparak-yaşayarak öğrenmenin sağlanması, öğrenciyle birebir ilgilenmenin gerekliliği hakkında görüş bildirmişlerdir. Benzer şekilde derslerde görsel kullanma, işbirliği yapma, derse katılımı sağlama ve öğrenciyle özel olarak ilgilenme şeklinde uyarlamalar yapıldığına ilişkin araştırmalar vardır (Kanat, 2015; Gür, 2018; Güner, 2019). Ancak yöntem tekniklerde ki uyarlamaların sınırlı düzeyde olduğu da ifade edilmiştir (Kanat, 2015). Bulgulardan farklı olarak İlk, (2014) sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilgili araştırmasında birçok

öğretmenin derslerde uyarlama yapmadığını, uyarlama yapanların ise yaptıkları çalışmaların sınırlı olduğunu bildirmiştir. Bunun nedeni olarak ise müfredatın ağır olması ve zaman yetersizliği gösterilmiştir. Vural ve Yıkılmış (2008) yapmış olduğu araştırmada öğretimsel uyarlamalar konusunda öğretmenlerin bilgi yetersizliği olduğu ve sınırlı öğretimsel uyarlamalar yapabildikleri bildirilmiştir. Araştırma sonucunda ve ilgili literatür taraması doğrultusunda çoğunlukla bazı öğretimsel uyarlamalar yapıldığı, fakat yapılan uyarlamaların sınırlı çeşitlilikte olduğu, öğretmenlerin yeterli ve nitelikli düzenlemeler yapamadıkları anlaşılmıştır. Nitekim öğretmenlerin kaynaştırma konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri ve gerekli eğitimleri almadıkları düşünüldüğünde bu sonucun şaşırtıcı olmadığı düşünülmektedir.

5.1.3. Değerlendirmeye İlişkin Bulguların Tartışılması

Özel gereksinimli öğrencilerle yapılan öğretimin etkililiğini değerlendirmek için sosyal bilgiler öğretmenleri BEP'e uygun değerlendirme yaptıklarını, daha çok özel gereksinimli öğrenciye ayrı bir sınav yaptıklarını ve gözlem şeklinde değerlendirme yaptıklarını ifade etmişlerdir. Denizli (2015) araştırmasında öğretmenlerin değerlendirme yaparken BEP'te yer alan kazanımlara göre sınav şeklinde yaptıklarını ifade etmiştir. Kartallıoğlu, (2021) ise araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin konu hakkında eğitim almadıklarından ve yeterli zaman olmamasından dolayı kaynaştırma öğrencilerine değerlendirme yapmadıklarını bildirmiştir. Gür, (2015) yaptığı çalışmada öğretmenlerin daha çok akran değerlendirmesi yaptıkları ve rehber öğretmenin yardımını istedikleri bulgusuna ulaşmıştır. Vural ve Yıkılmış (2008)'ın araştırmasında öğretmenlerin değerlendirme yaparken sözlü değerlendirme, test, gözlem, yazılı sınav ve ders içi performansı kullandıkları ifade edilmiştir.

Araştırmada bazı öğretmenlerin değerlendirme yaparken yetersizlik türünü göz önünde bulundurdıkları ifade edilmiştir. Konuyla ilgili literatürde; Sabah (2021) öğretmenlerin ayrı bir sınav yapmadıkları fakat değerlendirme yaparken kaynaştırma öğrencilerinin yetersizlik düzeylerinin dikkate alındığı, Çınar (2020) öğretmenlerin değerlendirme yaparken öğrencilerin farklılıklarına dikkat ettikleri, Düşünür (2018) öğretmenlerin değerlendirme aşamasında kaynaştırma öğrencilerinin gelişim özelliklerini göz önünde bulundurdıkları şeklinde sonuçlara ulaşmışlardır.

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde bir çok öğretmen değerlendirmeyi zorunluluktan ötürü ve formaliteden yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bunun nedeni olarak ise özel gereksinimli öğrencinin değerlendirecek bir şeyinin olmadığını ve kendilerinin değerlendirme hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerde öğrencilerin sınavı yapamayacaklarına yönelik beklenti düşüklüğü olması da bir diğer nedendir. Öğretmenler değerlendirme yaparken çoğunlukla ayrı bir sınav şeklinde yapmaktadır. Yapılan bu sınav ise müfredat etkisinde kalınarak, genelde kazanımların basitleştirilerek test formatına dönüştürülmesiyle yapılmaktadır. Bu doğrultuda öğretmenlerin özel gereksinimli bireyleri değerlendirme konusunda bilgi eksiklikleri olduğu ve kaynaştırmanın felsefesini anlamadıkları düşünülmektedir.

5.1.4. Aileye İlişkin Bulguların Tartışılması

Çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda yaşanan sorunlardan biride veliler konusundadır. Veliler hakkında en dikkat çekici bulgu bazı öğretmenlerin veli katılımını reddetmesi olmuştur. Bunun nedeni olarak söz konusu okullardaki velilerin eğitimsiz olması ve problemlere çözüm odaklı yaklaşmamaları düşünülmektedir.

Öğretmenler araştırmada ebeveyn katılımının ve veli-öğretmen işbirliğinin sağlanamadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Konuyla ilgili literatürde; Filik (2019) yapmış olduğu araştırmada verilen eğitimin kaliteli olması için veli ile işbirliği yapılması gerektiğini, Karaca (2018) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin, işbirliği yapılması ve konuyla ilgili olarak ailelere eğitim verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Çerezci (2015) yapmış olduğu araştırmada velilerin kaynaştırma eğitimine yeteri kadar dahil edilmediği, Güzel (2014) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi olan velilerle iş birliği yapmadığı şeklinde sonuçlara ulaşmıştır. Kutlu (2018) ise bulgulardan farklı olarak araştırmasında öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisi olan velilerle ilgili herhangi bir problem yaşamadığını belirtmiştir.

Çalışmada veliler hakkında tespit edilen bir diğer bulgu velilerin çocuklarını kabullenememesi ve bilinçlendirilmesi gerektiği olmuştur. Sabah (2021) yaptığı araştırmada benzer şekilde kaynaştırma öğrencisi olan bazı velilerin durumu kabullenemediğini belirtmiştir. Uçar (2021) yaptığı araştırmada kaynaştırma eğitiminde yaşanan problemlerden birinin ailelerin durumu kabullenememesi

olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmada aile ile ilgili tespit edilen bulgular alanyazındakilerle benzerlik göstermektedir. Alanyazında bir çok çalışma olmasına rağmen tespit edilen sorunların hala çözülmediği ve ailelerin kaynaştırma hakkında bilinçlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

5.1.5. Taleplere İlişkin Bulguların Tartışılması

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin beklenti ve taleplerine bakıldığında öncelikli olarak kaynaştırma öğrencilerine ayrı bir sınıf açılması, öğrenciye destek eğitimin verilmesi, ve verilen destek eğitimin süresinin arttırılması yönünde bulgular tespit edilmiştir. İsmail (2022) yaptığı araştırmada özel gereksinimli bireylerin pek çok ihtiyacını karşılamayı içeren destek özel eğitim hizmetlerinin okullarda sunulmadığı veya yetersiz kaldığı, öğretmenlerin destek eğitim hizmetlerini bilmediği ve okullarda destek eğitim odasının bulunmadığını belirtmiştir. Güven (2019) destek eğitim odalarının bulunmadığı, okullarda geçici alanlarda destek eğitim verildiği ve bu alanların fiziksel olarak yetersiz olduğunu araştırmada tespit etmiştir. Halbuki Kargın (2004) tarafından destek özel eğitim hizmetlerinin sağlandığı bir kaynaştırma öğrencisinin genel eğitim sınıfında eğitiminin kolaylaşacağı ve daha sağlıklı bir eğitim alacağı ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin destek eğitim ile ilgili taleplerinin kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması için önemli talepler olduğu ve öğretmenlerin destek eğitim konusunda bilinçlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kaynaştırma eğitiminde sorunların çözümüne yönelik öğretmenler tarafından dile getirilen ayrı sınıf ve ayrı okul talepleri dikkat çekmektedir. Söz konusu talepler kaynaştırma eğitiminde yaşanan sorunları çözmekten ziyade kaynaştırma karşıtı bir tutumu göstermektedir. Bu doğrultuda ülkemizde yasal dayanakları da olan kaynaştırma uygulamasının hala desteklenmediği ve benimsenmediği ifade edilebilir. MEB (2010) tarafından yürütülen araştırmada da öğretmenlerin sorunların çözümüne yönelik ilk sırada ayrı eğitimi önermesi dikkat çekmektedir. İlk (2014) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenler öneri olarak ilk sıralarda ayrıştırılmış eğitimi belirtmiştir. Saraç ve Çolak (2012)'ın yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin önemli bir kısmı özel gereksinimli bireylerin ayrı sınıf ve okullarda eğitilmesini tavsiye

etmiştir. Görüldüğü gibi kaynaştırmanın başlangıcından buyana uzun yıllar geçse de hala benzer bulgulara ulaşılmaktadır.

Araştırmada öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine yönelik diğer talepleri materyal temini, özel eğitimci istihdamı, öğretmenlere meslek içi eğitim verilmesi ve nitelikli öğretmen yetiştirilmesidir. Tüm bu beklentiler MEB'in yetki alanına girmektedir ve bazı öğretmenler bu konuda otoriteye tepki göstermektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde (MEB, 2018) bu taleplere ilişkin düzenlemelerin varlığı göze çarpmaktadır. Buna rağmen öğretmenlerin bu konularda taleplerinin olması kaynaştırma eğitiminin sağlıklı bir şekilde verilir verilmediği sorusunu akla getirmektedir. Bu doğrultuda sağlıklı bir eğitim yapılamadığı ve denetimlerin yetersiz olduğu, yapıyorsa da sürecin niteliği hakkında düşünmek gerektiği ifade edilebilir.

Araştırmada öğretmenlerin bir diğer talebi kaynaştırma konusunda ailelere eğitim verilmesi ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesidir. Aileler kaynaştırma eğitimini evde devam ettirecek önemli bir faktördür. Ailenin çocuğuna sunacağı en ufak destek çocuğun eğitimine büyük bir katkı sağlayacaktır. Ailelerle ilgili tespit edilen sorunların temelinde ailelerin çocuklarının özelliklerini bilmemesi ve kaynaştırma eğitimi hakkında bilgi yetersizliği yaşamaları yatmaktadır. İlgili konuda MEB'de çocuğu kaynaştırma eğitimi alan ailelere eğitim verilmesi hakkında öneride bulunmuştur. Oysaki MEB tarafından aile eğitimi programının yürütülerek kaynaştırma eğitime katkı sağlanmasının amaçlandığı yönetmelikte yer almaktadır (MEB, 2018) Fakat araştırmadan elde edilen bulgular bu eğitimin yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu nedenle ilgili eğitimlerin MEB tarafından tekrar gözden geçirilip sağlıklı bir şekilde uygulanmasının kaynaştırma eğitime fayda sağlayacağı düşünülmektedir. İsmail, (2022) yapmış olduğu araştırmada hem özel gereksinimli öğrenci ailelerinin hem diğer ailelerin bilgilendirilmesi gerektiği, bu doğrultuda kaynaştırma eğitimi sürecinde yer alan tüm paydaşların eğitilmesi gerektiğini belirtmiştir.

5.2. Öğrenciye İlişkin Bulguların Tartışılması

Görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilere ilişkin olarak yetersizlikten kaynaklanan durumlar, eğitim yaşantıları ve ebeveyn alt temaları çerçevesinde görüş bildirmişlerdir.

5.2.1. Yetersizlikten Kaynaklanan Durumların Tartışılması

Sosyal bilgiler öğretmenleri kaynaştırma öğrencilerinin özellikle soyut konuları öğrenmede güçlük yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Sazak Pınar ve Merdan (2016) yapmış oldukları araştırmada benzer şekilde otizmli öğrencilerin soyut kavramları öğrenmede güçlük yaşadıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin sorun olarak belirttikleri bu durum aslında öğrencinin yetersizliği ve beraberinde getirdiği özelliklerdir. Bu doğrultuda öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencileri sorun olarak gördüğü ifade edilebilir. Oysaki kaynaştırmanın amacı zaten özel gereksinimli öğrencileri farklılıklarıyla birlikte önce sınıfta kabulünü sağlamak daha sonra da toplumsal kabulünü sağlamaktır. Bu nedenle sorun olarak belirtilen şeyler konusunda öğretmenlerin öğrenci gelişimini sağlamak amacıyla kendilerinden beklenen sorumlulukları yerine getirmedikleri ifade edilebilir.

Araştırmada öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin bireysel farklılıkları olduğunu ve akademik başarıda yetersizlik türünün etkili olduğunu dile getirmişlerdir. Bu doğrultuda özel gereksinimli bireyler için eğitim-öğretimin planlanması sürecinde yetersizlik türünü göz önünde bulundurmak gerektiği ve bireysel farklılıklara dikkat edilmesi gerektiği ifade edilebilir. Nitekim Batu, Kırcaali-İrfan ve Uzuner (2004) yapmış olduğu çalışmada kaynaştırma eğitimi veren öğretmenlerin özür gruplarının özelliklerini dikkate alarak bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanması gerektiğini belirtmiştir.

Araştırmada birçok öğretmen kaynaştırma öğrencilerinin normal gelişim gösteren akranlarından geride olduğunu ve aralarında seviye farklılığı olduğunu ifade etmiştir. Bulgulara benzer şekilde Köse (2017) yapmış olduğu araştırmada fen bilimleri öğretmenlerinin sınıf seviyesinde ders işlediklerinden kaynaştırma öğrencilerinin fen öğretimi dersinde zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler dersinin öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması, BEP'in daha işlevsel hale getirilmesi, öğretmenlerin özel gereksinimli bireylerin özellikleri ve kaynaştırma eğitimi hakkında nitelikli bir eğitim almasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

5.2.2. Eğitim Yaşantılarının Tartışılması

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenleri özel gereksinimli öğrencilerin olumsuz eğitim yaşantıları geçirdiğini, etiketleme ve akran reddine maruz kaldıklarını

bildirmişlerdir. İsmail (2022) yapmış olduğu araştırmada özel gereksinimli bireye karşı önyargılı olma, akran reddi ve özel gereksinimli bireye gösterilen ilgiyi kıskanma gibi normal gelişim gösteren akranlardan kaynaklı sorunlar olduğunu belirtmiştir. Bu sorunların kaynağı öğretmenlerin özel gereksinimli bireyler hakkında sınıftaki normal gelişim gösteren bireylere bilgi vermemesi ve önlem alınmaması olarak düşünülmektedir. Ayrıca toplumdaki ve öğrencilerdeki önyargılarda bu sorunların nedeni olarak düşünülmektedir. Oysaki kaynaştırma eğitiminin normal gelişim gösteren bireylerin yardımlaşma ve işbirliği becerilerini geliştirmek gibi normal gelişim gösteren bireylere de faydası vardır (Kırcaali-İftar, 1998). Kaynaştırma eğitiminde görev alacak olan tüm paydaşların kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri çerçevesinde bilgilendirilmesiyle okullarda karşılaşılan akran reddi ve etiketleme gibi sorunların çözüleceği düşünülmektedir.

Araştırmada dikkat çeken bulgulardan biride görüşme yapılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunun kaynaştırma hakkındaki düşüncelerini belirtirken etiketleme yapmasıdır. Bunun nedeni olarak öğretmenlerin nitelikli yetiştirilmemesi, özel gereksinimli bireyler ve kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları düşünülmektedir. Nitekim MEB (2010) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin büyük bir kısmının kaynaştırma hakkında yeterli eğitimi almayıp yeterli bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

5.2.3. Ebeveynlere İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada sosyal bilgiler öğretmenleri ebeveynlerin özel gereksinimli çocuklarına yanlış uygulamalar yaptıklarını, eğitimsiz ve bilinçsiz olduklarını, çocuklarını kabullenemediklerini ve çocuklarına karşı ilgisiz olduklarını belirtmişlerdir. Literatürde yer alan araştırmalarda sıklıkla ailelerin yetersiz bilgiye sahip olduğunu ve çocuklarının eğitime destek vermediklerini göstermektedir (Uçar, 2021; Taşdemir, 2016; İlk, 2014; Sucuoğlu, 1995) Oysaki ailelerin kaynaştırma eğitiminde olumlu tutuma sahip olması ve öğretmenle işbirliği yapması oldukça önemlidir. Okul-aile arasında sağlıklı işbirliği kurulmasının kaynaştırmanın niteliğini arttırıp, özel gereksinimli bireylerin gelişimine destek olacağı ifade edilmektedir (Sucuoğlu, 1996; Kargın, 2004). Benzer şekilde İsmail, (2022) yapmış olduğu araştırmada ailelerin çocuklarını tanımadığı, durumunu kabullenemediği, yanlış yönlendirmelerde bulunduğu ve yüksek beklentileri olduğu şeklinde bulgulara

ulaşmıştır. Bu sorunların temelinde ailelerin çocuklarının özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, kaynaştırma eğitimi hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları ve bu konuda eğitim almamaları olduğu düşünülmektedir.

5.3. Sosyal Bilgiler Öğretmelerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Görüşme yapılan katılımcılar sosyal bilgiler öğretmenlerine ilişkin olarak olumsuz öğretmen bilgi ve tutumları ve kaynaştırma uygulamalarında sosyal bilgiler öğretmenlerinin rolü alt temalarına yönelik görüş bildirmişlerdir.

5.3.1. Olumsuz Öğretmen Bilgi ve Tutumlarının Tartışılması

Katılımcılar kaynaştırma eğitimini tanımlarken ve kaynaştırma hakkında görüşlerini bildirirken yetersizliğe ilişkin kavram yanılgısında bulunmuşlardır. Kaynaştırma eğitimi zihinsel yetersizliği, işitme yetersizliği, görme yetersizliği, bedensel yetersizliği, dil ve konuşma güçlüğü, özel öğrenme güçlüğü, otistik bireyleri ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan bireyleri kapsamaktadır (MEB, 2010) Buna rağmen katılımcıların önemli bir kısmının kaynaştırma eğitimini tek bir yetersizlik türüne indirgemesi dikkat çekicidir.

Katılımcılar kaynaştırma eğitiminin önemli paydaşlarından biri olan öğretmenlerin kaynaştırma konusunda bilgi eksiklikleri olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca alınan görüşler doğrultusunda katılımcı öğretmenlerin önemli bir kısmının da bilgi eksikliği olduğu anlaşılmıştır. Öğretmenlerin bilgi yetersizlikleri olduğu, kaynaştırma konusunda kendilerini yetersiz hissettikleri, uzmanların desteğine ihtiyaç duydukları, hizmet içi ve hizmet öncesinde eğitim almaları gerektiği birçok araştırmada ifade edilmiştir (Uçar, 2021; Yaman, 2017; Çerezci, 2015). Ayrıca Karaca (2018) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin kendi görev ve sorumluluklarını bilmediğini belirtmiştir.

Öğretmen niteliği ve öğretmenin kaynaştırmaya karşı tutumu kaynaştırmanın başarısını etkileyen önemli faktörlerdendir. Araştırmada katılımcıların önemli bir kısmının özel gereksinimli bireylere karşı düşük beklentiye ve önyargıya sahip oldukları anlaşılmıştır. Ayrıca kaynaştırma eğitime karşı olumsuz tutuma sahip oldukları ve öğretmen farkındalığının olmadığı belirlenmiştir. Ünsal, (2019) ve Karaca, (2018) yapmış oldukları araştırmalarda kaynaştırma sürecinde yaşanan

sorunlardan dolayı öğretmenlerin motivasyonlarının düştüğünü ve bundan dolayı görev ve sorumluluklarını yerine getirmediklerini ifade etmişlerdir. İçyüz (2022) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencileri kabul etmede güçlük yaşadıklarını ve onlara karşı olumsuz tutuma sahip olduklarını ifade etmiştir. Bunun nedeni olarak kaynaştırma konusundaki bilgi eksiklikleri düşünülmektedir. Nitekim Yazıcıoğlu (2017), yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin özel eğitim konusunda eğitim almış olmalarına rağmen kaynaştırma ve özel eğitim konusunda yetersiz bilgiye sahip olduklarını ifade etmiştir. Araştırma elde edilen bulgular doğrultusunda kaynaştırma eğitimi noktasında öğretmenlerin henüz yeteri kadar bilgilendirilmediği, gerek hizmet öncesi gerek hizmet içi eğitimlerle öğretmenlere eğitim verilmeye devam edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

5.3.2. Kaynaştırma Uygulamalarında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Rolünün Tartışılması

Araştırmada katılımcıların bir kısmı görüş bildirirken üzerine düşen görev ve sorumlulukları yapmadığı noktasında kendini eleştirmiş ve önemli bir kısmı da öğretmen kabulünün kaynaştırmanın başarısını etkileyen faktörlerden biri olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler kaynaştırma öğrencisiyle olumlu ilişkiler kurulduğunda başarılarının arttığını ifade etmişlerdir Yılmaz (2014)'ın yapmış olduğu araştırmada öğretmenler kaynaştırma eğitiminde üzerine düşeni yaptıklarını ve olumlu bakış açısına sahip olduklarının ifade etmiştir. Güzel, (2014) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin büyük kısmının kaynaştırma konusunda olumsuz düşüncelere sahip olduğunu belirtmiştir. Türk (2011) yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin çoğunluğunun özel gereksinimli öğrencilerin ayrı bir okulda okuması gerektiğini düşündüğünü bildirmiştir. Bunun nedeni olarak mevcut kaynaştırma uygulamasında öğrencilerin gelişme gösteremeyeceğini ifade etmişlerdir.

Eğitimde başarıyı etkileyen aile, öğrenci ve öğretmenden meydana gelen üç önemli sacayağı vardır. Kaynaştırma uygulamasının da başarıya ulaşmasında en önemli sacayağından biri öğretmenlerdir. Bu doğrultuda öğretmenin kaynaştırma eğitimindeki rolü oldukça önemlidir. Öğretmenin kaynaştırma öğrencisini kabullenici bir tutum içinde olması ve eğitimine istekli olması, konu hakkında eğitilmiş olması, öğretimi etkili şekilde planlayıp derse hazırlıklı gelmesi kaynaştırma eğitiminin başarısında oldukça önemlidir. Fakat araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan

anlaşılan; öğretmenler kaynaştırma eğitime karşı çoğunlukla olumsuz tutum göstermektedir. Ayrıca kaynaştırma eğitime karşı isteksiz davranmaktadır. Hatta bu konularda özeleştiri yapıp kendini eleştiren öğretmenlerde vardır. Bu doğrultuda kaynaştırma eğitiminin başarıya ulaşması beklenemez. Bu nedenle öğretmenlerin daha nitelikli yetiştirilmesi, hizmet veren öğretmenlerin de meslek içi ve hizmet öncesi eğitimlerle ilgili konuda eğitim alması, kaynaştırma eğitime karşı daha kabullenici yaklaşımları ve motive edilmeleri gerekmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular çerçevesinde ulaşılan genel sonuçlara ve sonraki araştırmalara ve uygulamaya yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

1. Araştırma sonucunda elde edilen tüm bulgular birlikte düşünüldüğünde öncelikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkında sınırlı bilgilere ve birtakım kavram yanılgılarına sahip oldukları anlaşılmıştır. Özellikle öğretmenlerin neredeyse hepsi kaynaştırma eğitimini sadece sosyalleşme olarak görmüşlerdir.

2. Görüşmeler sonucunda okullarda materyallerin ve fiziki imkanların yetersiz olduğu, bir çok okulda destek eğitim odasının bulunmadığı anlaşılmıştır.

3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasında sınıfların kalabalık olması, müfredat yetiştirme kaygısı nedeniyle zaman konusunda sorun yaşadıkları bu doğrultuda ekstra zaman talebinde bulundukları görülmüştür.

4. Öğretmenlerin kaynaştırma konusunda destek eğitim hizmetlerine, özellikle uzman desteğine ve bilgilendirilmeye ihtiyaç duydukları anlaşılmıştır. Bu doğrultuda ilk taleplerinden birinin özel eğitimci istihdamı olduğu görülmüştür.

5. Öğretmenlerin aileden kaynaklı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Öğretmenler özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinin bilinçsiz olduklarını, çocuklarının durumunu kabullenmekte sorun yaşadıklarını, okul-aile işbirliğinin

sağlanamadığını, çocuklarına karşı ilgisiz olduklarını, yanlış uygulamalar yaptıklarını ve yüksek beklentileri olduğunu ifade etmiştir.

6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde yaşadıkları sorunların çözümü için paydaşlardan birçok beklentileri olduğu görülmüştür. Bu beklentiler MEB' den, okul idaresinden, diğer öğretmenlerden ve velilerden beklentiler şeklinde sıralanmıştır. Bu doğrultuda öğretmenlerin paydaşların kuramsal ve uygulama noktasında desteğine ihtiyaç duydukları görülmüştür.

7. Öğretmenlerin yaşadıkları sorunlara çözüm önerisi olarak kaynaştırma öğrencilerinin ayrı sınıf ve ayrı okullarda eğitim almaları gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu öneri bir çözüm önerisi olmaktan ziyade kaynaştırma karşıtı bir tutumu göstermektedir. Bu doğrultuda kaynaştırma eğitiminin başlangıcından bu yana uzun yıllar geçse de hala kaynaştırma uygulamasının tam olarak benimsenmediği görülmektedir.

8. Öğretmenlerin BEP'e ilişkin kavram yanılgıları olduğu, BEP hazırlamayı müfredattaki kazanımları sadeleştirmekten ibaret gördükleri ve BEP hazırlamayı zorunluluktan ötürü yaptıkları için söz konusu BEP'lerde işlevsizlik sorunu yaşandığı görülmüştür. Bu doğrultuda öğrencinin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda BEP hazırlanmadığı için öğrenci gelişiminin göz ardı edildiği anlaşılmıştır.

9. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitimini sosyalleşme açısından faydalı buldukları fakat bununla beraber özel gereksinimli çocukların akran reddine maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Bu nedenle normal gelişim gösteren akranların ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

10. Öğretmenler değerlendirme yaparken uyarlama yaptıklarını ifade etmişlerdir. Fakat yapılan uyarlamaların daha çok müfredat temelli olduğu, müfredattaki kazanımları basitleştirerek test ve yazılı sınavlar yapıldığı görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan uyarlamaların bilimsel bir temeli olmadığı anlaşılmıştır.

11. Öğretmenler değerlendirmede yetersizlik türünün etkili olduğunu, değerlendirmenin yapılamadığını, değerlendirme zorunlu olduğu için formaliteden bir değerlendirme yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenle değerlendirmenin işlevsiz olduğu anlaşılmıştır.

12. Öğretmenlerin kaynaştırma eğitime karşı olumsuz tutuma sahip oldukları, özel gereksinimli öğrencilere karşı önyargılı oldukları ve beklenti düşüklüğüne sahip oldukları görülmüştür.

13. Öğretmenlerin kendi görev ve sorumlulukları olan birçok alanda yaşadıkları sorunların nedeni olarak öğretmenlerin bilgisiz olduklarını ifade ettikleri, diğer öğretmenleri ve otoriteyi eleştirdikleri görülmüştür.

6.2. Öneriler

6.2.1. Araştırmaya Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada kaynaştırma öğrencileriyle çalışan sınırlı (25) sayıda öğretmenle çalışma yapılmıştır. İleride yapılacak araştırmalarda daha geniş katılımcılarla çalışılarak elde edilecek bulguların genellenebilirliği artırılabilir.

2. Kaynaştırma eğitiminde yer alan diğer paydaşların (diğer branş öğretmenleri, veliler, okul idaresi ve MEB) sürece ve yaşadıkları sorunlara yönelik görüşleri alınabilir.

3. Sosyal bilgiler öğretmenlerine ve özel gereksinimli öğrencilere gerekli destek eğitim hizmetleri verildikten sonra kaynaştırma eğitime yönelik görüşleri alınabilir.

4. Öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar olduğu, bu sorunların benzer çalışmalarda da ifade edildiği ve ülkemizde kaynaştırmanın başlangıcından bu yana süregeldiği görülmektedir. O nedenle sorunların çözümüne yönelik eylem araştırmaları yapılabilir.

6.2.2. Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. İfade edilen sorunların birçoğu sınıfların kalabalık olması ve bu doğrultuda yeterli zamanın olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle sınıf mevcutları düzenlenmeli ve öğretmenlere öğretim için gerekli zaman sağlanmalıdır.

2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına kaynaştırma ve özel eğitim konusunda daha nitelikli bir eğitim verilmelidir. Özellikle BEP hazırlama ve uygulama, değerlendirme, materyal hazırlama ve uyarlamalar konusunda öğretmenler donanımlı yetiştirilmelidir.

3. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersleri kapsamında özel gereksinimli bireylerin olduğu okul ve sınıflara gönderilmesi sağlanmalıdır.

4. Hizmet veren sosyal bilgiler öğretmenlerinin hizmet içi eğitimler, kurs, seminer vb. yollarla özel gereksinimli bireyler, BEP, değerlendirme, yöntem ve teknikler konusunda bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.

5. Kaynaştırma konusunda özel gereksinimli çocuğu olan velileri, normal gelişim gösteren öğrenci velilerini, özel gereksinimli öğrencinin akranlarını ve toplumu bilinçlendirici çalışmalar yapılmalıdır.

6. Okullardaki fiziki yetersizlikler giderilmeli, her okulda destek eğitim odası açılmalı, materyaller temin edilmeli ve okullar özel gereksinimli öğrencilere uygun hale getirilmelidir.

7. Öğretmenlere süreç içinde yol gösterecek uzmanların istihdamı sağlanmalı veya gezerek özel eğitim hizmeti veren öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretmenlerine gerekli konularda rehberlik yapması sağlanmalıdır.

8. Kaynaştırma uygulamalarında kaynaştırma eğitimine karşı olumlu tutuma sahip öğretmenlerin görev alması sağlanmalı. Öğretmenleri teşvik edici düzenlemeler yapılmalıdır.

9. MEB tarafından Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinin ve buna bağlı olarak kaynaştırma eğiminin uygulanma sürecinin denetimi ve değerlendirmesi yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akcan, E. (2018). *Sınıfta kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi davranışlarının karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Akkoyun, A. K. (2007). *Rehberlik araştırma merkezi müdürlüğü personelinin kaynaştırma eğitime ilişkin görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Akkuş, A. Ş. (2019). *Fen bilimleri dersine giren öğretmenlerin kaynaştırma eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Alver, B., Bozgeyikli, H. & Işıklar, A. (2011). Psikolojik danışma ve rehberlik programı öğrencilerinin kaynaştırma eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 15 (1), 155-168.
- Aslan, K. (2020). *Kaynaştırma eğitime ilişkin fen bilimleri öğretmenlerinin ve öğrencilerin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi), Amasya Üniversitesi.
- Ataman, A. (2003). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş* (10. Baskı). Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Ateş, R. C. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitime yönelik öz yeterlik inançlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi.
- Atkın, N. (2011). Kaynaştırma. H. Avcioğlu (Ed.), *İlköğretimde özel eğitim* içinde (s. 19-64). Nobel Yayın Dağıtım.
- Avcioğlu, H. (2011a). Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP). H. Avcioğlu (Editör), *İlköğretimde özel eğitim* (1 Baskı, ss. 65-144) içinde. Nobel Yayın Dağıtım.
- Avcioğlu, H. (2011b). Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(1), 39-53. doi:10.1501/Ozlegt_0000000156
- Aydın, A. (2015), *Zihinsel yetersizliğe sahip öğrencilere destek eğitim odasında verilen eğitim hizmetlerine ilişkin öğretmen görüşleri*, (Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

- Balcı, A. (2021). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (15. Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Barth, J. L. ve Demirtaş, A. (1997). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi. YÖK, Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi.
- Batu, E. S. (2000). Kaynaştırma, destek hizmetler ve kaynaştırmaya hazırlık etkinlikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2(4), 35-45. doi:10.1501/Ozlegt_00000000050
- Batu, E. S., Odluyurt, S., Alagözoğlu, E., Çattık, M., & Şahin, S (2017). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18(3), 401-420.
- Batu, S. & Diken, İ. H. (2013). Kaynaştırmaya giriş. İ. H. Diken (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma* içinde (s. 2-23). Pegem Akademi.
- Batu, S., & Kırcaali-İftar, G. (2016). *Kaynaştırma* (6. Baskı). Kök Yayıncılık.
- Batu, S., & Uysal, A. (2010). Günümüz sınıflarına engelli çocukların katılımını destekleme. Akçamete, G. (Editör), *Genel eğitim okullarında özel gereksinimli olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (s.113-139). Kök Yayıncılık.
- Batu, S., Kırcaali-İrfan, G. & Uzuner, Y. (2004). Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 33-50.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan soruların değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi.
- Baydık, B., & Bakkaloğlu, H. (2009). Alt sosyoekonomik düzeydeki özel gereksinimli olan ve olmayan ilköğretim öğrencilerinin sosyometrik statülerini yordayan değişkenler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 401-447.
- Baysal, N. (2005). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. A. Tanrıöğen (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler programının felsefi temelleri* içinde (s.55-73). Lisans Yayıncılık.
- Berg, B.L. (1998), *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*, Allyn and Bacon, Boston, MA.
- Bilen, E. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşleri ve çözüm önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.

- Blecker, N. S. ve Boakes, N. J. (2010). Creating a learning environment for all children: Are teachers able and willing? *International Journal of Inclusive Education*, 14(5), 435-447. doi:10.1080/13603110802504937
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (2007). Research for education: An introduction to theories and methods. *Boston, MA: Allen and Bacon*.
- Box, J. A. and Little, D. C. (2003). Cooperative small-group instruction combined with advanced organizers and their relationship to self-concept and social studies achievement of elementary school students. *Journal of Instructional Psychology*, 30(4), 285-288.
- Burnstein, N., Sears, S., Wilcoxon, A., Cabello, B., Spagna, M. (2004). Moving toward Inclusive Practices. *Remedial and Special Education*; 25(2), 104-116.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (20. Baskı). Pegem Akademi.
- Cankaya, Ö. (2010). *İlköğretim I. kademedeki kaynaştırma eğitimi uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Cavkaytar A. (2018). Özel eğitim alanı. A. Cavkaytar & D. Tekin Ersan (Ed.) *Özel eğitim ve kaynaştırma içinde* (s.8-23), Eğitim Kitab.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: Öğretmen görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 969-990.
- Çengelci, T. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde beyin temelli öğrenmenin akademik başarıya ve kalıcılığa etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim besinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Çerezci, (2015). *Okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan kaynaştırma eğitimi uygulamalarının kaynaştırma kriterleri açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Çetin, E. (2019). *Öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin okuma becerisinde yaşadıkları güçlüklerin öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Çetinkol Sarı, A. (2019). *Branş öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi.

- Çınar, S. (2020). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik tutumu*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Çiçekliyurt, Z.T. (2014). *4.sınıf sosyal bilgiler dersinde doğrudan verilecek beceri ve değerlerin kazanılma durumunun değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Çolak, A.(2019). *Kaynaştırmada Başarı İçin Birlikte Yürüyelim: Yardımcı Destek Personel Eğitimi El Kitabı* (24. Baskı). Sabancı Vakfı.
- Darden, E.C. (2013). What's so special about an IEP? *The Phi Delta Kappan*, 94 (6), 66-67.
- Darıca, N. (1992). *1.Ulusal Özel Eğitim Kongresi*. Yapa Yayınları.
- Demir, C. (2015). *Kaynaştırma eğitiminin uygulanmasında karşılaşılan sorunların değerlendirilmesine yönelik nitel bir çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi). Zirve Üniversitesi.
- Demirkaya, H. & Çal, Ü. T. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dürüstlük değerine ilişkin metaforik algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1964-1980.
- Deniz, E. & Çoban, A. (2019). Kaynaştırma Eğitimine İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 734-761.
- Deniz, E. (2018). *Kaynaştırma eğitime ilişkin öğretmen görüşleri: Bir meta-sentez çalışması*. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi.
- Denizli, H. (2015). *Fen bilimleri dersi öğretmenlerinin ve fen bilimleri dersini alan kaynaştırma öğrencilerinin kaynaştırma eğitimi uygulamaları sürecine ilişkin görüş ve önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi), Giresun Üniversitesi.
- Diler, N. (1998). Kaynaştırma kavramı kaynaştırma uygulamaları ve etkili kaynaştırma için yapılması gerekenler. *8. Ulusal Özel Eğitim Kongresi*, Edirne.
- Doğanay, A. (2002). Sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 15-46). Pagem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2007). Sosyal Bilgiler Öğretimi. *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (3. Baskı, ss.31-41) içinde. Pagem Akademi Yayıncılık.
- Dolapçı, S. (2013). *Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları ve kaynaştırma eğitime bakış açıları*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Dolapçı, S. & Demirtaş, V. Y (2016). Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları ve kaynaştırma eğitime bakış açıları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*. 07(13), 141-160.

- Dönmez, C. (2003). Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler. C. Şahin (Ed.). *Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* içinde (s. 85-95). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Düşünür, A. (2018). *İlkokullarda kaynaştırma eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi.
- Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Daire Başkanlığı (EARGED), (2010). *İlköğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Ankara.
- Erdem, M. & Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi okuryazarlığı becerileri ve bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için düzenlenecek öğrenme ortamlarının özellikleri. *Journal of Qafqaz University*, 9, 125-132.
- Eripek, S. (1986). Engelli çocukların normal sınıflara yerleştirilmesi kaynaştırma. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 157-169.
- Eripek, S. (2004). Türkiye’de zihin engelli çocukların kaynaştırılmalarına ilişkin olarak yapılan araştırmaların gözden geçirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 25-32.
- Eripek, S. (2007). Özel Eğitim ve Kaynaştırma Uygulamaları. *İlköğretimde Kaynaştırma* (1-21) içinde. Anadolu Üniversitesi AÖF Yayınları.
- Ersoy, A. F. (2007). *Sosyal bilgiler dersinde öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*. (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Filiz, İ. (2021). *Sınıf Öğretmenlerinin Kaynaştırma Uygulamalarına Yönelik Yeterlilikleri ile Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Duygu Tutum Ve Kaygıları Arasındaki İlişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Biruni Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Filik, R. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin destek eğitim odaları hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Gök, G. (2009). *Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Gökdemir, S. (2017). *Ülkemizde özel yetenekli öğrencilerin tanılama sürecinin öğretmen veli ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Göz, N. L. (2010). *İlköğretimde demokrasi ve vatandaşlık eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi.
- Güldü, B. (2010). *Sivas ili örneği’nde kaynaştırma eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi.

- Güleryüz, Ş. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden engelli öğrencilerin akranları ile ilişkilerinde karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi.
- Gür, P. (2018). *Kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin öğretimsel uygulama ve değerlendirmeye ilişkin yaptıklarının belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi.
- Gürdoğan B. O. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın eleştirel düşünme becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Gürkan, M. (2011). *Okullarımızda neden nasıl niçin kaynaştırma*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Güven, D. (2019). *Zihin yetersizliği olan öğrencilerin devam ettiği destek eğitim odası hizmetine yönelik bir durum çalışması*. (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi.
- Hoge, J. D. (2002). Character education, citizenship education, and the social studies. *The Social Studies*, 93(3), 103-108.
https://www.meb.gov.tr/earged/earged/ilk_kaynas_eg_uyg_deg.pdf
- Irmak, H. (2020). *Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapan yönetici sınıf öğretmeni ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma ve bütünleştirme kavramlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Ismail, M. A. (2022). *Kaynaştırma eğitimi uygulamalarında karşılaşılan sorunlar üzerine yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi: meta-sentez çalışma*. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi.
- İçyüz, R. (2022). *İşitme kayıplı çocuğu kaynaştırmaya/bütünleştirmeye devam eden ebeveynlerin gereksinimlerine dayalı bilgilendirme programı geliştirilmesi*. (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- İlk, G. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (4. Baskı). Pegem Akademi.

- Kanat, H. (2015). *Kaynaştırma öğrencisi olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaptıkları eğitim-öğretim faaliyetlerine ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Kaplan, P. (2017). Yeni müfredata tepki: 100 bini aşkın şikâyet ve öneri. [http://www.pervinkaplan.com /detay/ yeni-mufredata-tepki-100-bini-askin-sikayet-veoneri/2268](http://www.pervinkaplan.com/detay/yeni-mufredata-tepki-100-bini-askin-sikayet-veoneri/2268)
- Karaca, A. M. (2018). *Kaynaştırma eğitimi programının öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarındaki mesleki yeterliliklerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Karaduman, H. & Öztürk, C. (2014). The effects of activities for digital citizenship on students' attitudes toward digital. *Journal of Social Studies Education Research*, 5(1), 38-78.
- Karakuş, F. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde yapıcı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının öğrencilerin akademik başarı, kalıcılık ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi.
- Kargın T. Acarlar, F. & Sucuoğlu, B.(2003). Öğretmen, yönetici ve anne-babaların kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi, Özel Eğitim Dergisi*, 4(2), 55-76
- Kargın, T. (2004). Kaynaştırma: tanımı, gelişimi ve ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 1-13.
- Kargın, T. (2009). Özel gereksinimi olan öğrencilerin yerleştirilmesi ve BEP. A. Akçamete, G, (Ed.), *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde* (s. 77-109). Kök Yayıncılık.
- Kartal, M. ve Korkmaz, Ö. (2017). *Özel eğitimde fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (2. Baskı). Pegem Akademi.
- Kartallıoğlu, A. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Kaymakçı S. ve Ata, B. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgilerin doğasıyla ilgili görüşleri. *Journal of Social Studies Education Research, Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 35-64.

- Keskin, Y. & Coşkun Keskin, S. (2013). İlkokul (ilköğretim) sosyal bilgiler programlarında milli bilinç ve barış değerinin tarihsel serüveni. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 173(173), 51-86.
- Kırcaali- İftar G. (1992). Özel eğitimde kaynaştırma [Inclusion in special education]. *Eğitim ve Bilim*, 16, ss. 45-50.
- Kırcaali-İftar, G. & Uysal, A. (1999). Zihin özürlü öğrencilere özel eğitim danışmanlığı aracılığıyla uygulanan resimli fişlerle okuma-yazma öğretiminin etkililiği. *Özel Eğitim Dergisi*. 2 (3), 3-13.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Kaynaştırma ve destek hizmetleri. Eripek, S. (Ed.), *Özel Eğitim içinde* (s. 17-26). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. Eripek, S. (Ed.). *Özel eğitim içinde* (s.1-13). Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi İlköğretim Öğretmenliği Lisans Tamamlama Programı.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim*, S. Eripek (Ed.), Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Köç, A. & Duygu, H. (2018). Ortaokul öğrencilerinin farklılıklara saygı değerini edinimleri ve yabancı uyruklu öğrencilerle uyum becerileri. *Journal of Innovative Research in Social Studies-JIRSS*. 1(1), 38-51.
- Köse, K. (2017). *Fen bilimleri dersinde uygulanan kaynaştırma eğitiminin fen bilimleri öğretmenleri ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Kramer, M.W. (1995). A longitudinal study of superior-subordinate communication during job transfers, *Human Communication Research*. 22(1), 39-64. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1995.tb00361.x>
- Kuruoğlu, L. (2006). *Sosyal bilgiler müfredatında Osmanlı öncesi Türk tarihinin öğretimi* (Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi.
- Kusuma, A. & Ramedevi, K. (2013). Inclusive education-Teacher competencies. *Shanlax International Journal of Education*, 1(3), 24-40. <http://www.shanlaxjournals.in/journals/index.php/education/archives>
- Kutlu, M. (2018). *Ortaokulla ve özel eğitim uygulama okullarında görev yapan müzik öğretmenlerinin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Martorella, P. H. (1998). *Social studies for elementary school children: developing young citizens. (Second edition)*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

- MEB, (2010). *İlköğretim Okullarındaki Kaynaştırma Uygulamalarının Değerlendirilmesi*. Erişim adresi:
- MEB, (2010). *Okullarımızda Neden Nasıl Niçin Kaynaştırma (Yönetici, Öğretmen, AileKılavuzu)*.https://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/yayimlar/kaynastirma/kaynastirma.pdf adresinden 16 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2004). *Sosyal bilgiler 4.-5. Sınıf programı. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*.
http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php?name=Downloads&d_op=viewdownload&cid=74&min=20&orderby=titleA&show=10 retrieved from 25 June, 2014
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi, 6-7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- MEB. (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. Sınıf öğretim programı ve kılavuzu*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü
- MEB. (2015a). *T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Özel eğitim hizmetleri tanıtım el kitabı*. Erişim adresi: http://gopram.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/11/867641/icerikler/ozel-egitim-el-kitabi_1970525.html
- MEB. (2015b). *T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları kılavuz kitapçığı*. Erişim adresi: <https://orgm.meb.gov.tr/www/kaynastirma-yoluyla-egitim-uygulamaları-kilavuz-kitapçigi-yayimlandi/icerik/56>
- MEB. (2017). *2017 Sosyal bilgiler öğretim programı: 4-7. Sınıflar*. Erişim adresi: <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=155>
- MEB. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlilikleri*. Ankara: MEB Yayınevi.
- MEB. (2018). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1963.pdf> adresinden 09 Ocak 2023 tarihinde erişilmiştir.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*,
<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> sitesinden 01.11.2022 tarihinde erişilmiştir.

- MEB. (2021). 2021 yılı bütçe raporu. http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_12/30125920_2021_BUTCE_S_UNUYU.pdf sitesinden 21.12.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Metin, N. (2011). *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim*. Necate Paykoç (Editör). Kaynaştırma (1. Baskı, ss. 89-104) içinde. Eğiten Kitap.
- Metin, N. (2018). Okul öncesi kaynaştırma sınıfında öğretmen. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*. 2(2), 428-439. doi:10.24130/eccd-jecs.1967201820
- Mckay, M. (2012). *Factors influencing belize district primary school teachers attitudes toward inclusive education*. (Doctora thesis). Oklahoma State University, ABD.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1983). *Özel eğitime muhtaç çocuklar kanunu*. <http://www.kanunum.com/files/2916-1.pdf> adresinden 10 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1997). *Özel eğitim hakkında kanun hükmünde kararname*. http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf adresinden 15 Ekim 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Nal, A. & Tüzün, I. (2011). *Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin durumu*. Erişim adresi: https://www.tohumotizm.org.tr/wp-content/uploads/2018/06/Egitimin_Durumu.pdf
- National Council for Social Studies. (2004). *National Standards for Social Studies Teachers*.(6.printing), NCSS.
- NCSS (Nacional Council for Social Studies) (1994). *Expectations for excellence: curriculum standards for social studies*. Washington, DC: Author
- Noggle, A. K. ve Stites, M. L. (2018). Inclusion and preschoolers who are typically developing: The lived experience. *Early Childhood Education Journal*, 46(5), 511-522.
- Nonis K., Chong W. H., Moore D. W., Tang H. N. & Koh P. (2016). Pre-school teacher's attitudes towards inclusion of children with developmental needs in kindergartens in Singapore. *International Journal of Special Education*. 31(3), 457-478.
- Odluyurt, S.(2019). Kaynaştırma ve Bütünleştirme Nedir? E.S. Batu (Ed.), *Kaynaştırma ortamında uygulamalar* içinde (s. 3-12). Vize Akademik.

- Önder, M. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin zihin engelli kaynaştırma öğrencileri için sınıf içinde yaptıkları öğretimsel uyarlamaların belirlenmesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
- Önder, S. (2021). *Bütünleştirmenin uygulanabilirliği ile ilgili sınıf öğretmenlerinin ve özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
- Özgür, İ. (2015). *İlk ve ortaöğretimde kaynaştırma uygulamaları*. (2. Baskı). Karahan Kitabevi.
- Özmen, C. (2015). *Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler*. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.). Sosyal Bilgiler Öğretimi (s. 3-21). Pegem Akademi.
- Özpolat, A. (2009). Toplumsallaşma hedefleri açısından 2005 sosyal bilgiler öğretim programı. *Milli Eğitim Dergisi*, 182, ss.249-267.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. & Eripek, S. (1997). *Özel eğitime muhtaç çocuklar: Özel eğitime giriş* (8. Baskı). Karatepe Yayınları.
- Öztürk, C. (2007). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programı*. Pegem Akademi.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal bilgiler: Toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk, (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.2-30). Pegem Akademi.
- Özyürek, M. (2004). Bireyselleştirilmiş eğitim programı temelleri ve geliştirilmesi. *Ankara: Kök Yayıncılık*.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative Evaluation And Research Methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage <https://doi.org/10.1002/nur.4770140111>
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Sage. Thousand Oaks, CA, 688.
- Preston, R. C. & Herman, W. L. (1974). Teaching social studies in the elementary school. USA: Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Rainey, T. R. (1999). Perceptions from a select sample of rural, east-central Illinois, high school social studies teachers on their role as values educators. (Doctoral Dissertation), University of Illinois at Urbana-Champaign.
- Sabah, S. (2021). *Türkiye'de beden eğitimi ve spor derslerinde uygulanan kaynaştırma sistemine yönelik paydaş algıları ve öğretmen yeterliğinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Safran, M. (2008). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s.1-19). Ankara: Pegem Akademi.

- Safran, M. (2014). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Salend, SJ (2011). Creating Inclusive Classrooms: Effective ve Reflective Practices. Akt.:Kargın, T. (2004;16). Kaynaştırma: Tanımı, Gelişimi ve İlkeleri, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2004, 5.(2), 1-13.
- Saraç, T., & Çolak, A. (2012). Kaynaştırma uygulamaları sürecinde ilköğretim sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlara ilişkin görüş ve önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 13-28.
- Sarı, H. (2002). *Özel eğitime muhtaç öğrencilerin eğitimleriyle ilgili öneriler*. Pegem Akademi Yayınları.
- Sarı, H., & Pürsün, T. (2019). Kaynaştırma sınıflarında akran zorbalığının öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 731-768.
- Sarılarhamamı, H. (2020). *Özel Gereksinimli Öğrencilerin Eğitiminde Sosyal Bilgiler Dersinin Yeri ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Sazak Pınar, E. & Merdan, F. (2016). Grafik düzenleyicilerin otizmlili öğrencilere fen bilgisi kavramlarının öğretimindeki etkililiği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi-KEFAD*, 17(1), 111-131.
- Shamsi, N. (2004). *Modern teaching of social studies*. New Delhi: Anmol Publications.
- Smith, T., Polloway, E., Patton, J. & Dowdy, C. (2004). *Teaching students with special needs in inclusive settings* (Vol. 4). Boston: Allyn and Bacon.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sözer, E. (2008). *Sosyal bilgiler dersinin tanımı, kapsamı ve ilköğretim programındaki yeri*. S. Yasar (Ed.), Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Sucuoğlu B. (1995). Özürlü çocuğu olan anne babaların gereksinimlerinin belirlenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2 (1), 10-18.
- Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2010). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. Kök Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. (2004). Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları: yayınlar/araştırmalar (1980-2005). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 5 (2), 15-23.

- Sucuoğlu, B. (2006). *Etkili kaynaştırma uygulamaları*. Ekinoks.
- Şekercioğlu, B. (2010). *İlköğretim II. kademe biranş öğretmenlerin, kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi.
- Şengün, H. (2022). *İlkokullarda uygulanan bireyselleştirilmiş eğitim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi.
- Tas, Ş. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde eğitim teknolojileri kullanım durumları*. (Yüksek Lisans Tezi) Ege Üniversitesi.
- Taşdemir, H. (2016). *Zihinsel engelli çocukların kaynaştırma eğitiminde karşılaştıkları sorunların ve aile gereksinimlerinin sosyal hizmet perspektifinden değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Tay, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan & K. Ulusoy (Ed.). *Sosyal bilgilerin temelleri içinde* (s.1-18.) Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B. (2017). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 sosyal bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 8(27), 461-487.
- Terzioğlu, N. K. (2022). Özel eğitimde akran zorbalığı: Öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir çalışma. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice*, 4(1), 64-90.
- TOHUM, (2011). *Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim: politika ve uygulama önerileri*. İmak Ofset Basım Yayın.
- Tryfon, M., Anastasia, A., and Eleni, R. (2019). Parental perspectives on inclusive education for children with intellectual disabilities in Greece. *International Journal of Developmental Disabilities*, 1-9.
- Türer, K. T. (2020). *Bütünleştirme / kaynaştırma uygulamaları kapsamında görev yapan ilköğretim öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi: elazığ ili örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Biruni Üniversitesi.
- Türk, N. (2011), *İlköğretim okullarında uygulanan kaynaştırma eğitimi ile ilgili sosyolojik bir araştırma (denizli örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*,

6(4), 543-559. Erişim adresi:
<http://www.kuey.net/index.php/kuey/article/view/578>

- Uçar, A. S. (2021). *Kaynaştırma uygulanan bir ilkokulda iş birliği süreçlerinin değerlendirilmesi*, (Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Ulutaşdemir, N. (2007). Engelli çocukların eğitimi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(5), 119-130.
- Uysal, A. (1995). *Öğretmen ve okul yöneticilerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- Uysal, A. (1997). *Okul yöneticileri ve öğretmenlerinin zihinsel engelli çocukların kaynaştırılmasında karşılaşılan sorunlara ilişkin görüşler*. 5. Özel Eğitim Günleri. Ankara Üniversitesi: Türkiye Sakatlar Konfederasyonu Yayınları.
- Ünal, A. M. (2017). *Kaynaştırma uygulamalarının başarısını etkileyen etmenlerin değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi.
- Ünsal, K. (2019). *Kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamalarında rol alan sınıf öğretmenlerinin görev ve sorumluluklarını yerine getirme durumları ile kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ağrı: İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Varış, A., Y & Hekim, M., M. (2017). Özel gereksinimli bireyler ve müzik eğitimi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3 (3), 29~42
- Vural, M & Yıkılmış, A. (2008). Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlamasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 141-159.
- Vuran, S. & Gürsel, O. (2013). Değerlendirme ve bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme. İ. H. Diken (Ed.), *İlköğretimde kaynaştırma* içinde (s. 194-221). Pegem Akademi.
- Watkins, A. (2012). Teacher education for inclusion: Profile of inclusive teachers. *European Agency for Development in Special Needs Education*. Erişim adresi: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf>
- Whitworth, S. A. & Berson, M. J. (2002). Computer technology in the social studies: An examination of the effectiveness literature (1996-2001). *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 2(4), 471-508.

- Yaman, A. (2017). *Kaynaştırma modeli ile eğitilen öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulamasına yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Yaylacı, Z. & Aksoy, B. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4 (6), 19-40.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgiler ve okuma becerileri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 273-283.
- Yazıcıoğlu, T. (2017). *Serebral palsili öğrenciler için düzenlenmiş bir ilkokulda gerçekleştirilen kaynaştırma uygulamasının öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmesi*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterlilikleri: samsun ili örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (2014). İlköğretim okullarında kaynaştırma eğitimi uygulamalarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi, sosyal politika çalışmaları. *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Hakemli Araştırma Dergisi*, 31, 111-127.
- Yigen, S. (2008). *Çocuğu ilköğretim kademesinde kaynaştırma uygulamalarına devam eden anne-babaların kaynaştırmaya ilişkin görüş ve beklentileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi.
- YÖK. (2018). Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları. http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/1279/49875 adresinden 1 Kasım 2022 tarihinde erişilmiştir.
- Ysseldyke, J.E., Algozzine, B. & Thurlow, M. L. (2000). *Critical Issues in Special Education*. Boston: Houghton Mifflin.
- Zeitlin, V. M., Curcic, S. (2014). "Parental voices on individualized education programs: 'Oh, IEP meeting tomorrow? Rum tonight'". *Disability and Society*, 29(3), 373-387.

EKLER

Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI

1. Kaynaştırma eğitimi nasıl tanımlıyorsunuz?
 - a) Kaynaştırma hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
2. Kaynaştırma öğrencinize sosyal bilgiler dersinin amaçlarını kazandırma hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - a) Sosyal bilgilere ait kavram beceri ve değerleri öğrenebilmeleri hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - b) Önerileriniz nelerdir?
3. Kaynaştırma öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersindeki performansları hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - a) Bu performanslarının kaynağı hakkında ne düşünüyorsunuz?
 - b) Varsa bu sorunların çözümüne ilişkin ne düşünüyorsunuz?
4. Kaynaştırma öğrencinizin Sosyal Bilgiler dersindeki performansının değerlendirilmesi hakkında neler düşünüyorsunuz?
 - a) Kaynaştırma öğrencinizi değerlendirme sürecinden bahseder misiniz?
 - b) Kaynaştırma öğrencinizi hangi sıklıkla değerlendiriyorsunuz?
5. Kaynaştırma öğrencisi ile çalışırken yaşadığınız sorunların çözümüne dair eğitim sürecinin paydaşlarından beklentileriniz nelerdir?
 - a) MEB'den beklentiniz nedir?
 - b) Okul idaresinden beklentiniz nedir?
 - c) Diğer öğretmenlerden beklentiniz nedir?
 - d) Velilerden beklentiniz nedir?

Ek 2. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu	
Yaşınız	
Cinsiyetiniz	() Kadın () Erkek
Eğitim Düzeyiniz	() Lisans () Yüksek Lisans () Doktora Diğer:.....
Mesleki Deneyiminiz (Yıl)	() 1-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21-25 () 26-30 () 30 Yıl ve üzeri
Okuttuğunuz Sınıf Düzeyi	() 4. Sınıf () 5. Sınıf () 6. Sınıf () 7. Sınıf () 8. Sınıf
Kaynaştırma Öğrenci ya da Öğrencilerinizl e Çalışma Süreniz	() 1 yıl () 2 yıl () 3 yıl () 4 yıl ve üzeri

Ek3. Araştırma İçin Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.06.2022-195371

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu

Sayı : E-87841438-604.01.01-195371
Konu : Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 06.06.2022 Tarihli Kararları

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 06.06.2022 tarih ve 07 nolu toplantısında alınan 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 ve 21 sayılı kararlar ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ve rica ederim.

Prof.Dr. Nazım HASIRCI
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanı

Ek: Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 06.06.2022 Tarihli Kararları

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır

Belge Doğrulama Kodu : *BSRK98FDUU* Pin Kodu : 06292 Adres : Üniversite Bulvarı P.K. 27310 Şehitkamil / Gaziantep, TÜRKİYE Telefon : 0 (342) 360 12 00 Faks: 0 (342) 360 10 13 e-Posta : bilgi@gantep.edu.tr Web : www.gantep.edu.tr Kep Adresi : gaun@hs01.kep.tr	Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/gaziantep-universitesi-ebys Bilgi için : Osman Şahin Unvanı : Bilgisayar İşletmeni
--	---

- 14) Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 10.05.2022 tarih, 183796 sayılı ve "Bilimsel ve Eğitim Amaçlı (Mehmet TUNÇ)" konulu yazısı incelenmiş olup Üniversitemiz Nizip Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nihat ŞİMŞEK'in Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde danışmanlığını yürüttüğü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet TUNÇ'un "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencileri ile Çalışırken Alanda Yaşadığı Güçlükler" başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasının Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunca değerlendirilmesi istenmektedir. Kurula yapılan başvuru; çalışmanın amacı, yöntemi, veri kaynakları ve veri toplama araçları açısından değerlendirilmiştir. Kurulumuza beyan edilen belgelere dayalı olarak yapılan incelemeler sonucunda başvuruya ilişkin etik aykırılık tespit edilmemiş olup adı geçen öğrencinin söz konusu yüksek lisans tezi çalışmasını yapabilmesinin uygun görülmesine;

Ek4. Araştırma ile İlgili İzin Yazısı

T.C.
GAZİANTEP VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü
ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN		
İl MEM Evrak Sayısı	52556489	
Adı-Soyadı	Mehmet TUNÇ	
Kurum / Üniversite	Gaziantep ÜNİVERSİTESİ	
Araştırma Yapılacak İl(ler)	Gaziantep	
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Gaziantep İl Millî Eğitime Bağlı Eklî Listedeki Okullardaki görevli Öğretmenler	
Araştırmanın konusu	Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kaynaştırma Öğrencileri ile Çalışırken Alanda Yaşadığı Güçlükler	
Üniversite / Kurum onayı	Var	
Araştırma proje/ödev/tez önerisi	Var	
AY-SE Başvuru Formu	Var	
Başvuru Taahhütnamesi	Var	
Araştırma Yapılmasını Planlayan Okul Listesi	Var	
Veri Toplama Araçları	1- Yanı Yapılandırılmış Gözlem Formu(5 madde) 2-Demografik Bilgi Formu(6 madde)	
Veri Toplama Araçları Kullanım İzni	Var	
Etik Kurul Onayı	Var	
Yek İzin Formu	Var	
Görüş İhteren Birim/Birimler	-	
KOMİSYON GÖRÜŞÜ		
Bu araştırma için isteği komisyonumuzca Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü tarafından 21.01.2020 tarihinde yayınlanan 2020/2sayılı "Araştırma, Yaratma ve Sosyal Etkinlik İzinleri" kararıyla genelde kapsamında değerlendirilmiştir. Bilimsel çalışma kapsamında bu veri toplama araçlarının Gaziantep İl Millî Eğitime Bağlı Eklî Listedeki Okullardaki görevli Öğretmenler üzerinde okul idaresinin izninde, güvencilik esasıyla göre, eğitim öğretim sürecini aksatmadan uygulanması uygun görülmüştür. Gaziantep İl Millî Eğitime Bağlı Eklî Listedeki Okullardaki görevli Öğretmenler Araştırmacı yapılan araştırmanın iki örneğini, çalışma tamamlandıktan sonra en geç iki hafta içerisinde Müdürlüğümüze CD'ye kayıtlı olarak vermeyi taahhüt eder. Komisyon kararı: Oybirliği ile İzin Verilmiştir.		
KOMİSYON		
Komisyon Başkanı Altay Tiryaki İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı	Üye Gülyah ELBAY Öğretmen	Üye Demet KUZU Öğretmen

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Tunç, ilköğrenimini Gaziantep Nizip Çanakçı İlkokulu'nda, ortaokul eğitimini Gaziantep Nizip Tatlıcak Ortaokulu'nda, lise eğitimini ise Gaziantep Nizip Cumhuriyet Lisesi'nde tamamladı. 2014 yılında Gaziantep Üniversitesi Nizip Eğitim Fakültesi'nde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümüne başladı ve 2018 yılında mezun oldu. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümüne devam ederken 2015'te Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi'nde Sosyal Hizmetler Önlisans Programına başladı ve 2017'de mezun oldu. 2018-2019 eğitim öğretim yılında 1 yıl ücretli sınıf öğretmenliği yaptı. 2019 yılında Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimine başladı. 2020 yılında Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü'ne başladı. Şuan da Özel Eğitim Öğretmenliği Bölümü'nde lisans eğitime ve Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitime devam etmektedir.

VITAE

Mehmet Tunç completed his primary education at Gaziantep Nizip Çanakçı Primary School, his secondary education at Gaziantep Nizip Tatlıcak Secondary School, and his high school education at Gaziantep Nizip Cumhuriyet High School. He started Social Studies Teaching Department at Gaziantep University Nizip Education Faculty in 2014 and graduated in 2018. While continuing the Social Studies Teaching Department, she started the Social Services Associate Degree Program at Anadolu University Open Education Faculty in 2015 and graduated in 2017. He worked as a paid classroom teacher for 1 year in the 2018-2019 academic year. In 2019, she started her graduate education at Gaziantep University, Institute of Educational Sciences, Department of Turkish and Social Sciences Education. He started the Special Education Teaching Department in 2020. He is currently continuing his undergraduate education in the Department of Special Education Teaching and his graduate education in the Department of Turkish and Social Sciences Education.